

SZIRTES ZOLTÁN

MB
156.393

TEMETETLEN
HALOTTAINK

1941

KÖRÖSMEZŐ,
KAMENYEC-PODOLSK

SZIRTES ZOLTÁN

TEMETETLEN
HALOTTAINK

1941

K Ö R Ö S M E Z Ő,
KAMENYEC-PODOLSZK

BUDAPEST, 1996

Összeállította és a kiadás felelőse:
Szirtes Zoltán

Technikai munkatárs:
Somogyvári Gyuláné

ISBN 963 650 520 9
A kötet a VÁLTÓHÁZ Kft. támogatásával készült

MB156.393

1996

A szöveget gondozta: Sarkadi Péter
A kötetet tervezte és tördelte: Kőből Vera
Készült: a Kopint-Datorg Rt. nyomdájában

T A R T A L O M

ELŐSZÓ	9
1941 KEOKH	
Szigorúan bizalmas leiratok	12
1941. augusztus 30.	
Beszámoló... a kamenyec-podolszkiji tömeggyilkosságról	17
1960 Geyer Arthur	
Az első magyarországi deportálás	18
1981 Randolph L. Braham	
A kamenyec-podolszki vérengzés	20
1986 Majsai Tamás	
Népirtás Galíciában 1941	23
1990. április 20.	
Nyílt levél Antall Józsefnek	26
1990. május 24.	
Válasz az MDF-től	26
1991. október	
Levél a belügyminiszterhez	27
1991. november	
Új Magyarország: Állítsunk emlékművet Kamenyec-Podolszkban!	27
1991. november 19.	
A Magyar Országos Levéltár levele	27
1991. szeptember 6.	
A Szabadság: Egy „elfelejtett” tömeggyilkosság	28
1991. december 9.	
A Belügyminisztérium levele	29
1991. december 28.	
Válasz a Belügyminisztériumnak	30
1992. január 23.	
A Belügyminisztérium levele	30
1992. február 27.	
Levél a Belügyminisztériumhoz	31
1992. március 21.	
Magyar Hírlap: Interjú Karsai Lászlóval	31
1992. március 24.	
A Belügyminisztérium levele	32
1992. március 31.	
A Belügyminisztérium levele	32

1992 Bächer Iván:	
<i>Népszabadság: Magyarok és „idegenek”</i>	33
1992. június 2.	
A Belügyminisztérium levele	35
1992. július 28.	
Levélváltás Sepsey Tamás államtitkárral	35
1993. október 1.	
Levél a Belügyminisztériumnak	35
1993. október 15.	
Nyílt levél Dr. Balsai István igazságügyminiszternek	36
1993. október 27.	
Levél az Igazságügyminisztériumtól	36
1993. november 4.	
Levél a Fővárosi Főügyészségtől (Dr. Domonkos László)	37
1993. november 16.	
A Belügyminisztérium levele (Dr. Lada Ferenc)	37
1993. november 19.	
A Fővárosi Főügyészség jegyzőkönyve (Dr. Domonkos László)	38
1993. december 1.	
Részletek Szirtes Zoltán olvasói leveleiből	40
1994. január 28.	
<i>A Szabadság: A holocaust emlékére</i>	40
1994. március 21.	
Levél a Fővárosi Főügyészségnek	40
1994. április 2.	
HVG: Módosított vagonbevallás	41
1994. április 7.	
<i>Magyar Hírlap: Boross engedélyezte, a hivatal elutasította</i>	41
1994. május 20.	
A Fővárosi Főügyészség határozata	42
1994. május 27.	
Szirtes Zoltán panaszlevele a Fővárosi Főügyészségnek	44
1994. június 3.	
<i>A Szabadság: Az 1941-es zsidódeportálásról (Kádár Endre cikke)</i>	45
1994. június 22.	
Levél a Legfőbb Ügyészségtől (Dr. Gáspár Katalin)	46
1994. július 1.	
<i>A Szabadság: Nem mindegy (Dr. Sebestyén Sándor cikke)</i>	46
1994. szeptember 1.	
<i>A Szabadság: Egy levél Izraelből</i>	48

1994. október 4.	Levél a Fővárosi Főügyészségtől (Dr. Nyilasi Gyula)	48
1994. december 13.	Levél a Legfőbb Ügyészségtől (Dr. Gáspár Katalin)	49
1995. január 3.	Randolph L. Braham leveléből	52
1995. január 27.	Népszabadság: Matyuc Péter leveléből	53
1995. június 27.	Az Országos Rendőr-főkapitányság határozata	53
1995. augusztus 3.	Szirtes Zoltán levele a Fővárosi Főügyészséghez	56
1995. augusztus 18.	A Szabadság: Előholocaust (Dr. Sebestyén Sándor cikke)	59
1995. szeptember 8.	A Szabadság: Megdőlni látszik (J-y cikke)	60
1995. október 16.	Szirtes Zoltán panaszlevele a Fővárosi Főügyészséghez	61
1995. november 1.	Szirtes Zoltán felhívása az Új Életben	61
1995. november 1.	A Fővárosi Főügyészség elutasító határozata	62
1995. november 2.	A Magyar Auschwitz Alapítvány - Holocaust Dokumentációs Központ felhívása a Magyar Hírlapban	66
1995. november	A Magyar Auschwitz Alapítvány - Holocaust Dokumentációs Központ anyagából	66
1995. november 27.	Majsai Tamás szakértői véleménye a Fővárosi Főügyészségnek	72
1995. november 28.	Panasz Dr. Györgyi Kálmán Legfőbb Ügyészhez	84
1995. december	Emlékek az Ellenállók és Antifasiszták című újságból	85
1995. december 10.	Színes Vasárnap: Napokig hullámozott felettük a föld (Gyémánt Mariann cikke)	86
1996. február 27.	A Legfőbb Ügyészség határozata (Dr. Láng László)	90

1996. április 14.*Színes Vasárnap: Magyar előholocaust*

(Gyémánt Mariann cikke)

92

1996. április*Ellenállók és Antifasiszták:**Egy kormányrendelet nem helyi túlkapás (Szirt Miklós cikke)*

94

Epilógus (Szita Szabolcs)

95

Pákozdy Ferenc: Auschwitz

96

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

ELŐSZÓ

A magyarországi antiszemitizmus úgynevezett vészorszak alatti fejezetére reflektáló történelmi közlemékezet többnyire egy igazán cezúraértékű időpontot ismer: az 1944-es esztendő. A legtöbben ezt az évet tekintik a radikalizálódó zsidóellenesség tulajdonképpeni időszakának, a magyarországi holocaust úgyszólván „egyetlen” évének. Csak kevesen vannak, akik tudnak arról is, hogy a honi zsidóságnak a náci megszállással bekövetkező diabolikus megtizedelését nemcsak a témérdek jogfosztó megaláztatás és a - „nemzeti véráldozat” magasztos eszméjével ugyan egyáltalán nem összeegyeztethető, de a brutalitás „normális” jelenségvilágába valahol mégis beilleszthető - munkaszolgálat előzte meg, hanem egy olyan esemény is, amely megbontja a történetértelmezések szintjén olykor különös egy-szerűségekre csábító, egyfelvonásos holocaust képzetét.

A nagy bestialitást mintegy három esztendővel megelőzően, 1941 nyarán Magyarország sor került a holocaust prelúdiumára. A magyar történelemben egy mindaddig példa nélkül álló államrendészeti fellépés keretén belül - mely az „Endlösung” későbbi auschwitzi felvonásának alapvető ismérveit szinte minden mozzanatában magán viselte - a Máramarosi-havasokon át, Kőrösmező határállo-máson keresztül szinte napok leforgása alatt 18 000 zsidó származású személyt telepítettek ki az országból - helyén valóbb kifejezéssel: deportálták őket.

Az intézkedés formális indoka is adott volt: megnyílt a lehetősége annak, hogy az ország területére korábban beszivárgott, és illegálisan itt tartózkodó káros zsidó elemek visszakerüljenek eredeti származási helyükre - a háború friss fejleményei nyomán „szabaddá” vált galíciai és ukrajnai területekre, ahol aztán le is telepedhetnek, és új életet kezhetnek.

A valóság viszont a következő volt. A deportáltaknak csak kisebb hányadát lehetett külhonosnak tekinteni. Közöttük is jelentős volt azoknak a száma, akik a kormányzat humanitárius gesztusának köszönhetően nem sokkal azelőtt nyertek bebocsátást a német és orosz seregek szétszabdalta testvéri lengyel honból. A többség már évtizedek, esetleg generációk óta élt magyar földön. Sok ezren rendelkeztek állampolgársági igazolvánnyal is. A kitoloncolás pedig egyértelműen azt jelentette, hogy kiszolgáltatták őket a végső megoldás könyörtelenségének.

Hogy a kőrösmezei (illetve az augusztus végén orosz területen végbevitt egyik leg-hírhedtebb mészárlás helyéről, Kamenyec-Podolszkijról is elnevezett) deportálás a magyar történelmi tudatnak még ötven év elteltével sem képezi szerves részét (mi több, mérvadó helyekről hangozhatnak el olyan vélekedések, amelyek szerint az csak egy rosszul megválasztott időpontban végrehajtott idegenrendészeti akció volt), annak számos és részleteiben itt nem vizsgálható oka van.

Az első magyarországi zsidódeportálás körülményeit vizsgáló újabb kutatások azonban kétségtelenné teszik előttünk, hogy az 1941-es „Endlösung”-nak jelentős következményei vannak a mélyebb történelmi összefüggéseket illetően is. Mindekelőtt azokat a holocaustértelmezéseket érintik, amelyek több-kevesebb hangsúllyal azt igyekeznek kidomborítani, hogy a fasizmus idején a zsidóságnak a magyar társadalomból való kiiktatására tett kísérlet és ennek apokaliptikus konzekvenciái (akárcsak a „semleges” fizikai eltávolítás erejéig is) alapvetően a történelmi véletlen számláját terhelik. A kőrösmezei „Endlösung” forrásainak döbbenetes tanulsága egyebek között az is, hogy a magyar politikai elit legfelső régióiban már 1941-ben sem számított képtelenségnek az a gondolat, amely az ország zsidó lakosságának akár százezres nagyságrendben való, kitelepítés révén megoldható redukcióját szorgalmazta. Utal erre az az egyszerű tény, hogy az 1941 nyarán végbevitt deportálás nemcsak hogy nem hozható összefüggésbe semmilyen közelebbi külpolitikai presszióval, de az akció áldozatainak száma is azért korlátozódott „csak” 18 000-re, mert a német katonapolitikai megfontolások gátat vetettek a további kitelepítéseknek. Ezt aényt csak aláhúzza, hogy a végrehajtásban résztvevő közigazgatási, rendészeti és katonai közegek hivatali-kötelességteljesítési kultúrájával sem állt összeegyeztethetetlen viszonyban ennek az értelemszerűen „első rendelkezésre” visszamenő intézkedésnek a végrehajtása.

Az előttünk lévő kiadvány távolról sem kívánja a kőrösmezei deportálás átfogó alaposságú és történeti igényű bemutatását nyújtani. Szerzője, Szirtes Zoltán nem törekedett sem a forráspublikációk műhelyszabályainak betartására, sem pedig a különféle nézetek, vélemények, álláspontok közötti belső ellentmondások ütköztetésére, értelmezésére. Egyszerűen közreadta az 1941-es deportálással kapcsolatban született és érdeklődése hajtóerejénél fogva egybegyűjtött szakmunkák (recens vagy mára már némileg elavulttá is vált kutatási részeredmények, szekunder forrásokra támaszkodó történeti összegző tanulmányok stb.) és publicisztikai írások különböző részleteit, továbbá azoknak a saját felhívásainak és beadványainak (illetve az ezekre kapott reflexióknak, valamint az üggyel kapcsolatban keletkezett egyéb megnyilatkozásoknak) a dokumentumait, amelyek célja összefoglalóan az, hogy a kőrösmezei kitelepítés ötven év elteltével jelentőségének megfelelő történettudományi és jogi elbírálást nyerjen.

Az elmondottak implicite magukban foglalják azt is, hogy a szerzői szándék nem (elsősorban) az új történeti eredmények közzététele, hanem az, hogy figyelemfelkeltő célzattal dokumentálja egy öt éve folytatott, s olykor már a szélmalomharc elkedvetlenítő ismérveit magán viselő fáradságos küzdelemnek a fejleményeit - amelyek kénytelenek szembenézni számos nyilvánvalóan tárgyyszerűtlen ellenállással.

Ma még csak nehezen előrelátható, hogy Szirtes Zoltán erőfeszítései miként és mennyiben érnek célra. Azon meggyőződésének jogi elismertetése, hogy a kőrösmezei kitelepítés elszenvető emberiségellenes bűncselekmény áldozatai voltak, érzékelhetően igen nehezen talál megértő fogadtatásra. Némileg több reménnyel „kecsegtet” ugyanakkor a történettudományhoz és a nemzeti önismeret fórumaihoz intézett ama „keresete”, hogy az 1941-es kőrösmezei „Endlösung” a szűkebb értelemben vett műhelymunkák körén kívüli területeken is ismertessék el annak, ami volt: a holocaust részének.

E nemes értelemben vett amatőrmunkának nem szabad figyelmen kívül hagyni azt a jelentős érdemét sem, hogy rámutat: a személyes elkötelezettség határain messze túl kijelölhető közös érdeke fűződik valamennyiünknek a történetekkel kapcsolatos további kutatásokhoz és annak a fáradozásnak a lankadatlan vállalásához, ami nem adja fel a múltnak eme igen jelentős fejezetét feltárni és értékelni igyekvő próbálkozás értelmébe vetett hitet.

Befejezésül külön is ki kell emelnünk azt, hogy a kötet közreadójának, Szirtes Zoltánnak a személye a holocaust említett szakasza iránt érdeklődők előtt lényegesen többet jelent, mint ami e kiadvány alapján sejthető. Aligha minősül ugyanis túlzónak, ha egyenesen úgy fogalmazunk, hogy Szirtes Zoltán mára már valóságos szimbólumává lett a kőrösmezei deportálás történeti helymeghatározásáért folyó közéleti és tudományos erőfeszítéseknek. Éspedig nemcsak azáltal, hogy a történeteknek saját személyében is szenvedő alanyaként egyike a mára már igen kis körre fogyatkozott élő és beszélő emlékezőknek, hanem még inkább azzal az állhatatossággal, ahogy másokat emlékezetre és emlékeztetésre buzdít, s ahogy folyamatosan serkentgeti mindazok legjobb igyekezetét, akik közreműködhetnek abban, hogy a magyarországi zsidóüldözés e fejezete „emancipált” részévé legyen a magyar történelmi múltnak.

MAJSAI TAMÁS

M. KIR. BELÜGYMINISZTER.

Tárgy: Az ország területének elhagyására
kötelezett külhonosok összeírása.

Szám: 192/res/1941.

VII/b.

SZIGORÚAN BIZALMAS!

Valamennyi I. fokú Rendőrhatóság Vezetőjének

Székhelyén.

A jelenlegi külpolitikai körülményekre tekintettel megnyílt a lehetőség annak, hogy az ország területén tartózkodó alkalmatlan idegenek, illetve külföldi állampolgárok, akik ellen a jogerős kiutasító, illetve lakhatási engedélyt megtagadó véghatározat mind ez ideig eredményesen végrehajtva nem lett, a közeljövőben az ország területéről eltávolíttassanak.

A fontos nemzetpolitikai szempontokra tekintettel nyomatékosan felhívom az elsőfokú rendőrhatóság vezetőinek figyelmét arra, hogy a hatóságuk területén tartózkodó ily külhonosok nyilvántartását hozzám a legsürgősebben terjesszék fel.

A kimutatás tartalmazza a külhonos nevét és összes származási adatait, valamint családtagjainak adatait. Amennyiben a családtagok valamelyike, aki a jogerős véghatározat hatálya alatt áll, jelenleg nem a hatósága területén tartózkodik, úgy annak pontos címét is közölje.

A fentiekre tekintettel a kimutatás összeállításában a legnagyobb gondossággal járjon el, mert a kérdés gyors és eredményes végrehajtását sok tekintetben az elsőfokú rendőrhatóság pontos és körültekintéssel megtett intézkedései fogják nagymértékben elősegíteni.

Az eltávolításra kerülő külhonosok ügyében a kimutatások beérkezése után fogok rendelkezést adni, amely rendeletben a végrehajtás módozatait is részletesen közölni fogom.

A kimutatást 3 napon belül közvetlenül vitéz Siménfalvy Sándor miniszteri osztálytanácsos, a Külföldiek Ellenőrző Országos Központi Hatóság vezetőjének címére (IX. Fővám tér 8. I. em. 101.) terjessze fel.

Budapest, 1941. évi július hó 12.

A miniszter rendeletéből:

SIMÉNFALVY SÁNDOR
miniszteri osztálytanácsos

M. KIR. BELÜGYMINISZTER.

Szám: 192/1/1941. res

VII/b.

SZIGORÚAN BIZALMAS!

Valamennyi I. fokú Rendőrhatóság Vezetőjének

Székhelyén.

Az ország területéről kiutasított külhonosok ügyében 192/1941. res. VII/b. szám alatt rendeletet adtam le Címnek.

Az említett külhonosok eltávolításának **zavartalan lebonyolítása céljából dr. Batizfalvy Nándor m. kir. rendőrfogalmazót Körösmezőre küldöttem ki**, akit utasítottam, hogy a hozzám beküldött kimutatások alapján az eltávolításra kerülő külhonosok ügyében a szükséges intézkedéseket tegye és e célból közvetlenül is lépjen esetenként érintkezésbe az illetékes elsőfokú rendőrhatóságokkal.

Nyomatékosan felhívom a Rendőrhatóságok figyelmét arra, hogy az ez ügyben esetleg távbeszélőn is leadott utasításokat haladéktalanul, **a legnagyobb körültekintéssel és határozottsággal tegyék meg, hogy az érdekelt külhonosok eltávolítása zökkenésmentesen és gyorsan lebonyolítható legyen.**

Tájékoztatásul közlöm, hogy a külhonosok **csupán legszükségesebb ingóságait vihetik magukkal /a terjedelmes csomag miatt/, élelmiszert legalább 3 napra, amelynek beszerzését esetleg a helybeli zsidó pártfogó iroda, illetve zsidó jóléti intézmény útján is eszközölhetik**, nehogy a helybeli élelmiszerkészletekben emiatt hiányok álljanak elő.

Az eltávolításra kerülő külhonosok ügyében a kimutatások beérkezése után fogok rendelkezést adni, amely rendeletben a végrehajtás módozatait is részletesen közölni fogom.

A kimutatást 3 napon belül közvetlenül vitéz Siménfalvy Sándor miniszteri osztálytanácsos, a Külföldiek Ellenőrző Országos Központi Hatóság vezetőjének címére (IX. Fővám tér 8. I. em. 101.) terjessze fel.

Budapest, 1941. évi július hó 12.

A miniszter rendeletéből:

SIMÉNFALVY SÁNDOR
miniszteri osztálytanácsos

M. KIR. BELÜGYMINISZTER.

Szám: 192/2/1941. res.

VII/b.

SZIGORÚAN BIZALMAS!**Valamennyi I. fokú Rendőrhatóság Vezetőjének****Székhelyén.**

Utalással a 192/res/1941. VII/b. szám alatt kiadott rendeletemre, felhívom az összes I. fokú rendőrhatóságot, hogy a hatóságuk területén lakó és a már ide jelentett **lengyel és orosz kiutasított honosokat haladéktalanul vegyék őrizetbe**, s csoportosan, vasúton toloncutalvány felhasználásával irányítsák közvetlenül Körösmezőre.

Amennyiben egy-egy rendőrhatósági székhelyen az őrizetbe vett kiutasítottak száma nem haladja meg a 20-at, azok a keleti vármegyéket kivéve, felszállítandók Budapestre. A keleti vármegyék kiutasítottjai - számra tekintet nélkül - Körösmezőre küldendők.

Minden egyes rendőrhatóság jegyzék ellenében köteles átadni Körösmezőn a kiutasítottakat.

Akik bármilyen oknál fogva most kimaradnak a transportból, mihelyt lehetséges, azonnal a budapesti toloncházba szállítandók.

Budapest, 1941. évi július hó 19.

A miniszter rendeletéből:

SIMÉNFALVY SÁNDOR
miniszteri osztálytanácsos

M. KIR. BELÜGYMINISZTER.

Szám: 192/3/1941. res.

VII/c.

SZIGORÚAN BIZALMAS!

Valamennyi I. fokú Rendőrhatóság Vezetőjének

Székhelyén.

Utalással a külföldi zsidók eltávolításával kapcsolatban fenti szám alatt kiadott rendeletimre, felhívom az I. fokú Rendőrhatóságokat, hogy a jövőben csak azon zsidófajú külhonosokat távolítsák el, akiknek lengyel vagy orosz leszarmazását akár az eddig beszerzett adatok, akár a jövőben eszközözendő vizsgálatok valószínűsítik.

Az eltávolítás nemcsak a kiutasítottakra vonatkozik, hanem a lakhatási engedéllyel rendelkezőkre és a személyes jelentkezésre kötelezettekre is, tekintet nélkül arra, hogy a lakhatási engedély érvényessége csak későbbi időpontban jár le.

Az eltávolítás tehát haladéktalanul végrehajtandó.

Budapest, 1941. évi július hó 30.

A miniszter rendeletéből:

SIMÉNFALVY SÁNDOR
miniszteri osztálytanácsos

M. KIR. BELÜGYMINISZTER.

Tárgy: Lengyel és orosz származású
külhonos zsidók eltávolításának
ideiglenes felfüggesztése.

Szám: 192/101/res/1941.

VII/c.

SZIGORÚAN BIZALMAS!

**Valamennyi I. fokú Rendőrhatóság Vezetőjének és
valamennyi KEOKH Kirendeltségének**

Székhelyén.

A folyó hó 15-én kelt fenti számú távirati rendeletemben a **lengyel és orosz származású, nem magyar állampolgár zsidóknak az ország területéről való eltávolítását, illetve eltávolítás céljából Körösmezőre való kísértetését további rendelkezésig felfüggesztettem.**

Felhívom, hogy az eltávolítás céljából őrizetbe vett lengyel és orosz származású **külhonos zsidókat bocsássa szabadon és állandó lakóhelyükön kötelezze őket hetenkénti személyes jelentkezésre.**

Intézkedésének eredményét hozzám jelentse és az időnkénti személyes jelentkezésre kötelezettekről kimutatást terjesszen fel.

Budapest, 1941. évi augusztus hó 17.

A miniszter rendeletéből:

SIMÉNFALVY SÁNDOR
miniszteri osztálytanácsos

1941

BESZÁMOLÓ A ZSIDÓK GALÍCIAI HELYZETÉRŐL ÉS A KAMENYEC- PODOLSZKIJBAN LEFOLYT TÖMEGGYILKOSSÁGRÓL

(A Dunamelléki Református Egyházkerület Ráday Levéltár irataiból -
egy levél teljes szövege.)

Régen készülök beszámolni a bennünket érdeklő problémákról, azonban eddig nemigen volt alkalmam erről összefoglaló képet adnom, annál is inkább, mert a látott borzalmak újszerűsége és minden emberi képzeletet felülmúló - hirtelen nem is jut eszembe elég súlyos kifejezés - kegyetlensége annyira megrázó hatással volt rám, hogy sokszor csaknem az önkivület határán jártam. Minden rémhír, melyet az itteni kegyetlenkedésekről hallottunk, hatványozódva elevenedett fel előttem, csak azt az egyet nem tudom, mivel érdemeltem meg Istentől azt a csapást, hogy ezeket nekem végig kell nézmem, vagy talán azért van, hogy hitemben megerősödve még nagyobb lendülettel tudjak küzdeni munkánkért.

Megpróbálom leírni élményünket. Bizonyára tudsz a tőlünk kiszállított rengeteg zsidóról, hogy ezekre milyen sors vár, azt később. F. hó 8-án pénteken kb. 20 km távolságon levő 2 községből kihajtották a zsidókat ukrán sorfal között és végig az egész úton verték őket olyan botokkal, hogy kb. 15 meghalt. A sebesülteket (kardörés, borda stb.), zsidó orvosok vették ápolás alá, felírták a szükséges gyógyszert, de a gyógyszertár zsidó részére semmit nem ad ki. A legelemibbről beszélve, semmit a világon nem tudnak venni, a kenyér az egy fogalom, az nincs - mit mondjak, az ukránok nem adnak nekik semmit. Ha valahol megállunk, százan és százan vesznek körül bennünket kenyérért, amit tudtunk összeszedni, azt mind kiosztjuk, de mi ez a szükséglethez képest. Jellemzésül a következő jelenet: Vettünk cigarettáért málnát, a rossz szemeket kiöntöttük, felnőtt emberek a földről szedték össze és úgy tömték magukba, az éhhalál szélén állanak, az ukránok napról napra rabolják ki őket, sokat agyonvernek, az egyik községben a házuakat rágyújtották, a magyar katonaság mentette őket és szegényes holmijukat a biztos pusztulásból. Egy másik eset: az egyik községben, ahol mi is állomásoztunk, befut egy német kocsi 4 némettel, összeszedik a zsidókat, köztük a cca. 70 éves rabbit is - kocsiát mosni. Először egyet-kettőt jól elvernek, utána a kocsi tisztítása, azt leírni nem lehet, ahogyan az lefolyt, ha másik helyre küldték, úgy csípőfogóval szakálluknál fogva cibálták őket, végül a szakállak felét lenyírták és úgy zavarták őket körül a városban, a nyírásról csak annyit, hogy arcuk csupa vér volt, mert az ukrán kölykek bele-bele nyírtak az arcukba is.

A Dnyesztərből naponta szedték ki a hullákat, öreget fiatalat, sőt 3-4 éves gyerme-

keket, de legfőképp fiatal lánykákat, megbecstelenítve, nyomorékká kínózva, hogy nem lehetett nézni őket, a mi katonáink temették el őket jeltelenül, volt nap, hogy száz is leűszott, végül már nem is szedik ki őket; csak ha a hídnál fennakadnak, kiigazítják, hogy tovább sodródjanak. Egyik nagy városra egy bizonyos összegű sarcot vetettek ki, túsul elvittek 5000 előkelő jobb zsidót - amikor lefizették az összeget a lengyel intellektuellek segítségével, újabb 1500 zsidót elvittek. Hogy mi lett a sorsuk, azt csak 3 nap múlva tudtam meg, amikor is egészen más helyen a németek 2 nap 2 éjjel automata pisztollyal cca. 15 000 zsidót intéztek el. Az ukránok ástak nagy gödröket, puskatussal, korbáccsal zavarták őket oda, ahol a megváltás német automata pisztolygolyó formájában szabadította meg őket a további szenvedéstől, de nem nézték, hogy meghalt-e már vagy sem, beleesett a gödörbe, a következő pillanatban rá egy másik és így tovább, míg a gödör meg nem telt, ha megtelt, hiába volt köztük esetleg még élő is, elföldelték és az egész folyt a másik gödörnél tovább. A géppisztoly pukkanása most 3-4 nap múlva is az agyamat nyomja és talán nem is felejttem el, míg élek. Az 1941. VII. 27-28. nagy jarceitje lesz a zsidóknak, mert 15 000 ártatlan ember veszett el ezen egy városban csak, mert közülünk való volt, sajnos közöttük sok magyarországi is. Egész nap csak ez jár a fejemben. Isten irgalmazzon mindannyiunknak.
[Géppel írt másolat; Ráday L. - A/1/b-2571/1941.]

1941. augusztus 30.

Országos Széchényi Könyvtár

Közzéteszi: MAJSAI TAMÁS

1960

AZ ELSŐ MAGYARORSZÁGI DEPORTÁLÁS

[...] a KEOKH működését úgy szabták meg, hogy minél több Magyarországon élő zsidót idegen honosnak lehessen nyilvánítani [...]

[...] a KEOKH több évi munkával jegyzéket állított össze és minden személyről kartotékot fektetett fel.

[...] A kartotékok alapján a detektívek elmentek az érdekeltekhez és értesítették őket, hogy órákon belül el kell hagyniuk az országot.

[...] A legsúlyosabb terrorintézkedéseket Kárpátalján hozták. Itt válogatás és állampolgárságra való tekintet nélkül szedték össze a zsidókat és lezárt marhavagonban vitték Körösmezőre. Többnyire rajtaütésszerűen, leggyakrabban éjjel a lakásukon fogta el őket a rendőrség és egy órát is alig engedve nekik a legszükségesebb holmik összeszedésére, vitte őket a pályaudvarra, és hiányos öl-

tözetben belökte őket a készen váró marhaszállító kocsikba. A gyakran 24-48 órás út alatt a vagonok zárva voltak, a bentlevők a legelemibb szükségletük elvégzésére sem hagyhatták el és így történt az a szörnyű eset, hogy ilyen piszokban, szállítás közben, minden orvosi segítség, sőt mosdóvíz nélkül volt kénytelen egy anya megszülni gyermekét.

A közigazgatási hatóságok Kárpátalján utasítást adtak, hogy az őslakó zsidóság 50%-át is el kell távolítani és a határon túlra kitelepíteni. Ennek során kitoloncoltak hadiözvegyeket, hadiárvakat, sokszorosan kitüntetett frontharcosokat, sőt elvittek asszonyokat - gyermekeikkel - kiknek férjei éppen akkor munkaszolgálatot teljesítettek. Az elszállítás a legnagyobb kegyetlenséggel történt, egész falvakat vittek el egyszerre. Bár háromnapos élelmiszert vihettek volna magukkal, nem adtak időt annak beszerzésére. A havasaljai átmeneti táborban maga a hatóság sem élelmet, sem vizet nem osztott a kitelepítetteknek, és egészségügyi szempontból sem gondoskodott róluk, sőt a Pártfogó Iroda által felállított konyhát is beszüntette a parancsnokság.

Mikor a panaszok, főleg a Pártfogó Iroda jelentései folytán a belügyminiszternél már felhalmozódtak, egy nem zsidó közéleti tekintélyekből álló négytagú bizottság utazott Kárpátaljára, hogy ott személyesen ellenőrizze a jelentések igazságát. Idézzük a beszámoló néhány kiragadott mondatát:

„Aug. 9-én érkeztünk Körösmezőre, ahol első utunk mindjárt a havasaljai gyűjtőtáborhoz vezetett. A tábor katonai felügyelet alatt állván, oda be nem léphettünk. A kerítésen kívülről is láthattuk azonban, hogy a tábornak csúfolt karám egy léckerítéssel elzárt kb. egy katasztrális hold nagyságú agyagos terület, a közepén egy 5-600 embert befogadó fészerez. Ezzel szemben olykor 3000-en is voltak a kerítésen belül, így ezeknek nagy része az állandóan hulló esőben a szabadban, a sáros területen volt kénytelen tanyázni, és már átázva-átfázva útnak indulni a nyitott katonai teherautókon a valószínű éhhalál felé. A kerítésen keresztül szóba elegyedtünk egynéhány szerencsétlennel, kik közül még véletlenül sem volt egyetlen galíciai vagy oroszországi. Itt láttuk azt is, hogy valamennyi őr a katonaságnál eddig szokatlan furkóbotot viselt, nyilván nem azért, hogy sétatálcának használja.” (Valóban, a Pártfogó Iroda egyik jelentése szerint a táborban asszonyokat és gyerekeket is botoztak.) A bizottság jelentése a következőképpen folytatódik:

„Aznapi egész éjjel vitték a teherautók a deportáltakat a határon át, Galíciába. Az állomáson a helyzet ilyen szállítmányok átvételénél a következő: megérkezik a 20 vagy annál is több zsúfolt marhavagonból álló vonat. Az 'utasokat' kieresztik a mindenféle szeméttel, ételhulladékkal és emberi ürülékkel telített kocsikból és a vonat mellett sorakoztatják őket. Ott várnak ezek a szerencsétlenek, dideregve a hideg éjszakában, esőben, sárban, míg rájuk kerül a sor. Aki valaha látta azt a kétségbeesést, amely ezeknek az otthonukból kiragadott, barmokként odaszállított és

a határon túli ismeretlenbe és valószínűleg az éhhalálba továbbszállítandó emberek arcán ül, aki hallotta az asszonyok jajgatását, az apró gyermekek sírását és azt, hogy mindez nem használ, menni kell tovább a kijelölt végzet felé, annak emlékezetében örökké megmarad ez a Dante Infernójába kívánczó kép.”

[...] Augusztus második felében a németek zsoldjában álló ukrán rendőrség és katonai alakulatok azzal az indokkal, hogy Kamenyec-Podolszk zsidótlanítva lesz és más helységbe költöztetik őket, összerelték testvéreinket és a várostól 10-15 km távolságra vezették őket. Itt ezres turnusokban hatalmas sírgödröket ásattak velük, azután a gödör szélére állítva begépfegyverezték őket. A kivégzést egy Kamenyec-Podolszkba érkezett SS osztag, az ukrán milícia és egy magyar utászcsoporthoz vezette.

Geyer Arthur főrabbi
(1894-1976)

1981

A MAGYAR HOLOCAUST

Részletek a fenti mű I. kötetéből (169-174. old.)

A kamenyec-podolszki vérengzés Széchenyi Könyvtár

Ausztria náci bekebelezése, Csehszlovákia feldarabolása és Lengyelország megszállása nyomán rengeteg ember keresett menedéket Magyarországon.

[...] akármilyen minőségben tartózkodtak is az országban, kötelesek voltak lajstromba vétetni magukat a Magyarországon élő külföldi állampolgárok fölött joghatósággal rendelkező szervnél, a KEOKH-nál [...]

A KEOKH-nak az volt az eredeti rendeltetése, hogy felügyeletet gyakoroljon, lassacskán azonban elnyomó szervezetté változott. Arra törekedett, hogy a zsidóknak lehetőleg minél nagyobb hányadát KEOKH-joghatóság alá vonja, ezért kiadta azt az utasítást, hogy magyar állampolgárnak csak az a zsidó személy tekinthető, akinek magyar állampolgárságát igazoló bizonyítványa van. A 30-as évek végére a KEOKH nyilvántartásában már 8000 ilyen név szerepelt. Sok zsidónak már Magyarországon születtek a szülei, másoknak a rokonságában olyanok voltak, akik az első világháborúban magyar oldalon harcoltak és hősi halált haltak. Pásztóy Ámon 1937-ig volt a KEOKH helyettes vezetője, ekkor előlépett, őt bízta meg a szervezet vezetésével. 1941. július 1-jéig töltötte be hivatalát, amikor Siménfalvy Sándor vette át tőle az irányítást. [...]

A második világháború kitörésével drámaian megnőtt a KEOKH feladatköre. [...] terv készült, hogy a hontalan zsidókat az újonnan „felszabadult” területekre telepítse ki. Az ötlet Martinides Ödöntől, a KEOKH egyik főnyomozójától és dr. Kiss Árpád rendőrtanácsostól származott. Mindketten megrogzított antiszemiták voltak. [...] Kozmát valósággal lázba hozta az ötlet, és haladéktalanul tájékoztatta róla Werth Henrik vezérkari főnököt, valamint Bartha Károly honvédelmi minisztert. A két németbarát katona osztotta Kozma lelkesedését. Werth előterjesztéssel fordult Horthyhoz, s a kormányzó, valamint Bárdossy azonnal egyetértett a tervvel. [...] A zsidók kiűzésének „törvényes” alapját Batizfalvy Nándor, a KEOKH tisztviselője dolgozta ki. A minisztertanács határozata alapján az „áttelepítés” részleteit a július 12-én kelt 192/1941. számú rendelet tartalmazta. [...]

Bizonyos helyi hatóságok, főként azokban a megyékben, ahol nagy számban éltek ezek az „idegen” zsidók, annyira felbuzdultak, hogy a központi utasítást meg sem várva, a saját szakállukra adtak ki rendelkezéseket. [...]

Amikor a formalitásokkal végeztek, a KEOKH hozzálátott, hogy begyűjtsa a jobbra lengyel születésű vagy származású hontalan zsidókat. Ámde ezek között a hontalanok között szép számban voltak magyar zsidók is, akik a szükséges igazolások híján nem tudták magyar állampolgárságukat bizonyítani. Jó néhány magyar állampolgárságú zsidót egyszerűen csak azért tartóztattak le, mert szálla volt a helyi hatóság szemében. Így például a putnoki zsidókat, noha valamennyien magyar születésűek voltak, csaknem kivétel nélkül Körösmezőre szállították, s ott átadták a német SS-nek és a katonai hatóságoknak.

A Budapesten lefogott „idegen” zsidókat részben a Rumbach Sebestyén utcai zsinagógába, részben a Magdolna, Páva és Szabolcs utcai gyűjtőhelyekre vitték. Rendszerint éjjel fogták le őket, alig pár órával azután, hogy közölték velük a deportálási határozatot.

Kárpátalján a lehető legnagyobb kíméletlenséggel jártak el. Zsidó közösségek egész sorát távolították el úgy, hogy egyetlen ember nem maradt belőlük. A rendelkezés értelmében mindenki háromnapi élelmet vihetett magával, de ennek beszerzésére nem adtak módot, az emberek csak azt tudták hamarjában összeszedni, amit odahaza éppen találtak. [...]

A hontalanokat marhavagonokba zsúfolták, s ezekben szállították a szovjet határnál fekvő Körösmezőre. A keserves utazás 24-48 órát vett igénybe. A körösmezői gyűjtőhelyről napi ezres csoportokban tették át őket a határon. 1941. augusztus 10-éig körülbelül 14 000 zsidót adtak át az SS-nek. A Körösmezőn keresztül kitelepített zsidókat az SS először a közeli Kolomeába szállította teherautón, onnét 3-400 fős csoportokban gyalogmenetben indították útnak őket Kamenyec-Podolszka, ahol ideiglenes barakkokban szállásolták el a szerencsétleneket. Aki ellenkezett, nem akarta átadni értékeit, azt habozás nélkül megölték. [...]

A németek nem készültek fel arra, hogy ilyen nagy tömegben özönljenek a magyarországi zsidók. Első reakciójuk az volt, hogy a deportálások leállítását kérték, mondván hogy, „nem tudnak mit kezdeni ennyi zsidóval”, és „vesztélyeztetik összekötetési vonalaikat.” A magyaroknak persze eszük ágában nem volt visszafogadni őket, így aztán az ukrainai Vynyicában egy német katonai értekezleten is felmerült a kérdés. A tanácskozást egy bizonyos Wagner őrnagy vezette, és Franz Jaeckeln tábornok, az SS és a katonai rendőrség körzeti parancsnoka (aki ugyanennek az évnek az őszén a balti államokban már a zsidókérdés végleges megoldását irányította) megnyugtatta a jelenlévőket, hogy 1941. szeptember 1-jéig bezárólag „befejezi ezeket a zsidóknak a likvidálását”.

A Magyarországról kitelepített zsidókat augusztus 27-28-án gyilkolták meg. Egy szemtanú beszámolója szerint azt mondták nekik, döntés született arról, hogy Kamenyec-Podolszkot meg kell tisztítani a zsidóktól, s ezért máshová viszik őket. SS-egységek, ukrán segéderők és állítólag egy magyar utászalakulat fogta körül a menekültek táborát, majd valamennyiüket, köztük a helyi zsidókat is, gyalogmenetben elindították. Körülbelül 15 kilométeres menetelés után olyan területre értek, ahol nagy bombatölcsérek szaggatták föl a talajt. Megparancsolták nekik, hogy vetközzenek le, majd legéppuskázták őket. Jó néhányukat súlyos sebesülten, de még élve temették el. [...]

[...] a 67. számú oroszországi hadműveleti helyzetjelentésben, amely 1941. augusztus 29-én készült, a kamenyec-podolszki akció lezárása után a SIPO-SD főnöke diadalittasan szögezi le, hogy „a magyarok megszállta területet leszámítva, a Chonintól Jamolig húzódó térséget megtisztítottuk a zsidóktól”.

Az Ukrajnában szolgálatot teljesítő magyar tisztek és közlegények közül jó néhányan szemtanúi voltak azoknak az atrocitásoknak, amelyeket a Szovjetunió megszállt területein követtek el. Különösen feldúlta őket a „férfiak, asszonyok és gyerekek legéppuskázása”, melyet a különítmények (Einsatzgruppen) és az ukrán milicista alakulatok hajtottak végre[...]

Nem lehet pontosan megállapítani, hogy a kamenyec-podolszki vérfürdőben mennyien lelték halálukat. Jaeckeln a 80. számú oroszországi hadműveleti jelentésben 1941. szeptember 11-én 23 600-ra teszi a számukat, s a végleges megoldás programjában ez volt az első állomás, amikor az áldozatokat már ötjegyű számmal lehetett csak kifejezni. Körülbelül 16-18 000 volt közöttük magyarországi zsidó, a többiek helybéliek.

A Magyarországról kitelepített mintegy 18 000 zsidóból nagyjából 2000 személy maradt életben. Körülbelül 1000 főt a 10. magyar büntető zászlóalj áthajtott a Dnyeszteren túlra, onnan augusztus 28-án vitte vissza őket Tarnopolba egy különítmény, amely a krakkói SIPO vezetőjének parancsnoksága alatt működött. Mások lengyel parasztok vagy megvesztegetett magyar katonai személyek segítségével menekültek meg.

Akik megmenekültek, visszaszökve Magyarországra elmondták szenvedéseiket, és beszámoltak a tömeggyilkosság hátborzongató részleteiről.

RANDOLPH L. BRAHAM

a New York-i Egyetem Politikatudományi
Tanszékének erdélyi származású professzora

1986

NÉPIRTÁS GALÍCIÁBAN 1941

A Ráday Gyűjtemény Évkönyve IV-V.

(Részletek Majsai Tamás református lelkész, történész kutató tanulmányából)

[...] A leírtak az 1941-ben lezajlott úgynevezett KEOKH vagy kőrösmezei deportálás eseményeit idézik föl, melynek során, mértékadó becslések szerint, mintegy 20 000 zsidót toloncoltak ki hihetetlenül embertelen körülmények közepette az országból a galíciai hadműveleti területekre, kiszolgáltatva őket a többségüket hamarosan utolérő mészárlás démonának.[...]

[...] Hisz még egy hónap sem telt el a Szovjetunió elleni német támadás kezdete óta, amikor a kőrösmezei határállomáson már zsidókkal telezsúfolt vagonok futnak be, napok múltán pedig a velük megrakott gépkocsik kelnek át a megszállt területekre, s viszik a szállítók részéről hála- és bűnázdozati ajándékként értelmezett rakományukat a faj oltárára.[...]

[...] A kőrösmezei kitelepítés történetírásunknak, illetve a holocaust hazai történetét feltáró kutatásnak mindeddig alig tárgyalt fejezete, a köztudat előtt pedig szinte teljességgel ismeretlen. [...] Különösen szembeűnő e historiográfiai prűdéria, ha az 1942-es újvidéki mészárlás lényegesen nagyobb visszhangjával szembesítjük. Pedig Kőrösmező sem történelmi jelentőségét, sem a kegyetlenkedés barbarizmusának mértékét, de a legyilkoltak ezreinek nagyságrendjét tekintve sem maradt el Újvidék szörnyűségeitől. Ugyanakkor a kivégzések híre is lényegesen kevesebbeket ért el és hamar beleolvadt más tragédiák áradatába. Eredményezhette ezt továbbá az is, hogy a magyar katonaságnak az öldöklésben vitt szerepe eltörpült az SS-Sonderkommandóké mellett. [...]

A sok homályba vesző részlet ellenére kétségtelen, hogy a kőrösmezei deportálás adminisztratív és gyakorlati lebonyolításának fő letéteményese a Belügyminisztérium VII. Közbiztonsági Osztályához tartozó Külföldiek Ellenőrző Országos Központi Hatóság (a KEOKH) volt. [...] „Az országban egyre jobban eluralkodó

zsidóellenes hangulat, valamint az ebbe az irányba mutató politikai érdekek következtében a zsidó menekültekkel szembeni kezdeti viszonylagos tolerancia azonban mindinkább az ellenkezőjébe csapott át. A változás kiváltképpen is érezhető volt a KEOKH részéről. [...]

A régi állampolgársági törvénynek az a szabálya, amely szerint mindenki, aki Magyarországon született, magyar állampolgárnak tekintendő [...] megdőlt, és ma minden zsidó külhonosnak számít mindaddig, amíg magyar állampolgársága igazolást nem nyer [...]. Súlyosbította a helyzetet az is, hogy az igazolásokat egyre szigorúbb alakiskásokhoz kötötték. [...] Nehezítette az állampolgársági bizonyítvány beszerzését az a körülmény is, hogy a már kifogástalanul felszerelt kérvények igen gyakran elakadtak a hatósági adminisztráció útvesztőiben, valamint a KEOKH ügyintézésének zűrzavara és inkorrektsege miatt.

1941. június 22-én megkezdődött a Szovjetunió elleni német háború, amihez azután Magyarország is csatlakozott; cserébe ezért engedélyezték, hogy a Kárpáton túli terület egy részén a magyar hadsereg tartsa kézben a katonai közigazgatást, hatalmas kiterjedésű „semleges” területet felügyelve így. Az ebben rejlő lehetőséget használta ki a KEOKH, természetesen egyetértően az itt kizárólagos joghatósággal bíró katonai vezetéssel arra, hogy az állampolgársági okokra való hivatkozással hozott, de eddig realizálhatatlan kiutasításokat most foganatosítsa és tömegével szállíttassa ki ide a Magyarországra állítólag illegálisan beszivárgott zsidókat. [...]

Majd minden feldolgozás megemlékezik egy tanácskozásról, melynek idejét - az események egyéb részletei alapján a Geyer főrabbi által megadott terminust elfogadva - június végére teszik. Ezen megvitatták a hol szélsőséges németorientációt képviselő Werth Henrik vezérkari főnök, Kozma Miklós volt belügyminiszter, Bartha Károly honvédelmi miniszter, Meskó Arisztid rendőrfőtanácsos, a KEOKH kárpátaljai főnöke és sokan mások által támogatott kitelepítési akciót. Bárdossy László miniszterelnök és Horthy Miklós kormányzó a kitelepítési tervet hallgatólagosan jóváhagyták. [...] Vitathatatlan a KEOKH-nak a gyakorlati lebonyolításban játszott elsődleges szerepe. Egyebek mellett detektívjei közreműködtek a Budapestről elszállítandók összegyűjtésében és a kárpátaljai koncentrációs állomásokon a határon túlra történő átszállítás hatékony lebonyolításában. [...]

[...] nemigen érvényesült az igazságosság és méltányosság követelménye, sőt rengeteg magyar állampolgárt is vittek ki. A minisztériumi rendeletet a különféle szinteken szabadon és önkényesen alkalmazták és maga a Belügyminisztérium sem helyezett hangsúlyt a „törvényesség” betartására. A deklarált cél, a beszivárgott orosz és lengyel zsidók eltávolítása csak névleges maradt. Elsősorban az állampolgárságukat igazolni nem tudók irányában lépték át a rendelet által megszabott határokat, bármely nemzetiséghez tartoztak is. Az akció elsősorban Kárpátalján

folyt teljes erőbedobással. Itt Kozma Miklós kormányzói biztos külön rendelete alapján a belügyminisztériumi rendeleten túlmenően román, német, szlovák nemzetiségű, magyar állampolgárságukat igazolni nem tudó, de magyar honos zsidókat is kitelepítettek. Sok helységben azt is elrendelték, hogy a zsidó őslakosság meghatározott 50-60 százaléka telepíttessék ki. Ráadásul e helyi rendelkezések a végrehajtás szigorúságában is túltettek az eredeti utasításon. Az adminisztratív visszaéléseken túlmenően, se szeri se száma nem volt a végrehajtásban megnyilvánuló brutalitásoknak.

Budapesten a kitelepítésre ítélteteket a központi toloncházba és a már említett menekültelepekre zsúfolták össze, hogy a már ittlévő őrizeteseik egy részével együtt indítsák el őket a határ felé. Vidéken hasonló intézkedéseket fogantatosítottak. A gyűjtőhelyekről vasúton, vonatszerelvények végéhez kapcsolt zárt vagonokba tuszkolva, vagy teherautón szállították őket Kőrösmezőre. Egy részüket innen még továbbvitték a katonai hatóságok felügyelete alatt álló havasaljai gyűjtőtáborba. A két koncentrációs helyről aztán teherautóval vitték őket Galíciába, nem egy esetben a Dnyeszeren túlra. A deportálásokat rajtaütésszerűen, az éjszakai órákban hajtották végre, mondván, különben elszöknének. A táborokban szörnyűséges állapotok uralkodtak. A deportáltak fekhely nélkül, nemegyszer a szabad ég alatt, kis területekre zsúfoltan várták soruk beteljesedését. Vízről, élelmiszerről, a minimális egészségügyi ellátásról és higiénáról a tábor felügyelete nem gondoskodott. [...] A deportáltak számát illető, egymástól néha igen eltérő közlések a tíz- és negyvenezer közt mozognak. [...] A kiutasítottak további sorsa teljes részletességgel ismeretlen. [...] Az ottani körülményekről tudósító híradások, majd később a kevés visszatért beszámolója kétségbeejtően borzalmas képet festettek. [...] Ezeket elpusztító tömegmészárlásról, élő emberek csoportjára rágyújtott házakról, egyéni és csoportos atrocitásokról beszélnek ezek a szomorú híradások. Fosztogatások, az erőszakos halál és az éhhalál valószínűvé teszik, hogy az odakerülteknek már csak kis hányada van életben.

A németek által megszállt keleti területeken az Einsatzgruppe-ok gyilkolták módszeres kegyetlenséggel a lakosságot, mindenekelőtt a zsidókat. A nürnbergi háborús dokumentumok szerint Jaeckeln SS-alezredes vállalkozott a Magyarországról átdobott zsidók kivégzésére, megígérve, hogy szeptember 1-jére az utolsó szálíg likvidálja őket. Az ígéretet az Einsatzgruppe C váltotta be, és Kamenyec-Podolszkijnál, valamint a környező városokban - Horodenka, Sotrumenc, Usecsko, Gaisin - nemegyszer az áldozatok által előbb megáztatott sírgödrökbe vagy bombatöltésérbe, általában meztelenre vetkőztetve, légépfegyverezték vagy tarkólövessel lemészárolták őket. Menekültek beszámolói szerint a halomra lőtt tömeg felett sokszor napokon keresztül hullámozott még a föld. [...] A Magyarországról kitelepített zsidók többségét valószínűleg Kamenyec-Podolszkijnál augusztus 27-28-án gyilkolták le.

1990. április 20.

**NYÍLT LEVÉL ANTALL JÓZSEF ELNÖK ÚRNAK
(részletek)**

Antall József úr, az Ön nyilatkozata szerint a holocaust Magyarországon 1944. március 19-e után kezdődött meg, amikor hazánk már német megszállás alatt állt. [...] 1941. augusztus 27-28-án Kamenyec-Podolszokban német és magyar katonák meggyilkoltak 23 600 fő Magyarországról elhurcolt nem magyar állampolgárságú zsidót. (Tömeggyilkolásról van szó!!!) [...] 1942 januárjában véres leszámolás történt Újvidéken [...] Hol van eltemetve az a sok tízezer halott [...] Petschauer Attila, Radnóti pusztulása, a bori rézbányák áldozatai, vajon nem a magyar holocausthoz tartozó cselekedetek voltak? [...] Felhívom figyelmét a Columbia University Press, New York *The holocaust in Hungary* című könyvére. Írója Randolph L. Braham [...]. Úgy gondolom a tisztánlátáshoz hozzátartozik az igazság teljes körű feltárása, kimondása és vállalása [...]

SZIRTES ZOLTÁN
egy a sok közül

1990. május 24.

**VÁLASZ AZ ÖN ÁPRILIS 20-I LEVELÉRE,
AMELYET ÖN ANTALL JÓZSEF ELNÖK ÚRNAK ÍRT**

[...] világos különbséget kell tenni az előtörténet és a valódi holocaust között, hogy annak ördögi jellege még jobban kidomborodjék. Ezért tartom végzetes cezúrának a magyar történelemben 1944. március 19-ét. [...] A magam részéről javasolni fogom egy vegyes bizottság felállítását, amely állandó jelleggel működne a régi sebek gyógyítása vagy a mindennapi élet által felmerülő vitás kérdések rendezésére. [...]

IFJ. FARSANG ÁRPÁD
az MDF Etikai Bizottságának
ügyvezető elnöke

1991. október

LEVÉL A BELÜGYMINISZTERHEZ

(megjelent az *Új Élet* 1991. XII. 15-i számában)

[...] Az ártatlanok vére az égbe kiált! 23 600 ártatlan ember halálát soha nem lehet elfelejteni. A KEOKH-nál lenni kell egy halállistának, s ennek alapján Kamenyec-Podolszkban, vagy más megfelelő helyen a temetetlen holtak emlékére állítson emlékművet a magyar kormány. Kérem ez ügyben belügyminiszter úr kezdeményezését.

SZIRTES ZOLTÁN
egy a kevés túlélőből

1991. november

ÁLLÍTSUNK EMLÉKMŰVET KAMENYEC-PODOLSZKBAN!

(megjelent az *Új Magyarországon*)

[...] A Magyarországról kitelepített zsidókat augusztus 27-28-án gyilkolták meg. [...] Körülbelül 15 kilométeres menetelés után olyan területre értek, ahol nagy bombatölcsérek szaggatták föl a talajt. Megparancsolták nekik, hogy vetkőzzenek le, majd legéppuskázták őket. Jó néhányukat súlyos sebesülten, de még élve temették el. (Randolph L. Braham: *A magyar holocaust* I. kötet, 173. oldal.) Az ártatlanok vére az égbe kiált! [...]

SZIRTES ZOLTÁN

1991. november 19.

A MAGYAR ORSZÁGOS LEVÉLTÁR LEVELE

9264/1991. OL. sz.

SZIRTES ZOLTÁN

Tisztelt Uram! Öszinte sajnálattal értesítem, hogy a Magyar Országos Levéltár őrzetében lévő régi Belügyminisztériumi Levéltárnak a háborús pusztítások következtében csak hiányosan megmaradt iratanyagában az Ön által keresett halállista nem volt felkutatható.

Tisztelettel:
SIPOS ANTALNÉ S. K.
osztályvezető-helyettes

1991. szeptember 6.

A SZABADSÁG című hetilapból Egy „elfelejtett” tömeggyilkosság

Gideon Hausner *Ítélet Jeruzsálemben* című, az Eichmann-per történetével foglalkozó könyvében közöl egy időrendi áttekintést is, amely a német és a magyar fasizmus rémtetteinek összefoglalójaként is értelmezhető. Ebből idézek két adatot: **1941. június 27.** Bárdossy miniszterelnök bejelentése a parlamentben. Magyarország és a Szovjetunió között beállt a hadiállapot.

1941. augusztus 27-28. Kamenyec-Podolszokban, a magyar és német alakulatok meggyilkoltak 23 600 Magyarországról elhurcolt, nem magyar állampolgárságú zsidót.

Nem részletezett, kerek tényközlés!

23 600 - azaz -, huszonháromezer-hatszáz. Emberben! És gyilkosságban! Ez a szám már akkor sem volt figyelmen kívül hagyható. Bár akkor már a világháború hozzászoktatta az emberiséget - erőszakos emberhalálban - a nagy számok elviseléséhez.

De a 23 600-nak 1/5-e, 1/6-a volt katonai korban lévő férfi. A többi gyermek, nő és aggastyán. S nagyobb részük beteg.

Mégis összegyűjtötték, internálótáborokban, sportpályákon, s kihajtották őket gyalogmenetben, majd marhavagonokba zsúfolva, a megszállt területekre. Az összegyűjtést, kihajtást magyarok, honfitársaink (lehet, az „igazságos háború” tudatában, vagy hitében) a gyilkosságokat pedig - feltehetően - a német fasiszták követték el.

Törvény vagy más magasabb jogszabály nem rendelkezett a leírt tömeges bűncselekmények elkövetésére. Legalábbis Magyarországon. Mégis úgyszólván napok alatt végre lehetett, és végre tudták hajtani őket. „Hiba” nélkül. A történelemkutatás feladata megállapítani, hogy - többek között - Endre Lászlón, Pest megye akkori alispánján kívül, melyik hatóság, főhatóság működött oly lelkesen közre a deportálás előkészítésében.

Óhatatlanul felvetődik a kérdés: kik voltak azok a nem magyar állampolgárságú zsidók, akiknek ily szomorú véget kellett érniük? A válasz a tények alapján kézenfekvő. Antiszemita, fasiszta pogromok elől az előző években, évtizedekben hazánkba menekült, itt dolgozó munkások, értelmiségiek, polgárok és családjaik. A hitleri fasizmus elől menekült németek, hazájukat a visszavonulás során elhagyni kényszerült - és nálunk menedékre számító -, zsidó vallású, volt lengyel katonák, a nemzetközi szerződések során visszajuttatott területeken élt csehszlovák és román zsidók és családjaik. Közéjük sorolták az I. világháborúban magyar katona-

ként szolgált, valamint a későbbi évtizedekben magyar katonai szolgálatot teljesített zsidókat és családtagjaikat, ha valamilyen felmenőjük nem a trianoni szerződésben meghatározott területen belül született vagy élt.

Hivatalnokok, rendőrök, csendőrök és más „hatalmasságok” ügyeltek arra, hogy hangos tiltakozásra vagy esetleg ellenállásra ne kerüljön sor. Eszközük: a bot, puska, egyéb lő- és szűrőfegyver és ordítózás, de felhasználták a hazugság, a félrevezetés fegyverét is. A jóindulatú embereket - egyebek mellett - a „bűnös hazaáruló nép” rágalmával csapták be, az elhurcoltakat és arra várókat pedig azzal, hogy lakóhelyet biztosítanak nekik, ahol békésen dolgozhatnak. Sokan azért jelentkeztek önként „kitelepítésre”, hogy elhurcolt családtagjaiknak odakint segíthessenek.

Összesen két hónap telt el a hadiállapot bejelentése és a tömeggyilkosságok végrehajtása között - „dicséretére” az akkori magyar hatóságoknak. Az esemény történelmi súlyát az eltelt 50 év sem kezdte ki. Ellenkezőleg. Egyre nő az áldozatok és gyilkosok kilétének, a személyek és csoportok tevékenységének - lehetőleg részletes és pontos - felderítésére irányuló igény. Fontos feladat a történelmi valóság megállapítása, az áldozatok emlékének és a még élőknek a megbecsülése. Az ehhez szükséges szellemi erő - történelemszeink révén - rendelkezésre áll.

Bocsánatot kérni és fejet hajtani is megtanultak. Csak az emlékező és megemlékező képességekben van még itt-ott némi hiányosság.

Országos Széchényi Könyvtár

DR. SEBESTYÉN SÁNDOR

1991. december 9.

BELÜGYMINISZTERIUM IGAZGATÁSI FŐOSZTÁLY

10-2538/91.

Tisztelt Szirtes Úr!

1991 októberében a belügyminiszter úrhoz írt levelével kapcsolatban tájékoztatom, hogy kérésének teljesítése érdekében széles körű kutatást rendeltem el. Munkatársaim a rendelkezésükre álló anyagok alapján megállapították, hogy a feltáró munkát több irányba ki kell terjeszteni, melynek feldolgozása időigényes. A válasz megnyugtató rendezéséig kérem szíves türelmét.

[Körpecsét: B. M. 10.]

Tisztelettel:

DR. LADA FERENC
főosztályvezető-helyettes

1991. december 28.

VÁLASZ A BELÜGYMINISZTERIUMNAK

Hiv. sz.: 10-2538/91.

A december 9-én kelt fenti számú levelet köszönettel vettem. Külön köszönöm a levél következő két részletét:

„széles körű kutatást rendeltem el” és

„a munkát több irányba ki kell terjeszteni”.

A kutató munkában szeretnék részt venni (Dr. Szita Szabolcs történész és saját személyem). Kérem T. Címet, hogy munkánk zavartalan ellátásához az iratokba való betekintésről szóló felhatalmazást kiadni szíveskedjenek.

Még egyszer köszönöm a pozitív hozzáállást:

SZIRTES ZOLTÁN

1992. január 23.

**LEVÉL A BELÜGYMINISZTERIUM
ADATFELDOLGOZÓ HIVATALÁNAK VEZETŐJÉTŐL**

Szám: 65-15/409/2/91.

Tisztelt Szirtes Úr!

Az Igazgatási Főosztályhoz intézett, hivatalomhoz illetékességből megküldött levélre válaszolva sajnálattal értesítem, hogy kérése teljesítését a jelenlegi jogszabályi rendelkezések nem teszik lehetővé. Nem áll módomban felhatalmazást adni arra, hogy a kutatómunkában magánszemélyek vegyenek részt, ez ellentétes lenne a készülő adatvédelmi törvény alapelveivel is. Természetesen belügyminiszter úrhoz 1991 októberében írt kérését evidenciában tartom, és amennyiben a kutatás eredményre vezet, arról haladéktalanul tájékoztatom. Megértésében bízva tisztelettel:

DR. CSIKÓS JÓZSEF S.K.

1992. február 27.

**LEVÉL A BELÜGYMINISZTERIUM
ADATFELDOLGOZÓ HIVATALÁNAK VEZETŐJÉHEZ**

Szám: 65-15/409/2/91.

Tisztelt Dr. Csikós József úr!

Fenti számú levelet f. év január 23-án kaptam a belügyminiszter úrhoz írt korábbi kérésemre való hivatkozással. A kutatás eredményessége érdekében mellékelten megküldöm Majsai Tamás isaszegi református lelkésznek a témára vonatkozó lerövidített tanulmányát szíves felhasználásra. Annak reményében, hogy sikerül hasznát venni a megküldött anyagnak, ez úton is megköszönöm, hogy a Belügyminisztérium kérésemnek helyt adott, és javaslatommal foglalkozik.

Ugyanezt a szöveget küldtem el a BM. Igazgatási Főosztálynak!

Tisztelettel:
SZIRTES ZOLTÁN

1992. március 21.

MAGYAR HÍRLAP

Karsai László történésszel beszélget Lengyel András György (részletek)

[...] A totális fizikai megsemmisítés 1941-ben kezdődött. Nos a tankönyvekben nem volt és ma sincs szó például a Szovjetunióban működő úgynevezett Einsatz-gruppékról, gyilkolócsoportokról [...]

De arról a mintegy 50 ezer emberről sem feledkezhetünk meg, akik még a német megszállás előtt a kamenyec-podolszki mészárlás vagy a munkaszolgálat során haltak meg[...] De növekszik a veszély, ha a magát jobbközépnek minősítő hatalmi elit nem határolja el magát a szélsőségesektől, ha a tankönyvekből kilúgozzák a holocaust tényeit, ha igyekeznek elhallgatni vagy szépíteni a múltat. [...]"

1992. március 24.

**LEVÉL A BELÜGYMINISZTERIUM
ADATFELDOLGOZÓ HIVATALÁNAK VEZETŐJÉTŐL**

Szám: 65-15/409/2/91.

Tisztelt Szirtes Úr!

Február 27-ei levelét és Majsai úr mellékelt tanulmányainak xerox-másolatát köszönettel megkaptam. Szeretném Önt részletesebben tájékoztatni néhány dologról, melyek az Ön eredetileg felvetett kérésével függnek össze. A mai Belügyminisztérium is erkölcsi kötelességének érzi, hogy a múlt tisztázásához és az áldozatok emlékének megőrkítéséhez segítséget nyújtson. Ez a szempont vezet akkor is minket, amikor történészek számára lehetővé tesszük a rendelkezésre álló iratanyagok tanulmányozását, illetve akkor, amikor az izraeli székhelyű Yad Washem Intézet kérésére a vész-korszakra vonatkozó iratanyagokból részükre másolatot biztosítunk.

Mint Ön is bizonyára tudja, az iratok, dokumentumok nem maradtak fenn teljességükben, így csak a meglévő anyagokat tudjuk biztosítani a kutatók számára. Alapos és széles körű iratanyag-tanulmányozás során egyértelművé vált, hogy jelenleg nem rendelkezünk több iratanyaggal, mint ami már feldolgozásra került. A második világháború áldozatainak emlékét megőrkíteni erkölcsi kötelességünk, ezért külön köszönjük az Ön segítő és figyelemfelhívó szándékát. Amennyiben a későbbiekben valamilyen utaló adatot tudunk feltárni a kőrösmezei deportálásokra vonatkozóan, értesítjük Önt.

Tisztelettel:

DR. CSIKÓS JÓZSEF S.K.

1992. március 31.

BM ADATFELDOLGOZÓ HIVATAL TÖRTÉNETI IRATTÁR

66.16/1/92.

Tisztelt Szirtes Úr!

Dr. Lada Ferenc úrnak címzett levelét és a mellékelt másolatokat, melyek Majsai Tamás munkáit tartalmazzák, köszönettel megkaptuk.

Jelenleg több adattal nem rendelkezünk a kőrösmezei tragédiához, de kéréséről nem feledkezünk meg.

[Körpecsét: B. M. 10.]

Tisztelettel:

BACZONI GÁBOR S.K.

1992

NÉPSZABADSÁG

Magyarok és „idegenek”

„Drágáim! Mi itt vagyunk a Dnyeszter partján. Anyu meg Lili mindenképpen meg akar halni. Én nem tudom mit csináljak, vagy haljak én is meg, vagy nem. Ha apu nem fog eljönni, akkor én is meghalok. Elmegyünk nagyon messze, ahol már soha nem fogunk találkozni. Nincs már mit írni nekem. Isten veletek! Csókollak benneteket és legyetek boldogok. (Felejtsetek el minket!)”

Megtörtént.

Elfelejtettük Artúrt, közel húszezer sorstársával együtt. Érthető ez az amnézia - ha közvetve is, de mi, mi magyarok öltük meg őket.

A harmincas évek második felében zsidó vallású, illetve származású polgárok ezrei kerestek, s úgy tűnik, találtak menedéket Magyarországon. Érkeztek 1935, a nürnbergi törvények életbe lépése után Németországból, az 1938-as Anschluss után Ausztriából, egy évvel később a megszünt Csehszlovákia területéről, 1939 őszén pedig Lengyelországból.

A visszacsatolt területekkel további több százezer zsidó került az országhoz, közülük sokaknak - különösen Kárpátalján - bizonytalan volt az állampolgársága. A magyar zsidóság vezetői mérsékelt lelkesedéssel fogadták sorstestvéreiket, és igen nagy megértéssel viseltettek a magyar adminisztráció mind határozottabb „idegenellenes” intézkedéseivel kapcsolatban. Így volt ez még akkor is, amikor Kasztner Rezső beszámolt nekik Kamenyec-Podolszkról.

A fasizmus elől hozzánk menekülő üldözöttek biztonsága igencsak viszonylagos volt. [...] A tízes években elhalálozott dédapámnak a papírja mentette meg a negyvenes évek elején nagyapám és apám életét. Nem volt mindenkinek ilyen papírja. Természetesen nem volt annak, aki pár éve, hónapja menekült Magyarországra, nem volt annak sem, aki maga itt született bár, de szülei honosságát bizonyítani nem bírta, sokan nem tudták az okmányokat beszerezni, mert éppen munkaszolgálatosként „erősítették” a hont. Akadt, aki egyszerűen nem lelte meg vonatkozó papírjait. Nem nevezhette magát szerencsésnek az a több ezer polgár sem, akinek igazolása az egyébként „pedáns” magyar adminisztráció útvesztőiben - hogy-hogy nem - elkallódott. A magyar hatóságok 1941 tavaszától a szaporodó razziákon begyűjtött idegenek számára - többek között: Dömösön, Diósjenőn, Csörgőn, Ricsén, Garanyban, Kanizsán és Budapesten több helyen - internálótáborokat hoztak létre. Már ekkoriban előadódott, hogy egyes települések - például Munkács és Csíkszereda - begyűjtött zsidó „idegenjeit” egyszerűen átdobták a határon.

A Szovjetunió megtámadása után - és annak fejében - Magyarország hatalmas uk-

rán területek felügyeletére kapott jogosítványt szövetségeseitől. Volt már hová ebudalni.

A végső elhatározás 1941 júniusában született meg egy értekezleten, amelyen részt vett többek között: Werth Henrik vezérkari főnök, Bartha Károly hadügyminiszter, Kozma Miklós volt belügyminiszter, a visszacsatolt Kárpátalja miniszteri biztosa, a kitelepítések legbuzgóbb szószólója, Meskó Arisztid rendőrőtanácsos és Siménfalvy Sándor, az ekkorra már hírhedtté vált KEOKH vezetője.

A döntésről tájékoztatták Bárdossy László miniszterelnököt és Horthy kormányzót is. 1941. július 12-e után a hatóságok 30-35 000 „idegennek” minősített személyt telepítettek ki a szovjet határon lévő Kőrösmező táborába, majd onnan Galíciába és a Dnyeszteren túlra.

A szállítmányokba sok ezer magyar állampolgár is belekerült. Egyes településeken elrendelték, hogy - az állampolgárságtól függetlenül - a zsidó lakosság hány százalékát kell deportálni. Gyakran az érintettekre bízta annak eldöntését, hogy ki menjen, és ki maradjon élve. Egyes falvak - például Putnok - teljes zsidóságát elhurcolták.

Az akciót mindenhol magyar hatóságok hajtották végre, állati kegyetlenséggel. Kamenyec-Podolszk határában a Magyarországról deportált mintegy húszezer embert az Einsatzgruppe C szakemberei kézifegyverekkel az áldozatok által ásott gödrökbe lőtték. A nehéz munkában ukrán segéderők és egy magyar utász-alakulat is segédkezett. A tömegsírok fölött még másnap is hullámozott a föld.

Ezután - 1944-ig - nem került sor további deportálásokra. Az esetről ugyanis szerencsés túlélők és főlháborodott magyar tisztek és katonák beszámoltak itthon. Polgárok, politikusok és egyházi vezetők sora emelte föl szavát a magyar hatóságok barbarizmusa ellen. Különösen sokat tett az üldözöttekért Rassay Károly, Bajcsy-Zsilinszky Endre, Peyer Károly, gróf Apponyi György, Weisz Edit és talán a legtöbbet: Slachta Margit.

Magyarok harcoltak magyarok ellen „idegen” és magyar lelkekért.

Van ez néha így.

BÄCHER IVÁN

1992. június 2.

BELÜGYMINISZTERIUM IGAZGATÁSI FŐOSZTÁLY

10-2538/91.

Tisztelt Uram!

Tájékoztatom, hogy kérelmével kapcsolatban a kutatás még folyik, válaszlevelünk megérkezéséig további szíves türelmét kérjük.

[Körpecsét: B. M. 10.]

Tisztelettel:

DR. BALASKÓ SÁNDOR
főosztályvezető-helyettes

1992. július 28.

LEVÉL A KÁRPÓTLÁSI HIVATAL VEZETŐJÉHEZ

[...] A KEOKH emberei hozzátartozóimat elhurcolták Kőrösmezőre, majd Kamenyec-Podolszkba, ahol megölték őket. Jár-e kárpótlás? [...]

SZIRTES ZOLTÁN

A válaszból: [...] A Kamenyec-Podolszkban meggyilkoltak után nem jár kárpótlás [...]

aláírás: DR. SEPSEY TAMÁS
államtitkár

1993. október 1.

BELÜGYMINISZTERIUM IGAZGATÁSI FŐOSZTÁLY

10-2538/91.

Levelet írtam a belügyminiszter úrhoz 1991 októberében, melyben kértem, hogy a több mint 23 ezer Magyarországról kitelepített és Kamenyec-Podolszkban meggyilkolt ember emlékére egy emlékmű felállítását kezdeményezze.

1991. december 9-én fenti számú levélben értesítést kaptam, melyben többek között a következők állnak:

„[...] kérésének teljesítése érdekében széles körű kutatást rendeltem el.

[...] a feltáró munkát több irányba ki kell terjeszteni, amelynek feldolgozása időigényes.[...]”

Közel két éve várok valami érdemleges értesítésre, de hiába. Nagyon kérem T. Címet, hogy tájékoztassanak az ügy eddigi állásáról, továbbá, hogy az áldozatok névsorának megállapítása (KEOKH) és a felelősök megnevezése mikorra várható? A tömeggyilkosságok áldozatainak - közöttük sok hozzátartozómnak - emlékére kötelességemnek tartom az igazság feltárását és a róluk való megemlékezést.

Tisztelettel:
SZIRTES ZOLTÁN

1993. október 15.

NYÍLT LEVÉL DR. BALSAI ISTVÁN IGAZSÁGÜGY MIN. ÚRNAK

A második világháború alatt jelent meg a magyar belügyminiszter 192/res/1941/VII. b. számú „szigorúan bizalmas” rendelete. Ennek következménye az volt, hogy 23 600 ártatlan embert - közöttük nagyon sok gyermeket és öreget - Kamenyec-Podolszokban és környékén meggyilkoltak! Többségük Magyarországon született, csak az állampolgársági papírjaik nem voltak meg. A kitelepítések közreműködői voltak az akkori KEOKH vezetői és felügyelői.

Az Alkotmánybíróság 1993. október 12-én döntést fogadott el, mely szerint az emberiség elleni bűntettek nem évülnek el, és hivatalból üldözendők a háborús és az emberiség elleni bűncselekmények elkövetői. A törvény szerint a Fővárosi Főügyészség Nyomozó Hivatala és a Fővárosi Bíróság lesz az illetékes.

Kérem az Igazságügyminiszter Urat, hogy rendelje el a tényfeltáró munkát és a szükséges intézkedéseket tegye meg.

SZIRTES ZOLTÁN

1993. október 27.

**IGAZSÁGÜGYI MINISZTERIUM BÜNTETŐ-ELVI
ÉS KEGYELMI ÜGYOSZTÁLY VEZETŐJE**

31.334/1993

Tisztelt Uram!

Tájékoztatom, hogy 1993. október 15. napján kelt beadványát - figyelemmel arra, hogy a bűncselekmény miatti feljelentést tartalmaz - illetékesség okából a Fővárosi Főügyészségnek küldtem meg.

[Körpecsét: Ig. Min. 28.]

Üdvözzel:
DR. KAHLER FRIGYES

1993. november 4.

FŐVÁROSI FŐÜGYÉSZSÉG

Az Igazságügyminiszter úrhoz címzett és a Kamenyec-Podolszokban elkövetett cselekmények tárgyában írt beadványával kapcsolatban kérem, hogy 1994. november 10. és 15. napja között [...] keresse fel a Fővárosi Főügyészséget (Bp. V., Markó u. 27. III.7.) meghallgatása érdekében.

[...] a bejelentésében írt cselekményre vonatkozó és rendelkezésre álló bizonyítékokot hozza magával.

[Körpecsét Fővárosi Főügyészség]

Üdvözlettel:

DR. DOMONKOS LÁSZLÓ S.K.

1993. november 16.

BELÜGYMINISZTERIUM IG. FŐOSZTÁLY

10-3142/93

Tisztelt Uram!

A Belügyminisztérium Igazgatási Főosztályának küldött ismételt keresésére tájékoztatom, hogy az Ön kérelme ügyében felvilágosítást kértünk a BM Adatfel dolgozó Hivatalától is.

Fenti szervtől kapott információ szerint az Ön által ajánlott dr. Majsai Tamás kutatónak lehetősége volt a Belügyminisztériumban őrzött Kamenyec-Podolszkkal kapcsolatos iratok tanulmányozására.

Belügyminiszter úr lehetővé tette, hogy dr. Majsai Tamás a Magyar Országos Levéltárban lévő és az ügyet érintő - kutatási korlátozás alá vont - anyagot is tanulmányozhassa.

Tudomásunk szerint 1994 tavaszán nemzetközi szervezéssel hazánkban holocaustkonferenciát tartanak, és ezen Majsai úr is előadó lesz. Úgy véljük, hogy ez a nemzetközi konferencia méltó megemlékezés lesz a fasizmus áldozatairól, és egyben az emlékkiállítás lehetőségét is megteremti.

Kérem szíves megértését és tájékoztatásom tudomásulvételét.

[Körpecsét: B. M. 10.]

Tisztelettel:

DR. LADA FERENC

főosztályvezető

1993. november 19.

FŐVÁROSI FŐÜGYÉSZSÉG

Jegyzőkönyv

(Készült a Fővárosi Főügyészség hivatalos helyiségében, 1993. november 19. napján, Szirtes Zoltán meghallgatása alkalmával. Jelen vannak alulírottak.)

Az Igazságügyminiszterhez címzett beadványával kapcsolatban, Szirtes Zoltán az alábbiakat adja elő:

Nincs kifogásom az ellen, hogy az Igazságügyminiszterhez címzett beadványom tárgyában az ügyészség hallgat meg, hiszen az a lényeg, hogy az igazságügyi szervek tudomására jussanak a Kamenyec-Podolszkban történtek. Kérem, hogy az ügyészi szervek folytassanak vizsgálatot az ügyben. Előrebocsátva elmondom, hogy én családtagjaim révén elszenvedője voltam a fent megjelölt eseményeknek. 1941. évben nem voltam magyar állampolgár, bár Budapesten születtem, és az anyanyelvem - mint ahogy édesanyám is - magyar. Édesapám azonban a század elején, Galíciából (akkor Ausztria) pogrom elől menekült Magyarországra. Ő tehát osztrák állampolgár lehetett, engem azonban már lengyel állampolgárként tartottak nyilván. Bemutatom erről a M. Kir. Belügymin. KEOKH által 1942. július 20. napján kibocsátott Véghatározatot, mely engem mint lengyel állampolgárt időszakként jelentkezésre kötelez.

Én a történetekről az ismereteimet elsősorban a családi körömből, a háború után a túlélőkkel folytatott levelezésemből, de különböző történeti publikációkból is merítem.

Ilyen publikációk a Ráday Gyűjtemény Évkönyve 1984-85: „Iratok a körösmezei zsidódeportálás történetéhez, 1941” (Közzéteszi Majtai Tamás) és A Szombat 1991/7. száma: „Egy izraeli levél nyomán - a kamenyec-podolszki tragédia 50 éve” (szerzője Kroó László).

Ezekhez én a következőket tudom hozzátenni: 1941 nyarán az egész ország területére kiterjedően gyűjtötték össze (pontosan nem tudom kik, de nem katonák, hanem valószínűleg belügyi emberek) mindazokat, akik nem voltak magyar állampolgárok - és én úgy tudom, hogy ezek egyúttal mind zsidó vallásúak is voltak - , és vagonokban Galíciába szállították őket. Itt a deportáltak nem táborokba kerültek, hanem egyszerűen kirakták őket a vagonokból. Hogy pontosan hol azt persze nem tudom. Nem őrzött táborokba kerültek tehát ezek az emberek. A további sorokról hivatalosan nem kaptam híreket (nekem a nagybátyám és az unokatestvéreim voltak ott). Ami hírt kaptunk, azt a keleti frontról szabadságra érkező katonák hozták.

Ezen hírek szerint az ott lévők éheztek, hajléktalanok voltak, és bántalmazták őket. Hogy azonban ezen bántalmazásokat - sőt gyilkosságokat - kik követték el, konkrét tudomásom nincs. Nem állítható tehát, hogy magyar honvédség követte volna el a gyilkosságokat, sőt volt olyan is, hogy magyar katonák adtak ennivalót a deportáltaknak.

Ezek az emberek tehát hadműveleti területen voltak, így a sérelmükre az atrocitásokat németek is elkövethették, de más fegyveresek is. Tény, hogy élve nem jött vissza senki - tudomásom szerint. Elmondom még, hogy a deportálás minden korosztályt érintett. Én úgy maradtam ki, hogy elbújtam (parkokban aludtam, nem otthon, így nem tudtak elvinni).

A témával kapcsolatos irodalomból tudom, hogy a deportálások közvetlen elrendelői, a felelősei a következők voltak: Batizfalvy Nándor r. tanácsos, Kozma Miklós kormánybiztos, Siménfalvy Sándor KEOKH-vezető, Pásztóy Ámon KEOKH-vezető.

Kérem a KEOKH-nál nyilvántartott nem magyar állampolgárnak tekintett személyek listájának összeállítását, hiszen ezen személyek között vannak az áldozatok is.

Végezetül elmondom, hogy én magam ugyan nem vagyok jogász, de úgy vélem, hogy itt emberiségellenes bűncselekmény történt, amelynek a feltárása hivatalból is kötelessége az Ügyészségnek.

Véleményem szerint tisztázni kellene, hogy a 192/res/1941 VII. b. számú rendeletet ki hozta, és pontosan mit tartalmaz annak „bizalmas” melléklete.

Kifejezetten kérem a jegyzőkönyvbe venni azt is, hogy én a nyomozás elrendelését kérem. Ezenkívül kérem, hogy a magasabb felelős személyek - kormányzati tényezők - személy szerinti megnevezése is történjen meg.

Hozzájárulok ahhoz, hogy a megtekintésre átadott anyagból az eljáró ügyész fénymásolatot készítsen a jegyzőkönyvhöz csatolás végett.

A jegyzőkönyvet elolvastam, azzal egyetértek, és helybenhagyólag aláírom.

Kmf.

DR. DOMONKOS LÁSZLÓ SK.

ügyész

SZIRTES ZOLTÁN SK.

meghallgatott

AU-V 590395

1993. december 1.

Részletek Szirtes Zoltán olvasói leveleiből

A **NÉPSZAVA** „Nem évülhet el” című cikkéből. Az Alkotmánybíróság 1993. október 12-én döntést fogadott el, amely szerint az emberiség elleni bűntettek nem évülnek el, és hivatalból üldözendők a háborús és az emberiség elleni bűncselekmények elkövetői. A törvény szerint a Fővárosi Főügyészség Nyomozó Hivatala és a Fővárosi Bíróság lesz az illetékes.”

NÉPSZABADSÁG: „[...] a mintegy 23 600 kitoloncolt menekültet Kamenyec-Podolszkan meggyilkolták. Úgy gondolom, az áldozatok tiszteletére emlékművet állíthatna kormányunk.”

A **MAGYAR NEMZET** „Rendezetlen ügy” című cikkéből: „Szeretném hinni, hogy nem marad büntetlenül [...] A kitelepítések közreműködői az akkori Fővám téri KEOKH vezetői és felügyelői voltak.”

1994. január 28.

A SZABADSÁG című hetilapból

„A holocaust emlékére” c. újságcikk befejező részéből: „...Balsai István miniszter úr ne azért féltse az ügyési testület megbecsülését, mert az nem hajlandó koncepció, 'igazságtételi' vádiratok szerkesztésére, hanem azért, hogy eddig egyetlen jogerős bírósági ítélet sem született a Btk. 269. § /1/ bekezdésében ütköző közösség elleni izgatás ügyében!

A demokráciát nem balról, hanem jobbról, szélsőjobbról fenyegeti veszély.

KÁDÁR ENDRE

1994. március 21.

FŐVÁROSI FŐÜGYÉSZSÉG

Dr. Nyilasi Gyula osztályvezető úr!

Az igazságügyminiszterhez címzett beadványom alapján múlt év november 10-én Dr. Domonkos László ügyész jegyzőkönyvet készített meghallgatásomról.

A meghallgatás során én többek között a kamenyec-podolszki ügyben ügyészségi

nyomozás és tényfeltárási munka beindítását kértem. Kérésemre eddig választ nem kaptam.

Tisztelettel kérem T. Címet szíveskedjen ez ügyben engem tájékoztatni.

Üdvözzet:
SZIRTES ZOLTÁN

1994. április 2.

HETI VILÁGGAZDASÁG

Módosított vagonbevallás (részlet)

A túlélők leggyakrabban egy ötven évvel ezelőtti napot, 1944. április 5-ét, a sárga csillag viselésének kötelezővé tételét tekintik a magyarországi holocaust „hivatalos” kezdetének. Csakhogy akkor minek nevezzük azt a majd három esztendővel korábbi eseménysorozatot, melynek során 18 ezer, részben Magyarországra menekült, részben akár generációk óta itt honos zsidót deportáltak az akkor már németek által megszállt Galíciába - a szinte biztos pusztulásba? A sokáig szinte csak a kutatók által ismert tragédiasorozat cáfolja azt a manapság meglehetősen nagy hangsúllyal táplált hiedelmet, miszerint a magyar zsidóság elleni tömeges erőszakos akciókra kizárólag a német megszállás után, mintegy külső kényszer hatására került volna sor.

A továbbiakban ez a többoldalas HVG írás Majsai Tamás teológus, történész kutató tanulmányai alapján részletesen tájékoztat mindazokról az elképesztő, embertelenségekről, melyek a már idézett írásokban találhatók.

1994. április 7.

MAGYAR HÍRLAP

Boross engedélyezte, a hivatal elutasította

Nem kutathatók az „előholocaust” dokumentumai

Magyarország most emlékezik a zsidódeportálások megkezdésének 50. évfordulójára. Azt azonban kevesen tudják, hogy a magyar hatóságok már jóval a német megszállás előtt deportáltak, s így a halálba küldtek embereket. Érdekes módon az ezzel kapcsolatos iratokat a hatóságok még mindig nem kívánják a szakértők rendelkezésére bocsátani. Több levélváltás után Dr. Boross Péter miniszter úr [...]

az iratanyagban kutatási lehetőséget biztosított, de a BM Igazgatási Főosztálya a kérelmet elutasította. [...]

E cikkben felsorolás szerepel a BM-mel folytatott levelezésről, iktatószámokról, különféle rendeletekről. Felelősségről és aktatologatásokról. De a lényeg a cikk utolsó előtti bekezdésében van! Így hangzik: „A kör bezárult. Bár Majsai Tamás azt állítja: „konkrét és egyértelmű bizonyítékaim vannak, hogy ilyen anyagok igenis léteznek, meglehet, az elmúlt hónapokban sor kerülhetett ismeretlen célú anyag-átrendezésre”. [...]”

Részletek GYÉMÁNT MARIANN írásából

1994. május 20.

FŐVÁROSI FŐÜGYÉSZSÉG

Dr. Nyilasi Gyula o. v. főügyész

NF. 11. 911/1993. szám

H A T Á R O Z A T

A háborús, illetve népellenes bűncselekmény miatt Szirtes Zoltán által ismeretlen tettes ellen tett feljelentés tárgyában, a nyomozást a Be. 127. §. /1/ bekezdés a/ pontja alapján - bűncselekmény alapos gyanúja hiányában -

megtagadom.

E határozat ellen a Be.148.§./1/ és /4/ bekezdése alapján a közléstől számított nyolc napon belül panasznak van helye, a Legfőbb Ügyészséghez címezve. Az esetleges panaszt a Fővárosi Főügyészségén célszerű előterjeszteni.

I N D O K L Á S:

Szirtes Zoltán a feljelentésében előadta, hogy 1941. nyarán az akkori Belügyminisztérium idegenrendészeti feladatokat ellátó szervei az egész ország területére kiterjedően összegyűjtötték azon nem magyar állampolgárságú személyeket, akik vagy akiknek felmenője az egykori Galíciából költözött át Magyarországra, majd őket a Magyar Honvédség megszállása alatt lévő Kamenyec-Podolszk környékére szállították.

A feljelentő tudomása szerint, ezen a korábbi származási helyükre ily módon visszajuttatott személyeket ott szabadon engedték, azonban utóbb azonosíthatatlan fegyveres alakulatok, szervezetek bántalmazták, illetve nélkülözések közé kényszerítették, sőt feltehetően részben meg is ölték. E személyek a feljelentő tudomása szerint valamennyien zsidó vallásúak voltak.

Arra nézve, hogy ezen fegyveresek magyar honvédek, csendőrök lettek volna, a feljelentő által is elismerten, semmi adat sincs. A feljelentő álláspontja szerint, azon magyar felelős vezetők, akik ezen „kitelepítéseket” (valójában kitoloncolásokat) elrendelték, illetve a végrehajtást megszervezték, emberiségellenes bűncselekményt követtek el, amelynek az elévülése kizárt.

A feljelentett cselekmény nem emberiség elleni bűncselekmény.

Történeti forrásokból valóban megállapítható, hogy a m. kir. belügyminiszter 192/ res/ 1941/VII. b. számú rendelete rendelte el az ország területén lakó galíciai vagy oroszországi honos, tartózkodási engedéllyel nem rendelkező vagy már jogerős végzéssel kiutasított egyének összeírását, akik esetében a kiutasítást eddig nem lehetett foganatosítani Galícia szovjet megszállása miatt. Mivel azonban Kelet-Galícia a magyar honvédség által megszállásra került, a Belügyminisztérium alkalmasnak látta az időt a kiutasítások foganatosítására.

Ennek alapján 1941. július 12. napján indult meg a kitelepítési akció, mely mintegy 20 000 személyt érintett.

Korabeli beszámolókból, feljegyzésekből az is megállapítható, hogy egyes helyeken a helyi hatóságok - így pl. a Kárpátalján - a rendelkezést igen kiterjesztően értelmezték, illetve olyan személyeket is bevontak a kitelepítendőkhöz, akik a rendelet alapján mentességet élveztek volna. Utólagos szűrésekkel pedig feltehetően csak részben voltak orvosolhatóak az ilyen esetek.

Tény az is, hogy a kitelepítési akció jelentős részben zsidó származású és vallású személyeket érintett.

Az emberiség, illetve népellenes elvülhetetlen bűncselekményeket a hatályos jog egyrészt a Btk. XI. fejezetében, másrészt az 1945. évi VII. törvényben tartalmazza. A feljelentésben foglalt cselekmény büntetőjogi tényállásszerűsége így a Btk. 155.§/1/ bekezdés b/ pontjában, illetve az 1945. évi VII. törvény 15.§/2/ bekezdésében meghatározott bűncselekmény vonatkozásában merülhet fel.

A Btk-beli tényállás szerint az követi el a népirtást, aki „valamely nemzeti, népi, faji vagy vallási csoport teljes vagy részleges kiirtása céljából a csoportot olyan életfeltételek közé kényszeríti, amelyek azt vagy annak egyes tagjait pusztulással fenyegetik”.

A népirtás tehát célzatos bűncselekmény. Megállapíthatóságához így az is szükséges, hogy a személyeknek a fentiekben meghatározott körét a teljes vagy részleges kiirtás céljából kényszerítsék az elkövetők a pusztulással fenyegető körülmények közé.

Önmagában pedig abból, hogy az akkori belügyi döntéshozók az elsősorban idegenrendészeti jellegű, államigazgatási határozatokat egyébként valóban nem jól megválasztott időpontban látták végrehajthatóknak, ezen célzat meglétére következtetni nem lehet.

Ugyanakkor a kitelepítettek köre meghatározásánál az alapvető kritérium a magyar állampolgárság léte vagy nemléte volt, nem pedig valamely néphez vagy fajhoz, valláshoz tartozás, ami ugyancsak a célzatosság megállapíthatósága ellen szóló körülmény.

Az 1945. évi törvény vizsgálendő tényállása szerint népellenes bűntettet követ el az, aki „az 1939. szeptember 1-je napját követő időben közhivatali ténykedése során a nép egyes rétegei ellen irányuló... rendeletek végrehajtásában a számára előírt ténykedést túlhaladva olyan tevékenységet fejt ki, mely a személyes szabadságot vagy a testi épséget veszélyezteti...”

Ezen törvényi tényállás megállapíthatósága a kérdéses rendelet végrehajtása során túlkapasokat elkövető közegek cselekményével kapcsolatban vizsgálendő.

A túlkapasokat azonban a törvény szerint a „nép egyes rétegei ellen irányuló” rendeletek végrehajtása során kell elkövetni a tényállásszerűség megállapíthatóságához.

A rendeletek irányultságára vonatkozó fenti utalás azonban mintegy feltételezi ugyanazon célzat meglétét az adott rendelet megalkotásánál, amely célzat megállapíthatóságára a fentiekben kifejtettek alapján nincs kellő alap.

A kétségtelenül megtörtént antihumánus túlkapasok elkövetői így nem népellenes bűncselekményt, hanem valamely egyéb bűncselekményt (pl. hivatali visszaélés, stb.) követtek el, mely cselekmények elévültek.

A nyomozás elrendelésére így nincs mód.

[Körpecsét: 25. Fővárosi Főügyészség]

DR. NYILASI GYULA SK.
osztályvezető ügyész

1994. május 27.

Szirtes Zoltán panaszlevele a Fővárosi Főügyészségnek

Hiv. sz.: NF 11. 911/1993. sz.

Fenti számú HATÁROZAT ellen a megadott törvényes határidőn belül

panasszal élek.

A feljelentő levelemben foglaltakat változatlanul fenntartom. A feljelentésben írtak megalapozzák olyan bűncselekmény megállapíthatóságát, amelyre elévülés nem vonatkozik. A Btk-beli tényállás a népirtás vonatkozásában valamely nemzeti, népi csoport kiirtását tekinti büntethetőnek. E vonatkozásban az a megkülönböztetés, melyet alkalmaztak, miszerint nem magyarokat, mint csoportot kényszerítettek kiirtás célját szolgáló életfeltételek közé, és így pusztulással fenyegették - megalapozzák a büntetőjogi felelősséget.

Az 1945. évi törvény a népellenes vonatkozásában a nép egyes rétegei elleni túlkapásokat kívánja szankcionálni. Nem vitatható, hogy a kamenyec-podolszki eseményeknél a közegek által történt intézkedések a nép bizonyos rétegei ellen irányultak, így e törvényi tényállás megalapozottan megvalósult. Mindezekre figyelemmel az alapos gyanú fennállhat, és ezért a nyomozás megtagadásának nem lehet helye.

Fentieket kérem tudomásul venni.

SZIRTES ZOLTÁN

1075 Budapest, Károlyi krt. 13-15.

1994. június 3.

A SZABADSÁG

Az 1941-es zsidódeportálásról

H. Varró Rózsa igazán nagyon szép írásának csak egy kis hibája van. Ő is beleesik abba a tévedésbe, hogy Horthy legkésőbb az „Auschwitzi jegyzőkönyv”-ből ismerte meg a „végső megoldás” (Endlösung) tényeit.

Magyarországról az első tömeges deportálásokra 1941-ben került sor. Ezt egy belügyminisztériumi rendelet szabályozta. A belügyminisztert - ha jól emlékszem - Keresztes-Fischer Ferencnek hívták. Kárpátalján egész falvak zsidóságát hajtották át a határon. De a KEOKH „adatai” alapján az ország minden részéből összeszedtek „kétes állampolgárságú” üldözötteket (lásd 1992 őszén írt „Ötven éve történt” c. cikkecskémet).

A deportáltak sorsát már ekkor megismerte a Kormányzó úr. Ez nem feltevés, hanem bizonyított tény.

A *Ráday Gyűjtemény Évkönyve* IV-V. kötetének 195. oldalától kezdve a 237. oldalig található az „Iratok a kőrösmezei zsidódeportálás történetéhez” c. gyűjtemény, amelyet Majsai Tamás állított össze.

Egy 1941-ben VIII. 30. dátummal kelt levél beszámol a Kamenyec Podolszkijban történt tömeggyilkosságról. 15 ezer embert gyilkoltak meg. De beszámol arról is, hogy a városokban legyilkoltakat már el sem temetik, hanem a folyóba dobják. Éhség, fagy, önkény pusztítja naponta az üldözöttek százait.

Schlachta Margit már 1941. július 29-én levélben kéri Horthy Miklósné segítségét. Második levele 1941. augusztus 13-án kelt.

1941 augusztusában gróf Apponyi György, Schlachta Margit, dr. Szabó Imre, gróf Szapáry Erzsébet közösen tekintik meg a lágereket és tesznek jelentést (1941. augusztus 20.).

Ennek a bizottságnak dr. Szabó Imre pápai kamaráson kívül még egy egyházi személy is tagja volt, aki a helyszínen csatlakozott hozzájuk: Pakocs Károly kanonok, országgyűlési képviselő.

Az is tény, hogy már ezt megelőzően Rassay Károly (liberális képviselő) és gróf Apponyi György a belügyminiszternek tett jelentést.

Bőséges anyag tanúskodik arról is, hogy azok ellen, akik vissza akartak szökni, valóságos hajtóvadászat folyt.

Ez a mintegy negyven oldal ékes bizonyítéka annak, hogy a magyar állam illetékes vezetői pontosan informálva voltak a deportáltak helyzetéről.

KÁDÁR ENDRE

1994. június 22.

Legfőbb Ügyész Nyomozás Felügyeleti Főosztály

Szirtes Zoltán úrnak, Budapest

Tisztelt Uram!

Tájékoztatom, hogy a Fővárosi Főügyészség NF. 11. 911/1993. számú határozata ellen bejelentett panaszának elbírálása a beszerzendő dokumentumokra, illetőleg azok tanulmányozására figyelemmel, hosszabb időt igényel.

A panaszával kapcsolatos érdemi döntésről tájékoztatni fogom, addig szíves türelmét kérem.

[Körpecsét: Legfőbb Ügyészség]

DR. GÁSPÁR KATALIN S.K.
legfőbb ügyészségi ügyész

1994. július 1.

A SZABADSÁG

Nem mindegy

Kádár Endre - vitatva H. Varró Rózsa írásának vonatkozó részét - „Az 1941-es zsidódeportálásról” című rövid írásában (A Szabadság, 1994. június 3.) azt állítja - és bizonyítja -, hogy Horthy Miklós kormányzó és kormánya tudott a megszállt lengyel területre, Kamenyec-Podolszkba hurcolt emberek (családok) ezreinek sorsáról. A döbbenetes tények mellett megemlíti, hogy már 1941 augusztusában magas ran-

gú arisztokratákból és egyházi személyiségekből álló bizottság látogatott el a helyszínre, s írt szemléletes tájékoztató jelentést az akkori belügyminiszter részére.

Magam a jelzett időben a garanyi KEOKH internálótáborban voltam internált. (Szüleimet lakásunkról hurcolták el, és ölték meg.) Pusztán az ismétlődő véletlennek köszönhettem életben maradásomat. Még élő tanúja vagyok annak a hazug, sőt aljas propagandának, amellyel azt igyekeztek elhitetni a kitelepítésre várakozókkal, hogy odakint munka és emberséges élet várja őket. Sokan bedőlünk ennek. Szerintem ennek az itthon elkövetett aljasságnak tudható be, hogy olyan sokan, minden ellenállás nélkül mentek családjukkal a vágóhídra. (Tudjuk, hogy ez a módszer 1944-ben, a százezrek deportálása idején is bevált.)

Egyéb észrevételeim: Téves az az adat, hogy 1941 nyarán, Kamenyec-Podolszkbán és környékén tizenötezer embert gyilkoltak meg! Gideon Hausner *Ítélet Jeruzsálemben* című könyvében, mely az Eichmann-perről szól, hiteles vallomásokra és bizonyítékokra támaszkodva, huszonnégyezer-hatszáz Magyarországról deportált személyt említ, akiket a Jaeckeln SS alezredes parancsnoksága alatt állott Einsatzgruppe C kommandó gyilkolt le. (I. m. 195. és 700. old.)

Előszeretettel említenek a fenti eseményekkel kapcsolatban „rendezetlen” meg „hontalan állampolgárságú zsidók” megjelölést. Ugyanakkor sokan emlékeznek arra - vagy más okból tudják -, hogy a harmincas évek antiszemita, megkülönböztető jogi és igazgatási rendelkezései következtében igen sok magyar ajkú, Magyarországon született, katonai szolgálatot (nem ritkán) frontszolgálatot teljesített zsidó vagy zsidó származású ember vált úgynevezett „hontalan” vagy „rendezetlen” állampolgárrá. A sok éves tapasztalat azt mutatta, hogy a kormánynak nem is állt szándékában ezeket a „függő” viszonyokat rendezni.

Deportálták és megölték azokat a német és osztrák személyeket és családokat is, akik a fasiszta gyilkosok elől menekültek hazánkba, oltalmat és megélhetést biztosító munkát remélve. Itt hónapokig, évekig való internálás, majd deportálás és lemészárlás lett az osztályrészük.

Ugyancsak internálták, majd deportálták a volt lengyel hadsereg azon zsidó valóságos tagjait, akik alakulataikkal együtt menekültek hozzánk és tették le a fegyvert hazájuk megtámadása után. A kormányhoz közel álló újságok az elmúlt években ódákat zengtek arról, hogy a Horthy-rendszer hatóságai milyen emberségesen jártak el a menekült lengyel katonákkal, állást és lakást biztosítottak nekik.

Végezetül. Nincs tudomásom arról, hogy az Antall- vagy a Boross-kormány hivatalos nyilatkozatban elítélte volna az 1941-ben végrehajtott tömeggyilkosságokat. Arról sem tudok, hogy az Izraelben járt kormánytagok és delegációk - a kitüntetések és egyéb elismerések átvételekor - sajnálatukat fejezték volna ki az 1941 nyarán történt tömeges deportálásért és gyilkosságokért.

DR. SEBESTYÉN SÁNDOR

1994. szeptember 1.

A SZABADSÁG

Egy levél Izraelből

Lapunk egyik számában jelent meg Dr. Emődi Gyula miskolci párttagunknak a holocaust 50. évfordulójával kapcsolatos cikke, „Soha többé ilyet” címmel.

Lapunk izraeli előfizetője és állandó olvasója, Lebovits József (Kirjat-Gat 82000 Haszinom 52/10) 1994. július 31-én keltezett levelében köszönettel reagált a cikk írójának. Ebből közlünk részleteket az alábbiakban:

„Nagyon meghatott írása, mert én és az egész családom átéltük ezeket a nagyon nehéz időköt.

Én Budapesten születtem egy népes zsidó család gyermekeként. Bennünket már 1941-ben deportáltak, és csak nagy szerencsével úsztuk meg, hogy nem gyilkolták meg egész családomkat. Kamenyec-Podolszknál az utolsó csoport voltunk, akiket Királyházáról visszaküldtek és a garanyi internálótáborban tartottak egészen 1944-ig. Mi, a gyerekek különböző internáló (megsemmisítő)-táborokba kerülünk, ahol egy részünk elpusztult. Szüleimet a Vörös Hadsereg mentette meg a budapesti gettóban. Később itt temették el őket.

Tisztelt Emődi úr, nagyon örülök, hogy egy véleményen vagyunk a holocausttal kapcsolatban. Magamról még annyit: 1946 végén érkeztem Izraelbe (akkor Palesztina), azóta vagyok aktív tagja az Izraeli Kommunista Pártnak.”

1994. október 4.

FŐVÁROSI FŐÜGYÉSZSÉG

Dr. Nyilasi Gyula levele

NF. 3157/1994/3. szám

Szirtes Zoltán részére

(1075 Budapest, Károly krt. 13-15.)

Tisztelt Uram!

Az 1994. március 21. napján kelt beadványával kapcsolatban felhívom szíves figyelmét arra, a Főügyészség érdemben döntött a feljelentése tárgyában. Ezen határozatunkat Ön megkapta, és ellene panaszt is bejelentett.

Panasza - az ügy irataival együtt - a panasz elbírálására jogosult Legfőbb Ügyészségre került felterjesztésre. Érdemi döntést így ezen hatóságtól fog kapni. Kérem a fentiek szíves tudomásulvételét.

Üdvözlettel:

DR. NYILASI GYULA
osztályvezető ügyész

1994. december 13.

LEGFŐBB ÜGYÉSZSÉG
Dr. Gáspár Katalin levele
NF. 3726/1994/6-I. szám

HATÁROZAT

Az emberiség elleni büntett miatt ismeretlen tettesek ellen Szirtes Zoltán által tett feljelentés tárgyában a feljelentő panaszra folytán felülvizsgáltam a Fővárosi Főügyészség NF. 11. 911/1993. számú határozatát.

A panasznak helyt adok.

A sérelmezett határozatot a Be. 18. §-a /1/ bekezdésének d/ pontja alapján hatályon kívül helyezem és a Fővárosi Főügyészséget a nyomozás elrendelésére hívom fel.

A határozatom ellen további panasznak nincs helye.

INDOKLÁS:

A feljelentés adatai szerint 1941 nyarán a Belügyminisztérium idegenrendészeti szervei az egész országra kiterjedően összegyűjtötték mindazokat, akik nem voltak magyar állampolgárok - s egyúttal zsidó vallásúak is voltak -, majd vagonokban Galíciába szállították őket.

A hadműveleti területre szállított személyeket nem őrzött táborokban helyezték el, hanem szabadon engedték, s közülük senki nem került vissza élve. Odaszállításukat követően hajléktalanok voltak, éheztek, bántalmazták őket, de fegyveres alakulatok támadásainak is ki voltak téve.

A feljelentő szerint mindezer büntetőjogi felelősség terheli azokat a személyeket, akik az intézkedés elrendelői, felelősei voltak.

A bűncselekmény alapos gyanújának hiányára (a Be. 127. §-a /1/ bekezdésének a/ pontjára) hivatkozó nyomozást megtagadó határozat indokai szerint a feljelentésben foglalt cselekmény a Btk. 155. §-a /1/ bekezdésének b/ pontjában, illetőleg az

1945. évi VII. tv. 15. §-ának 2. pontjában írt rendelkezések tükrében vizsgálándó: A népirtás büntettének megállapításához a törvény által megkívánt célzat hiányzik, az egyéb háborús büntett tekintetében pedig nem állapítható meg a nép egyes rétegei elleni irányultság, ennél fogva az „antihumánus túlkapasok elkövetői” nem el nem évülő népellenes bűncselekményt, hanem egyéb, már elévült bűncselekményt követtek el, így a nyomozás elrendelésére nincs mód.

A határozat indokolása azt is tartalmazza, hogy a kitelepítettek körének a meghatározásánál az alapvető kritérium a magyar állampolgárság léte vagy nemléte volt, nem pedig valamely néphez, fajhoz vagy valláshoz tartozás, s hogy abból, hogy az akkori belügyi döntéshozók az elsősorban idegenrendészeti jellegű államigazgatási határozatokat, egyébként valóban nem jól megválasztott időpontban látták végrehajthatónak, a népirtás célzatára következtetni nem lehet.

A Főügyészség határozata megalapozatlan.

Mindenekelőtt arra kell rámutatni, hogy a határozat meghozatalát megelőzően az Alkotmánybíróság közzétette a 2/1994. (I.14.) AB határozatát, amely az indokolás II/2.3. pontjában megállapítja, hogy a Nbr. 15. és 17. §-ai, amelyek a népellenes büntettek tényállásait tartalmazzák, már nem tekinthetők hatályosnak. E rendelkezések ugyanis a büntethetőség elévülése miatt évtizedek óta nem szolgálhatnak büntetőjogi felelősségrevonás alapjául, s e szabályok alapján új büntetőeljárás sem indulhat, ezért hatályban levőknek nem tekinthetők.

A nyomozást megtagadó határozatnak az 1945. évi VII. tv. 15. §-ának 2. pontjával kapcsolatos okfejtése tehát már ez okból sem helytálló.

Még inkább kifogásolhatók a határozatnak azok a megállapításai, amelyek a feljelentésben körülírt intézkedéseket megalapozó rendeletek célját, jellegét minősítik: a Főügyészség e kérdésben anélkül foglalt állást, hogy akár egyetlen dokumentumot is beszerzett volna, csupán a feljelentő birtokában levő egyik történeti kiadványról készített egy hat lap terjedelmű fénymásolatot.

Ilyen előzmények után a panasz elbírálásával összefüggésben vált szükségessé azoknak a dokumentumoknak a felkutatása, amelyek a sérelmezett főügyészségi határozat törvényességét illetően a döntést elősegítik.

Az 1941. július 12-én kelt 192/res/1941.VII. b. számú rendelet és a végrehajtása tárgyában 1941. július 14-én és július 19-én kiadott 192/1/1941. res. VII. b., illetőleg a 192/1/1941.res. VII. b. számú, valamint az 1941. július 30-án és augusztus 17-én kelt 192/3/1941. res. VII. c., illetőleg 192/101/res/1941. VII. c. számú utasítások tartalmából egyértelműen kitűnik, hogy a rendelet fő célja, hogy „az utóbbi időben az ország területére beszivárgott lengyel és orosz zsidók minél nagyobb számban, mielőbb eltávolításra kerüljenek”.

A rendelet abból indul ki, hogy a határokon kívül végbemenő katonai és politikai fejlemények megteremtették a lehetőséget az áttelepítésre, s ennek érdekében az

ország területén tartozkodó „alkalmatlan idegeneket” az országból való végérvényes eltávolításuk első lépéseként lajstromba kell venni.

A deportálандók a rendelet értelmében mindössze 30 pengőt, háromnapit élelmet és legszükségesebb ingóságait vihetik magukkal, a többi értékeiket a zsidó hitközségre, Pártfogó Irodára, stb. bízhatják. Az „élelmiszer... beszerzését esetleg a helybéli zsidó Pártfogó Iroda, illetve zsidó jóléti intézmény útján is eszközölhetik, nehogy a helybéli élelmiszerkészletekben emiatt hiányok álljanak elő”.

További dokumentumok is félreérthetetlenül teszik a főügyészégi határozat indokai szerint „elsősorban idegenrendészeti jellegű, államigazgatási határozatok” valódi célját, amit az 1941. július 25-én kelt, jóval több mint száz zsidó kereskedő nevét és foglalkozását felsoroló lista is híven tükröz, s amely a „zsidóktól mentesített határmenti terület déli határának megállapítása és a kiutasítandó, avagy internálандó zsidók jegyzéke” címet viseli.

A jegyzék I. pontjában foglaltak szerint „Kőrösmező teljes egészében bevonandó volna a zsidómentes területbe, hogy így ez a határmenti nagy község megszabaduljon a zsidó parazitáktól és a határmenti gazdasági előnyök teljes egészében a keresztényeknek biztosíttassanak; ...Volóc, hogy idegenforgalma fejlődésének biztosítása érdekében megszabaduljon az idegeneket kizsákmányoló és az idegenekben undort keltő zsidóktól, és végül Alsóverecke, mert itt laknak tömegestől a Verhovina középső területét kizsákmányoló és fejlődését megakadályozó zsidók”.

Az eddig említett, s a határozatom mellékletét képező levéltári dokumentumoknak és az ezzel összefüggő további számos dokumentumnak a történelmi feldolgozása már megtörtént:

Majsai Tamás („A kőrösmezei zsidódeportálás 1941-ben”, a *Ráday Gyűjtemény Évkönyve*, Akadémiai, Budapest 1986.) és Randolph L. Braham (*A magyar holocaust*, Gondolat, Budapest, 1988. I. kötet hatodik fejezete) munkája nyomán már a Főügyészség határozatának meghozatala előtt több évvel ismertté vált, hogy az 1941-es deportálás a magyarországi holocaust első szakasza volt.

Szükségtelen ezek után elemezni azt, hogy miért nemzetközi, el nem évülő bűncselekménnyel állunk szemben, nem pedig kizárólag a belső jog által szankcionált cselekményekkel, amelyek büntethetősége már elévült.

A zsidók származásuk miatti lefogása, marhavagonokba zsúfolása és gyűjtőhelyre szállítása, majd a katonai hatóságok által Kamenyec-Podolszkba továbbítása a Btk. 156. §-ába ütköző nemzeti, népi, faji vagy vallási csoport elleni büntett alapos gyanúját kelti.

A nyomozás feladata annak feltárása, hogy a deportálás „törvényes” alapját képező rendelet és a végrehajtása tárgyában kiadott utasítások meghozatalában, illetőleg ezek végrehajtásában közreműködő személyek mikor és milyen módon

szereztek tudomást arról, hogy a kitelepítések a zsidók tömeges lemészárlásával érnek véget, avagy (Kamenyec-Podolszk hadműveleti terület lévén) már eleve tudták azt, hogy a kitelepítettek egy részének vagy egészének pusztulásával kell számolni. Ez utóbbi esetben a büntetőjogi felelősség alapja a Btk. 155. §-ának /1/ bekezdése b/ pontjába ütköző népirtás bűntette.

A feljelentő által megjelölt, s a felsorolt dokumentumokban is megnevezett, részben azokat aláíró személyek közül több személyt (pl. Pásztoýt, Siménfalvyt) felelősségre vont a Népbíróság az 1941-es deportálásokért.

A nyomozás feladata annak feltárása is, hogy e felelősségre vonás - a szóba jöhető gyanúsítottakat illetően - teljes körű volt-e vagy sem.

A Belügyminisztérium Adatfeldolgozó Hivatalának tájékoztatása szerint a népbírósi eljárások iratai a Belügyminisztériumban, a Hadtörténelmi Levéltárban, az Országos Levéltárban és a Fővárosi Levéltárban lelhetők fel.

A nyomozást az 1941-es deportálás körülményeinek kutatásában járatos szakértő bevonásával kell lefolytatni.

[Körpecsét: 3. Legfőbb Ügyészség]

DR. GÁSPÁR KATALIN S.K.

1995. január 3.

Randolph L. Braham leveléből

Kedves Szirtes Úr!

„[...] Nagyon köszönöm, hogy elküldte nekem a Legfőbb Ügyészség határozatát az 1941-es deportálásokra vonatkozóan. Gratulálok Önnek sikeréhez és mindekelőtt az Ön elkötelezettségéhez, hogy kivívja az igazságot. [...]

Legjobb kívánságaimat kívánom az új évre:

Szívélyes üdvözléttel:

RANDOLPH L. BRAHAM

New York

1995. január 27.

NÉPSZABADSÁG

„Pert veszett a Csendőrsors írója” c. cikkből idézve: „1941-ben előljárói parancsára részt vett egy teherautó-karaván kíséretében, amellyel akkor megbízhatatlannak ítélt személyeket - főként zsidó származásúakat - deportáltak Galíciába.” (Szendi Józsefről van szó.)

MATYUC PÉTER leveléből

1995. június 27.

ORSZÁGOS RENDŐR-FŐKAPITÁNYSÁG KÖZPONTI VIZSGÁLATI OSZTÁLY

Dr. Mikó István 2-16/95. bü.

HATÁROZAT a nyomozás megszüntetéséről

A Btk. 156. §-ába ütköző nemzeti, népi, faji, vagy vallási csoport elleni bűncselekmény alapos gyanúja miatt, ismeretlen tettes ellen indított nyomozást a Be. 139. § (1) bekezdés b/ pont I. fordulata alapján - mivel a **nyomozás adatai alapján nem állapítható meg bűncselekmény elkövetése, és az eljárás folytatásától sem várható eredmény** -

m e g s z ü n t e t e m.

A határozatot meg kell küldeni a Fővárosi Főügyészségnek és Szirtes Zoltán (1075 Budapest, Károly körút 13-15. szám alatti lakos) feljelentőnek.

A határozat ellen a Be. 148. § (1) bekezdés alapján panasznak van helye, melyet a (4) bekezdésre figyelemmel a kézbesítéstől számított nyolc napon belül a Fővárosi Főügyészséghez címezve a fenti rendőri szervnél szóban vagy írásban előterjesztheti.

INDOKLÁS:

Szirtes Zoltán feljelentése tárgyában a Fővárosi Főügyészség NF 3157/1994/1-I. szám alatt nyomozást rendelt el a Btk. 156. §-ába ütköző nemzeti, népi, faji vagy vallási csoport elleni bűncselekmény alapos gyanúja miatt.

Szirtes Zoltán Dr. Balsai István igazságügyminiszter úrnak 1993. október 15-én írt

nyílt levelében az alábbiak miatt kéri, hogy az illetékes rendelkezjen a tényfeltáró vizsgálatot:

„A II. világháború alatt jelent meg a magyar királyi belügyminiszter 192/res/1941/VII. b. számú, szigorúan bizalmas rendelete. Ennek következménye volt, hogy 23 600 ártatlan embert - köztük nagyon sok gyereket és öreget - Kamenyec-Podolszokban és környékén meggyilkoltak! Többségük Magyarországon született, csak az állampolgársági papírjaik nem voltak meg. A kitelepítések közreműködői voltak az akkori KEOKH vezetői és felügyelői.”

A mintegy 23 600 embert érintő akció során a kitelepítetteket - **a feljelentés szerint** - ismeretlen elkövetők részben megölték.

Az ügyben **szaktanácsadókat, kutatókat** rendeltünk ki a Magyar Országos Levéltárból, a Fővárosi Levéltárból, valamint a Hadtörténelmi Levéltárból, akikkel közösen a tárgyra vonatkozóan kutatást végeztünk a levéltárak őrzetében lévő 1938-1944. évi Belügyminisztériumi Levéltár, a Kárpátaljai Kormányzói Biztos Hivatala, a Külföldiek Ellenőrző Országos Központi Hatóság - **zárolt** - irataiban. A feltárt és a mellékelt jegyzék szerint másolatban csatolt iratok integritásának és levéltári kontextusának biztosítása érdekében, ahol szükségesnek láttuk, ott teljes és összefüggő levéltári egységeket emeltünk ki, részben pedig válogatott iratok bemutatására törekedtünk.

A kutatás jelenlegi állása, illetve adatai szerint megállapítható, hogy a **magyar királyi belügyminiszter 192/res/1941/VII/B. sz. rendelettel rendelkezett az ország területén lakó galíciai vagy oroszországi honos tartózkodási engedéllyel, magyar állampolgárságot igazoló okirattal, ill. letelepedési engedéllyel nem rendelkező, vagy már jogerős végzéssel kiutasított személyek összeírását, akik esetében a kiutasítást, repatriálást (visszatelepítést) eddig nem lehetett fogyanatosítani Galícia szovjet megszállása miatt.**

Mivel azonban Kelet-Galícia a Magyar Honvédség által megszállásra került, a Belügyminisztérium alkalmasnak látta az időt a kiutasítások fogyanatosítására.

A határozat indoklása azt is tartalmazza, hogy **a kitelepítettek körének a meghatározásánál az alapvető kritérium a magyar állampolgárság megléte, vagy nem léte volt, nem pedig valamely néphez, fajhoz vagy valláshoz tartozás.**

Az akkori belügyi döntéshozók az elsősorban idegenrendészeti jellegű államigazgatási határozatokat egyébként valóban **nem jól megválasztott időpontban látták végrehajthatónak, de a népiirtás célzatára következtetni nem lehet.**

A belügyminisztériumi rendelet és utasítás idegenrendészeti szabályozás volt, amelynek fogyanatosítása a rendvédelmi fegyveres testületek - csendőrség, rendőrség - feladata volt. A nemkívánatosnak nyilvánított és kitoloncolásra ítélt személyek összegyűjtésében, illetve Galíciába való szállításában **a fellelhető dokumentumok tanúsága szerint honvéd alakulatok nem vettek részt.**

A Galíciába kitelepített zsidó személyek ügye csak 1941 őszén került a honvédelmi tárca hatáskörébe, amikor a kitoloncoltak egy része illegálisan visszatért Magyarországra.

Ekkor a miniszterelnök felkérte a Magyar Királyi Honvédség vezérkarának főnökét, mint a honvédség legmagasabb előjáróját a határőrizet megerősítésére.

Szombathelyi Ferenc vezérezredes vezérkari főnök elutasítva a vezérkar által javasolt intézkedéseket - **amelyek halállal sújtották volna az országba engedély nélkül visszatérő zsidókat, illetve azok segítőit** - elrendelte a határőrizet megerősítését.

Arra vonatkozóan, hogy nem magyar honosságú zsidókat megsemmisítés céljából telepítettek volna ki Galíciába, illetve arról, hogy kivégzésekben magyar honvédségi, vagy egyéb magyar fegyveres testületbeli alakulatok vettek volna részt, korabeli írásos dokumentum nem lelhető fel.

Megállapítható, hogy a bizalmas rendeletek, körrendeletek fedik a Belügyi Közlönyben közzétett, nyilvánosságra is került rendeletek irányát.

Az Országos Levéltárban lévő iratok alapján a feljelentés több inkriminált pontja nem bizonyítható egyértelműen a rendelkezésünkre álló egykori iratok alapján.

Nem bizonyítható, hogy a Kamenyec-Podolszk környékére került - **üres falvakban, ill. családoknál elhelyezett** - vagy Magyarország területén belül rendőri felügyelet alá helyezett nem magyar és vitatott - kétes - állampolgárságúak közül 23 600 embert - köztük sok öreget és gyereket - meggyilkoltak volna.

Egyes dokumentumok, visszaemlékezések említést tesznek Galíciában német rendfenntartó erők rablásairól, általuk foganatosított kivégzésekről, **aminek hatására a repatriálások rövid időn belül leállításra kerültek.**

1941 július-augusztusában néhány meghatározott napra vonatkozóan vannak hivatalos jelentések, amelyekből kiderül, hogy naponta hány személyt fogadtak, illetve adtak tovább a határszéli kirendeltségeknek, így a kőrösmezei kirendeltségnek is.

Az már többnyire nem derül ki, hogy hová vitték a külhonosokat, és mi lett a további személyes sorsuk. Néhány dokumentum a Dnyeszteren túli területet jelöli meg addig, míg a német birodalmi hadsereg meg nem szállja azt, azon túl már csak a Dnyeszteren inneni terület az eltávolítás helye és iránya.

Továbbá arra nézve sem rendelkezünk még csak közelítően sem pontos adatokkal, hogy a kitoloncoltak közül hányan születtek (születhettek) Magyarországon, illetve a monarchia területén, kik rendelkeztek, vagy nem rendelkeztek, és **miért nem rendelkeztek magyar állampolgársági okmányokkal.**

A kitoloncolások irányításában és végrehajtásában nyilvánvalóan részt vettek a Belügyminisztérium és a KEOKH egykori vezetői és beosztottai, valamint a többi illetékes hatóság és hivatal alkalmazottai - **tekintettel arra, hogy a kitolonco-**

lás részben közigazgatási, részben karhatalmi intézkedést igénylő feladat volt - hiszen erre őket az érvényben lévő állampolgársági és idegenrendészeti feladatok kötelezték.

Arra vonatkozóan, hogy a végrehajtásban közreműködő személyek mikor és milyen módon szereztek tudomást arról, hogy a kitelepítettekre - köztük jelentős számban a zsidó származásúakra - tömeges lemészárlás vár, a háborús pusztítások következtében hiányosan megmaradt dokumentumokból teljes bizonyossággal megállapítani nem lehet.

A kitoloncolások indoklása az iratok tanúsága szerint általában a következőképpen hangzott: „mivel nevezett külhonosok megélhetése részben nincs biztosítva, jelenlétük ezért káros az ország gazdasági életére, továbbá közbiztonsági, közrendészeti és államvédelmi szempontból aggályos a jelenlétük”. Az eltávolításokat ezért hajtották végre.

Ez időben a külföldi állampolgárok befogadására, illetve kiutasítására a világ valamennyi országában a rendeletek egész sora látott napvilágot.

Tanúként hallgattuk ki Majnai Tamás lelkész, történész kutatót, aki jegyzőkönyvileg a fentiekben foglaltakat adta elő arra hivatkozással, hogy neki mint kutatónak nem állt módjában a zárt KEOKH iratokban kutatást végezni. Konkrét érdemi információval, felkutatott korabeli hiteles újabb dokumentumokkal nem tudott szolgálni.

A fentiekre tekintettel a rendelkező részben foglaltak szerint határoztam.

[Körpecsét: Országos Rendőr-főkapitányság]

DR. MIKÓ ISTVÁN r. ezredes
főtanácsos, főosztályvezető

1995. augusztus 3.

FŐVÁROSI FŐÜGYÉSZSÉG

Szirtes Zoltán panaszbejelentése

Az Országos Rendőr-főkapitányság Központi Vizsgálati Osztályának 2-16/1995. bü. sz. alatt megküldött, s július 25-én kézhez vett, eljárást megszüntető határozatot közlő végzése ellen a törvényes határidőn belül (július 28-án) panasszal éltem. Az alábbiakban, a már bejelentett panaszom kiegészítéseképpen, szeretném valamivel részletesebben is előadni azokat a közbeni átgondolással és az elért néhány szakértővel megkonzultálva fontosnak ítélt szempontokat, amelyek panaszomat közelebről is megalapozzák.

Észrevételeim érdemi lényegét előjáróban külön is összegezve: Az eljárás lefoly-

tatása a Legfőbb Ügyészség Nyomozás Felügyeleti Főosztályának (továbbiakban: NYFF) nyomozást elrendelő határozatát megalapozó szempontok legtöbbjét figyelmen kívül hagyja; az indoklás tartalmi megállapításai idegenek a valós és ismerhető tényektől.

1) Az elmondottakat önmagában is megalapozza a határozat ama megállapítása, hogy az eljárás folytatásától nem várható további eredmény. Mellőzve az egyéb szempontok részletező felsorolását, erre a véleményre jutni már ama egyszerű oknál fogva sem lehetett volna, hogy a nyomozati eljárás bevallottan nem terjedt ki arra a beláthatatlanul fontos dokumentum- és információs adatrendszerrel szolgáló forrásközege, amit a Belügyminisztérium Történeti Irattárának dokumentumálománya jelent.

2) Az előadott indoklás nemcsak nem tesz eleget - és értelemszerűen az alapjául szolgáló vizsgálati eljárás sem tett eleget - az NYFF határozatában megkívánt szempontoknak, de számos ponton egyenesen meg is ismétli (olykor szinte szó szerinti átvételben) a Fővárosi Főügyészség korábban hozott határozatában az NYFF által argumentáltan kifejtett hiányosságokat és elégtelenségeket.

Például:

A már említett forrásvizsgálat elmulasztása mellett (amit pedig külön is kívánatosnak nevez meg az NYFF), újból előveszi, hogy a szóban forgó deportálás kritériuma alapvetően nem valamely néphez, fajhoz vagy valláshoz való tartozás volt, hanem az állampolgársági illetőség. Ez pedig többszörösen sem igaz. A deportálás „alapvető kritériuma” ugyanis félreérthetetlenül a zsidó fajiség/vallás volt. Ezt a hazai és a nemzetközi szakirodalom már régen egyértelműen tisztázta, s nem véletlenül hívja fel rá a figyelmet az NYFF határozata is.

3) Számomra megmagyarázhatatlan nyomozati eljárást sejtet annak a tényállásnak a vizsgálata (amelyre, mint a kérdés megítélése szempontjából komoly - bár véletlenül sem kizárólagos - jelentőséggel bíró problémára az NYFF szintén csak kiemelten utal), hogy mit tudtak a kitelepítést elrendelő korabeli döntéshozók a zsidókra a határon túl váró körülményekről. Tudván ugyanis, hogy a magyar politikai, közigazgatási és katonai közegek nemcsak a náci Németország zsidóellenességének a zsidókra nézve pusztító brutalitásával voltak általában véve tisztában, de képviselői a német közegekkel való közvetlen, az 1941-es nyári hadműveleti területeken való gyakori érintkezések során a konkrét realitás számos manifesztumát is tapasztalhatták, teljesen érthetetlennek tartom az indoklás olyan félmondattal való elintézését, hogy „de a népirtás célzatára következtetni nem lehet”. - N.b.: Amellett, hogy a határozat fett szedéssel kiemelt értékelő-indokló szövegrészei egységesen magukon viselik a történetietlenség jegyeit, itt külön is megemlítem a német rendfenntartó erők szerepére tett - szemléleti üzenettel is bíró - hangsúlyt. Az indoklás ez utóbbi mondata egyébként, azonkívül, hogy jelentős el-

lentmondásban áll a határozat megelőző állításával, majd minden másnál jobban utal a nyomozati eljárás végkonklúziójának tarthatatlanságára is.

4) Habár meggyőződésem, hogy a vizsgálathoz felhasználandó anyagokat egyébként kézbe venni tudó nyomozati szervek figyelmét az egyes tárgyi-történelmi evidenciákra nem nekem kellene felhívnom, rövid vázlagszerűséggel az indoklásban előhozott, leginkább kirívó tévedéseket illetően, egynéhányat mégis főlemlíték.

a) Az Országos Levéltár és a Hadtörténelmi Levéltár hivatkozott állagának korrekt és körültekintő átkutatása nem hagy kétséget afelől, hogy - éppen ellenkezőleg, mint azt az indoklás tartalmazza - a honvéd alakulatok igenis részt vettek az eseményekben. Mégpedig már 1941 júliusában is!

b) A bizalmas rendeletek és a nyilvánosságra hozott rendeletek közötti indoklásban hangsúlyozott kongruencia egyszerűen nem fedi a valóságot.

c) Az elérhető és történetileg-nyomozatilag értékelhetőnek számító források - ugyancsak ellentétben az indoklás megállapításával - egyértelműen igazolják, hogy a kitelepítettek közül nagyon sokan veszítették életüket, vagy váltak gyilkosságok áldozataivá a deportációs területeken.

d) Elnagyoló, a tudható történeteket is a jelentéktelenség és komolytalanság látszatába erőltető fogalmazási forma az, hogy „néhány dokumentum” quasi erről-arról beszél a kitelepítés tipográfiai paramétereit illetően, akkor, amikor nagyon is jól lehet tudni, hova kerültek a deportáltak. Legalábbis elégségesen jól és egyértelműen ahhoz mérten, ami a jelen vizsgálat kérdéskörének eldöntése szempontjából szükséges.

e) S ha az indoklás vége felé teljesen tévesen (ismét csak a vizsgált események felszínes kezelésére utalóan) felvetett problémák kapcsán valóban vannak is homályos foltok (távolról sem annyi persze, amennyit a határozat szövege sugalmaz), arra a jogi, vizsgálatelméleti és logikai szempontból itt egyedül legitim kérdésre nézve, hogy milyen arányban voltak a kitelepítettek között lengyel és orosz származású zsidók, s hogy ezek mekkora hányada lehetett úgymond jogszerűen kiutasítva, az eddigi szakirodalom alapján is meglehetősen egyértelmű és pontos információkkal rendelkezünk (szemben az indoklási rész ezzel kapcsolatos állításai-val). Mintegy „mellékesen” persze hozzátenném még, hogy a jogszerű kiutasítási végzés távolról sem implikálja e döntvény minden körülmények között jogszerű, s végképpen nem a morálisan is akceptálhatónak tekinthető valószínűségét. Márpedig a nyomozásnak, s különösen pedig a belőle levont konklúzióknak, erre is feltétlenül figyelemmel kellene lenniük.

5) Mivel neve külön is szerepel az indoklásban, megemlítem, hogy Majsai Tamással beszéltem, s kifejtette, hogy tudományos meggyőződése és tárgyi ismeretei alapján messzemenően egyetért a fentiekkel, ugyanakkor, eltérőleg a határozat-

ban tett állítással, tanúként is előadott véleményét a maga részéről a legtávolabb-ról sem tartja egybecsengőnek a végzésben összegzett állásfoglalással.

6) Megítélésem szerint mindezek bőven elegendőek ahhoz, hogy világossá tegyék, a július 25-én kézhez vett végzésnek olyan tartalmi hiányosságai vannak, amelyek miatt azt semmiképpen nem tekinthetem elfogadhatónak, s ami miatt továbbra is kérnem kell a vizsgálat immár valóban korrekt, körültekintő lefolytatását.

SZIRTES ZOLTÁN

1075 Budapest,

Károly krt. 13-15. IV/26.

T.: 322-1070

1995. augusztus 18.

A SZABADSÁG

Előholocaust

A magyar hatóságok részéről 1941. évi július-augusztus hónapok folyamán végrehajtott tömeges deportálások és tömeggyilkosságok ügyével A Szabadság már foglalkozott. (Magam az 1991. szeptember 6-ai számban „Egy elfelejtett tömeggyilkosság” című, az 1994. július hó 1-jei számban pedig a „Nem mindegy” című írásban.)

Az ügyben Szirtes Zoltán nyugalmazott vállalatvezető, budapesti lakos, 1993. november 13-án a Fővárosi Főügyészségen történt meghallgatása során a fenti eseményekkel kapcsolatos körülmények kivizsgálása céljából nyomozás elrendelését kérte. Kérését dr. Nyilasi Gyula osztályvezető ügyész, a bűncselekmény alapos gyanúja hiányára való hivatkozással megtagadta. E határozatot a Legfőbb Ügyészség Nyomozás Felügyeleti Osztálya hatályon kívül helyezte. Egyebek között megállapította, hogy „az 1941. évi deportálás a magyarországi holocaust első szakasza volt, s nemzetközi, el nem évülő bűncselekménnyel állunk szemben.” „...A zsidók származása miatti lefogása, marhavagonokba zsúfolása és gyűjtőhelyre szállítása, majd a katonai hatóságok által Kamenyec-Podolszka továbbítása, a Btk. 156 §-ába ütköző, nemzeti, népi vagy vallási csoport elleni büntett alapos gyanúját kelti. [...] A nyomozás feladata annak feltárása is, hogy a felelősségre vonás a számba jöhető gyanúsítottakat illetően teljes körű volt-e.” Az ismételt nyomozás végrehajtására utasított szerv az Országos Rendőr-főkapitányság Központi Vizsgálati Osztálya „mivel a nyomozás adatai alapján nem állapítható meg bűncselekmény elkövetése, és az eljárás folytatásától nem várható eredmény” a nyomozást megszüntette.

Szirtes Zoltán ez ellen a határozat ellen is panaszt jelentett be, s közölte, minden jogi lehetőséget végigjár, s ha kell, a vizsgálat eredményes folytatásáért az illetékes nemzetközi szervekhez is fordul.

A fentieket pusztán tájékoztatás miatt írtam le.

DR. SEBESTYÉN SÁNDOR

1995. szeptember 8.

A SZABADSÁG

Megdőlni látszik...

„[...]megdőlni látszik az a fölfogás, hogy a zsidóüldözés minden bűnével együtt a német megszállók számlájára írandó, a magyaroknak nem volt közük hozzá”. Az idézett mondat a legnagyobb példányszámú napilapokból való. Abban a kis cikkben nyomtatták ki, amely a Magyar Auschwitz Alapítvány-Holocaust Dokumentációs Központ gondozásában kiadott dokumentumkötet megjelenését adta hírül. A kötetválogatás olyan, eddig ki nem adott okmányokból áll, amelyek az egykori vármegyék levéltáraiból valók és a Horthy-korszak zsidótörvényeinek végrehajtásával kapcsolatosak. Vagyis e dokumentumok kétségbevonhatatlan igazságok. Mindazonáltal a cikkíró szerint csak megdőlni látszik... a többit lásd az első mondatban.

A Ludas Matyi jelmondata volt, hogy egy újszülöttnek minden vicc új. S bár a holocaust és általában a zsidóüldözés tárgykörét legkevésbé sem illő bármilyen viccel összefüggésbe hozni, mégis idepasszol ez a blaszfémia. Mert vagy a szerző újszülött vagy a szerkesztők, akiknek a kezén átment ez az írás. Elképzelhető, hogy egyikük sem látta a közelmúlt holocaust kiállítását? Vagy egyikük sem lapozott bele az eddigi dokumentumkötetekbe? Vagy népbírószági anyagokba? Vagy talán valamennyien néhai Antall József tanítványai voltak, s vele egyezően úgy vélték, hogy Horthy Miklós jó magyar hazafi volt?

Lehet, hogy egyikük sem hallott róla, hogy 1919-es hatalomátvétele után a baloldaliak és a zsidók tömeges gyilkolásával „vívta ki” a Nyugat megvetését? És mindezek után is jogos a kérdés: ha egyszer a dokumentum az ami, vagyis a leghitelesebb bizonyíték, akkor hogyhogy csak megdőlni látszik - 1995 második felében - a Horthy-mítosz? De ha csak a zsidótörvényeket dokumentálják is az okmányok, az is feledésbe merült, hogy évekkel a német megszállás előtt Kenyérmezőn - Kamenyec-Podolszokban - ezreket-tízezreket adtak át a magyar hatóságok a náciok hóhérezére?

Tudjuk hát meg, barátaim, hogy ilyen a mai Magyarországon a múltismeret, a történelmi tudat. Olyan, hogy a tengernyi hamisítás közepette már az is csak megdől-

ni látszik, aminek ellentéte közismert, tudniillik az egész Horthy-rendszeren végig húzódo antiszemitizmus. Amelynek logikus végkifejlete lett, volt a holocaust. Ne tegyen úgy senki, mintha ezt eddig nem tudta volna!

J-y cikke

1995. október 16.

LEVÉL A FŐVÁROSI FŐÜGYÉSZSÉGNEK

Hiv.sz.: 2-16. 1995. bü

Tárgy: Bejelentett panaszom elbírálásának sürgetése

Alulírott folyó év július 28-án panaszbejelentéssel éltem írásban a Fővárosi Főügyészséghez, az ORFK Központi Vizsgálati Osztály által f. év június 27-én kelt fenti számú nyomozást megszüntető **H A T Á R O Z A T** ellen.

Panaszomra a mai napig semmiféle választ nem kaptam.

Kérem a Tisztelt Fővárosi Főügyészséget, hogy bejelentett panaszomat sürgősen orvosolja, és annak eredményéről engem tájékoztatni szíveskedjék.

SZIRTES ZOLTÁN

1075 Budapest,

Károly krt. 13-15. IV/26.

T.: 322-1070

1995. november 1.

ÚJ ÉLET

Szirtes Zoltán

FELHÍVÁS!

Hozzám címzett levélben kérem azoknak a jelentkezését, akik bármilyen tájékoztatást tudnak adni nem magyar állampolgárságú zsidók 1941-ben történt kitoloncolásáról, ami tulajdonképpen a magyarországi holocaust első szakasza volt.

Az annak idején Kamenyec-Podolszkba elhurcoltakról kellenének névsorok, levelek, címek, esetleírások, fényképek és egyéb dokumentumok. Mindezek fenti tény igazolásául szolgálnának.

Szívesen vállalom az ezzel kapcsolatos költségeket a cél érdekében, amit az alábbiakban ismertetek. Céлом egyrészt, hogy összeállítsam a több mint 20 ezer áldo-

zat névsorát. Szeretném továbbá elérni, hogy az áldozatok tiszteletére emlékművet állítsanak Budapesten, Kőrösmezőn és Kamenyec-Podolszokban.

SZIRTES ZOLTÁN
1075 Budapest,
Károly krt. 13-15. IV/26.

1995. november 1.

A FŐVÁROSI FŐÜGYÉSZSÉG HATÁROZATA

NF: 3157/1994.

HATÁROZAT

A népirtás büntette miatt Szirtes Zoltán által tett feljelentés tárgyában, ismeretlen tettesek ellen, az Országos Rendőr-főkapitányság Központi Vizsgálati Osztályán 2/1995. bü. szám alatt folyamatban volt ügyben, a nyomozó hatóság nyomozást megszüntető határozata ellen, a feljelentő által tett panaszt

e l u t a s í t o m.

E határozat ellen további panasznak helye nincs.

I N D O K L Á S:

A nyomozó hatóság a nyomozást bizonyítottság hiányában szüntette meg. A vizsgálat tárgyát az képezte, hogy 1941. évben, a magyar idegenrendészeti hatóságok az ország területén tartózkodó, magyar állampolgársággal nem rendelkező, korábban galíciai (illetve lengyel és oroszországi) illetőségű személyeknek az országból való kitoloncolását rendelték el, korábbi, ez idő szerint a magyar, illetve a német haderő megszállása alatt álló lakóhelyükre.

Az érintett személyeket így Kamenyec-Podolszk környékére szállították ki, ahol azonban az ezt követő háborús évek alatt életüket veszítették, illetve sorsuk ismeretlenül maradt.

Mivel a kitelepítéssel érintettek egyúttal zsidó nemzetiségűek (illetve izraelita vallásúak) is voltak, és köztudomásúan ezen években számos országban hoztak a zsidók ellen irányuló intézkedéseket, a közelmúltban megjelent különböző, a témával foglalkozó publikációkra is figyelemmel, felmerült annak alapos gyanúja, hogy ez esetben is valamely, elévülhetetlen emberiség elleni bűncselekmény valósult meg.

A nyomozás eredményeként a nyomozó hatóság azon megállapításra jutott, hogy a kitelepítendők körének meghatározásánál magyar állampolgárság megléte vagy nem léte volt az irányadó. Nem lehet továbbá azt sem egyértelműen megállapítani, hogy a kitelepítést elrendelő, foganatosító személyek mikor szereztek tudomást arról, hogy a kitelepítettek, az új tartózkodási helyükön pusztulás várt, tény azonban, hogy egyes dokumentumok arról tesznek említést, hogy miután az érintett területen a német rendfenntartó erők ténykedése ismertté vált, a repatriálások leállításra kerültek.

Arra nézve nem áll rendelkezésre semmilyen adat, hogy a kitelepítettek meggyilkolásában magyar honvéd, vagy más fegyveres alakulatok részt vettek volna.

A nyomozó hatóság, így valamely emberiesség elleni bűncselekmény megállapításához szükséges célzatot nem látta bizonyíthatónak.

Szirtes Zoltán panaszában előadja, hogy a rendőri határozat több ponton megismétli az ügyben a Fővárosi Főügyészség által hozott nyomozást megtagadó határozat megállapításait. Vitatja a határozat azon megállapítását, hogy a kitelepítés „alapvető kritériuma” nem a valamely néphez, fajhoz tartozás, hanem az állampolgárság volt, hiszen ezt a kérdést a „hazai és nemzetközi szakirodalom” már egyértelműen tisztázta.

A panaszos továbbá a határozattal szemben tényként tartja megállapíthatónak azt, hogy a magyar hatóságok tisztában voltak azzal, hogy a kitelepítettek milyen sors vár, továbbá hogy a honvéd alakulatok „igenis részt vettek az eseményekben”.

Utal arra, hogy a kiutasítási végzések jogszerűsége nem jelenti egyúttal azok „morálisan is akceptálható” voltát, amire a nyomozásnak ugyancsak figyelemmel kellett volna lennie.

Végül előadja, hogy az ügyben kihallgatott tanú, az e körben kutatásokat folytatott Majsai Tamás tanúvallomásában előadottakkal sincs összhangban a határozat.

Mindezek alapján az eljárás továbbfolytatását kérte.

A panasz nem alapos.

A jelen büntetőeljárás bizonyítási nehézségeket előidéző sajátossága abban áll, hogy egy több mint 50 évvel ezelőtti cselekményt kell büntetőjogi szempontból értékelnie, illetve olyan, akkor döntési pozícióban lévő személyek felelősségét kellett vizsgálni, akik már nincsenek életben.

A nyomozás így mintegy „történeti” vizsgálatot igényel, annál is inkább mert a történetek helyes értékeléséhez figyelembe kell venni az ország fél évszázaddal ezelőtti kül- és belpolitikai helyzetét, ami ugyancsak az ahhoz vezető történeti folyamat áttekintését is igényli.

A feljelentő - panaszos - és az általa felhívott publikációk álláspontja lényegében az, hogy abban az időben az ország a zsidókat faji hovatartozásuk miatt üldöző

Németország szövetségese volt, így amennyiben Magyarországon olyan intézkedés történt, amelynek hátrányba kerülő érintettjei ugyancsak zsidó származású személyek, úgy nyilvánvalóan emberiség ellenes bűncselekmény történt.

A fentiekre figyelemmel azonban ezen álláspont történelmietlen, hiszen egy adott történet elszigetelten szemlél adottnak véve bizonyos ok-okozati összefüggéseket. A történetek megítélésénél alapvetően az alábbiakból kell kiindulni. Magyarország a XIX. század végén, XX. század elején lényegében liberális bevándorlási politikát folytatott, ugyanakkor a tőle északkeletre lévő térségben az igen nagyszámú zsidó lakosság politikai-egzisztenciális üldöztetésnek volt kitéve.

Magyarország felé így jelentős számban áramlott ezen zsidó népesség, azonban az állampolgárság rendezése e gyors ütemű beáramlással nem tartott lépést, de a magyar állampolgárság felvételére akkor az érintettek sem fektettek súlyt.

Az első világháborút követően, az újonnan megvont politikai határok lényegében zárttá váltak, a jelzett népesség számára így a fenti térségben megjelenő - részben új - államalakulatok területére való visszatérés is lehetetlenné vált. Az akkori magyar állam a területén élő külföldieket így idegenrendészeti téren ellenőrizte, tudomásul véve, hogy az adott helyzetben eredeti lakóhelyükre nem térhetnek vissza, így a személyükre nézve hozott kiutasító határozatok végrehajthatatlanok.

Egy adott történelmi folyamat eredményezte tehát azt, hogy az országban tartózkodó idegen, vagy rendezetlen állampolgárságú személyek túlnyomó többségben egy meghatározott nemzeti, vallási közösségbe tartoztak, bár a kitelepítés kritériuma nem ez, hanem - a fentiek alapján - valóban a magyar állampolgárság hiánya volt. A vizsgálандó esemény sajátossága miatt az ügyben szakértőnek a vonatkozó dokumentumok összegyűjtésével, feldolgozásával foglalkozó, e téren speciális szakértelemmel rendelkező személyek tekinthetők.

A nyomozó hatóság ezért beszerezte a Magyar Országos Levéltár főlevéltárosának, illetve a Hadtörténelmi Levéltár igazgatójának szaktanácsadói véleményét. Ezen vélemények tartalma szerint, a levéltári dokumentumok alapján nem lehet egyértelműen megállapítani azt, hogy a kitelepítésben részes személyek mikor, milyen módon szereztek tudomást arról, hogy a kitelepítettek tömeges lemeszárlás vár, és nincs adat arra, hogy ezen gyilkosságokban magyar közegek részt vettek volna. A megsemmisítés, illetve az ezt eredményező létfeltételek közé kényszerítés célzata ellen szól egyébként az is, hogy a kitelepítés tárgyában kibocsátott belügyminisztériumi rendelkezések részletesen szabályozzák a kitelepítéssel érintettek vagyónának biztonságba helyezését - a hazai zsidó pártfogó iroda, illetve zsidó jóléti intézmények közreműködésével - az utazás során történő ellátás kérdéseit, de az egészségi okokból való mentesíthetőség feltételeit is.

Továbbá tény az, hogy Magyarország a háború folyamán - egészen a Németország részéről történt megszállásáig - továbbra is befogadó ország maradt, lehetőségei-

hez képest védelmet nyújtott a másutt üldözött, területére menekült személyeknek. Ez a körülmény részben közismertnek tekinthető, de meggyőzően tanúsítják ezt a nyomozó hatóság által beszerzett levéltári anyagban található követi-konzuli-határrendészeti jelentések, melyek a környező országból (elsősorban Szlovákiából) Magyarországra történő menekülésekről adnak számot.

A panaszos által hivatkozott tanú, Majsai Tamás vallomásaiban a saját kutatásairól számolt be. Megállapítható, hogy elsősorban a kitelepítés végrehajtása során elkövetett túlkapásokról antihumánus visszaélésekről bír tudomással. Ezek megtörténte valóban nem vonható kétségbe.

Az 1945. évi VII. úgynevezett Népbíróági törvény tartalmazott olyan büntető tényállásokat, melyek alapján az ilyen cselekmények elkövetői felelősségre vonhatóak voltak.

Ezen törvény ilyen tárgyú rendelkezéseit azonban az Alkotmánybíróság 1994. évben felülvizsgálta, és a végrehajtó közegek általi cselekményekre vonatkoztatható 15. §-ról megállapította, hogy az már nem tekinthetőek hatályosnak. (2/1994 [I.14.] AB. Határozat.)

Ezen cselekmények így jelenleg már elévült bűncselekmények megállapítására lehetnek csak alkalmasak. Az elévülés ténye pedig a további büntetőjogi vizsgálódásnak akadályát képezi.

A hivatkozott tanú előadta azt is, hogy tudomása szerint a korabeli jog szerint mindenki magyar állampolgárnak volt tekinthető, aki az ország területén született, így nem helytálló azon megállapítás, hogy az érintettek nem rendelkeztek magyar állampolgársággal.

Nem vitatható, hogy a kitelepítettek között jelentős számban már Magyarországon született személyek is voltak, azonban az akkori jogi szabályozás szerint is a magyar állampolgárság fő szabályaként a leszármazással - tehát magyar állampolgár szülőtől való származással - volt megszerezhető. A tanú vélekedése így e körben téves.

A történetek morális megítélése a témával foglalkozó történészek alkotói szabadságának körébe tartozik, erkölcsi megítélések, sőt tudományos hipotézisek nem pótolhatják a büntetőtörvény által meghatározott tényállási elemekkel kapcsolatos bizonyítást.

[A kiadmány hitelül: 24. Fővárosi Főügyészség körpecsétje]

DR. NYILASI GYULA SK.
osztályvezető ügyész

1995. november 2.

Felhívás a MAGYAR HÍRLAP-ban

A Magyar Auschwitz Alapítvány Holocaust Dokumentációs Központja várja azon mártírok neveit, névsorait, akiket 1941 nyarán a KEOKH Kőrösmező és Kamenyec-Podolszk környékére elhurcoltatott.

Rokonok, barátok, szemtanúk vagy ismerősök leveleit kérjük elküldeni. Temetetlen halottainkról emléktáblán kívánunk megemlékezni. Levélcím: Magyar Auschwitz Alapítvány - Holocaust Dokumentációs Központ, 1071 Budapest, Damjanich u. 9. IV. 3.

1995. november

Idézetek a Magyar Auschwitz Alapítvány-Holocaust Dokumentációs Központ (1071 Budapest, Damjanich u. 9.) irattárában található levelekből, megnyilatkozásokból

1995. november 3.

A. I., Hajdúszoboszló, Bonomkerti u.

„[...] Apámat és édesapám testvérét, Ábrahám Lajost, feleségét és László gyermeküket vitték el. Egy KEOKH alkalmazott időben értesített, így tudtuk Siófokon mi átvészelné a meghurcolást[...]”

1995. november 3.

B. Á., Bp., Apostol u.

„[...] nagyon szegény család volt. [Nevek felsorolva.] Senki nem jött vissza az elhurcoltakból. Egyébként 10 gyermek volt [...]”

1995. november 12.

B. J-né, Bp., Vág u.

„[...] Nővéremet a többi pestújhelyi zsidó családdal együtt előbb a gyűjtőfogházba vitték, majd Kamenyec-Podolszkba deportálták.”[...]

1996. január 21.

B. A., Nagykálló

„[...] Kamenyec-Podolszkijban a deportáltakat a folyóba hajtották, és agyonlőtték őket.”[...]

1995. november 12.

B. M., Bp., Tátra u.

„[...] Korn Bélát és feleségét deportálták, valamint apját, anyját és négy gyermekét.”

1995. november 22.

B. L., Szeged

„Kahász Mór kereskedőt és feleségét deportálták 1941-ben. [...] Egy nap ott is pecsét volt az ajtón. [...] átéltem mint gyermek. Nem felejtettem el senkit. Ennek vagyok a betege.”

1995. november 3.

Dr. B. J., Bp., Csaba u.

„[...] Laub Joachim órast Zalaegerszegről a KEOKH Kamenyec-Podolszk környékére hurcoltatta.”

1995. november 3.

B. T., Bp., Nagy Lajos király út

„[...] Lederberger Henrikné (kb. 37. éves) és kiskorú gyermeke, Lederberger László (11 éves) Kamenyec-Podolszk környékén tűnt el. [...] Detektívek és rendőrök vitték el őket 1941 nyarán arra a budapesti gyűjtőhelyre. Néhány nap elteltével Kőrösmezőn keresztül hadizónába szállították őket. Ez éles kontrasztja a Horthy éra lengyel menekülteket mentő „jótéteményeinek.”

1995. november 13.

Cs. J-né, Bp., Keleti Károly u.

„[...] Édesapám testvérét 1941 nyarán két nyomozó elvitte és többet nem tudtunk róla.”

1995. november 3.

Dr. F. K., Bp., Szt. István park

„[...] közlöm Kamenyec-Podolszkban meggyilkolt hozzátartozóim nevét: Mannheimer József, Mannheimer Józsefné.”

1995. november 12.

F. L-né, Bp., Kuny Domokos u.

„[...] Gyerekei utánaküldtek egy magyar katonát, hogy hozza haza az elhurcolt házaspárt. A katona fényképet készített róluk, hogy dokumentálja a találkozást. Nagyapám azonban nem volt hajlandó eljönni, mert kijelentette, hogy osztozni kíván a többi zsidó sorsával.”

1995. december 7.

Dr. G. L-né, Bp., Andrássy út

„[...] egy lengyel zsidó családot elhurcoltak, 10 éves kislíuk volt. [...] később tudtam meg, hogy Kamenyec-Podolszkba vitték.”

1995. november 27.

G. S-né, Bp., Visegrádi u.

„[...] 1941 októberben Nadrosz városban, a hegy lábánál kb. 300-400 magyart lőttek agyon a városba bejövő német fegyveresek. 4-5 óra alatt szedték össze őket azokból a lakásokból, ahova a városka Zsidó Tanácsa helyezte el őket.”

1995. november 12. Dr. G. Gy., Bp., Budai Nagy Antal u.
„[...] mostohaanyám egyike volt azon áldozatoknak, akiket 1941 nyarán Kamenyec-Podolszkba hurcoltak és ott meggyilkoltak”.

1995. november 8. G. T., Bp., Népszínház u.
„[...] Kamenyec-Podolszki áldozatokról van tudomásom, 3 főről.”

1992. február 11. G. E-né, Székesfehérvár, Dózsa Gy. tér
„[...] Kamenyec-Podolszkban kivégezték Grumann Miksát, egy Szabó nevű úri és női fodrász mesélte, hogy ki voltak rendelve, meg kellett saját sírjukat ásni és abba lőtték bele őket.”

1995. november 6. G. M-né, Bp., Pasaréti út
„[...] Nagymamám Nefelejts utcai lakásunkból elvitték. [...] Az elhurcolt rokonomat Kamenyec-Podolszkba vitték.”

1995. november 3. C. B., Cofit Mosáv, Izrael
„[...] Terebes Fejerpatakról vitték el [...] Kamenyec-Podolszk [...] sok nevet felejtettem el; Terebes Fejerpatak Rohói járás 1941-ben elpusztultak névsora 17 fő.”

1995. december 1. Dr. H. E-né, Bp., Victor Hugó u.
„[...] 1941-ben történt, mindkét családnak mennie kellett egy meghatározott gyűjtőhelyre. [...] kivitték Kamenyec-Podolszkba, megásatták velük a tömegsírt, felállították őket és sorban tarkón lőtték mindannyiukat. Ő nem halt meg és az éjszaka leple alatt kiszabadította magát.”

1995. november 3. J. M., Bp., Bagolyvár u.
„[...] nagynénémet 1941 nyarán Kamenyec-Podolszkba deportálták, ahonnan nem tért vissza.”

1996. február 16. K. E., Bp., Sáfrány u.
„[...] 1941-ben deportálták Schermann Lipótot feleségével és Ibolya nevű lányát, akik többé nem tértek haza.”

1995. november 15. K. I., Bp., Maros u.
„[...] 5 főről... Kamenyec-Podolszkból jött róluk hír, a kezdet kezdetén.”

1995. november 9. K. E-né, Bp., Fiastyúk u.
„[...] van, aki emlékszik még a szörnyűséges Kamenyec-Podolszakra. Férjemet 24 évesen gyilkolták meg.”

1995. november 6.

K. I., Bp., Deres u.

„[...] a magyar hatóságok mint lengyel állampolgárt feleségével együtt 1941-ben Kamenyec-Podolszkba hurcoltatták, ahonnan nem tértek vissza.”

1995. november 19.

K., P-né Bp., Wesselényi u.

„[...] 1941. augusztus 4-én vittek el Budapestről Borodenkába. Bátyámat anyám szeme láttára lőtték agyon, a saját maga által ásott sírba. Ettől kezdve anyám egy falatot sem evett, éhenhalt. Mindez Kolomeában történt.”

1995. november 3.

K. I., Bp., Balzac u.

„[...] Grodecki Ibolyának hívták és 1941-ben kitoloncolták.”

1995. február 26.

L. O. North York

„[...] apám és egyetlen bátyám 1941-ben [...] A tömeggyilkosság már folyt nagyban Ukrajnában, ahova ezeket a szerencsétleneket elhurcolták. [...] Apámat, bátyámat Kamenyec-Podolszkon SS ukrán és nyilas segítséggel, az általuk ásott tömegsírba, gépfegyverezték. [...] Sikerült elbújni a bokrokban és onnan látta a kivégzést.”

1995. november 3.

M. Gy-né Bp., Róber Károly krt.

„[...] Pápáról több családot hurcoltak el Kamenyec-Podolszkba.”

1992. március 9.

M. S., Düsseldorf

„[...] egyike vagyok azon túlélőknek, akiknek sikerült feleségével és lányával az 1941. július hó 1-jén elrendelt elhurcolást hetven napi bújdosás után túlélni.”

1995. november 17.

P. S., Bp., Kolumbusz u.

„[...] 1941. augusztus 1-jén elhurcoltak 15 főt, köztük több gyermeket Kamenyec-Podolszkba.”

1992. január 18.

P. I., Bp., Cimbalom u.

„[...] 1941 őszén alakulatunk a 109/30 munkásszázad volt. Seldenwirth Ferenc nevű bajtársunk megtudta, hogy szüleit Kamenyec-Podolszkba deportálták.”

1992. február 24.

P. L., Bp., Dobsinai u.

„[...] Tállya községből Kamenyec-Podolszkba. [...] Voltak magyar katonák, tállyaiak, akik látták Kamenyec-Podolszokban a Trattner lányokat.”

1992. február 24.

P. J., Bp., Népszínház u.

„[...] Anyám, Apám, 3 testvéremet meggyilkolták.”

1995. november 8.

P. L-né Bp., Vérhalom u.

„[...] Édesapámat elhurcolták Kamenyec-Podolszkba 1941 nyarán, ahol mérhetetlen szenvedések és kínok után meghalt.”

1995. november 8.

R. L-né Bp., Eső u.

„[...] családomból, [...] Schenkelbach Kornélia Kamenyec-Podolszkba. Annyit tudunk róla, hogy tömegsírba lőtték.”

1995. november 19.

S. J-né Debrecen, Poroszlai út

„[...] 1941. július [...] rabszállító kocsikkal a Mosonyi utcai gyűjtőfogházba vittek mindannyiunkat, ahol borzasztó megalázó vizsgálatnak voltunk kitéve. [...] még tizenéves kislányokat is megvizsgáltak. [...] kiszúrtak közülünk embereket, futásra kényszerítették őket és úgy lövöldözték le őket. [...] Horodeán, Kolómeába, Chlebicsenbe, Ottiniába, Skoleba, Kamenyec-Podolszknál [...] a katonák lőtték az embereket és hatalmas farkaskutyákat úszítottak rájuk.”

1995. november 7.

S. S., Debrecen

„[...] elhurcolták azokat a zsidó családokat, akik szerintük nem tudták igazolni igazi magyarságukat [...] végül Kamenyec-Podolszkban gyilkolták meg több ezer sorstársunkkal közösen.”

1996. január 8.

Országos Széchényi Könyvtár S. J-né Debrecen, Poroszlai út

„[...] sok minden van bennem, amit nem lehet leírni, legfeljebb elmondani úgy az első, mint a második deportálásomról.”

1992. január 14.

S. L., Bp., Marx tér

„[...] én egyike azon kevésnek, aki ettől a borzalomtól megmenekült.”

1995. november 8.

S. Gy-né Bp., Lajos u.

„[...] 1941 nyarán Sátoraljaújhelyen [...] évtizedek óta a városban élő családot [...] Kamenyec-Podolszkba, ill. Kolómeába deportálták.”

1995. november 5.

S. L., Bp., Bajcsy Zs. út

„[...] Kiskörösről, szülőhelyemről 1941-ben elhurcolták Kamenyec-Podolszkba Werker Gyula férfiszbát és feleségét.”

1995. december 5.

S. J-né Bp., Benczúr u.

„[...] 1941-ben mint idegen állampolgárt kitoloncolták és mint később kiderült Kamenyec-Podolszkba hurcolták, ahol sok más sorstársával együtt legyilkolták.

[...] egy magyar katona keresett fel [...] találkozott vele egy elcsigázott zsidó csoport az erdőben az ottani lakosok elszedték kis cókókjukat, leszedték róluk a ruhát, légépígyverezték őket.”

1995. november 18.

S. Gy., Petah-Tiqwa, Izrael

[...] Mezőkövesdről is toloncoltak 1941-ben Kamenyec-Podolszkba zsidó családokat.”

1996. március 20.

Dr. S. S., Bp., Badacsonyi u.

„[...] szüleimet 1941 júliusában elhurcolták a Kőrösmező - kamenyec-podolszki deportálás során.

1995. november 14.

Sz. M., Bp., Marek J. u.

„[...] Bart Klára Dob utcai lakost, továbbá apját, anyját, valamint annak testvéröccsét 1941-ben deportálták Kamenyec-Podolszkba, ahol meggyilkolták őket.”

1995. december 2.

Sz. Z., Bp., Károly krt.

„[...] lengyel állampolgárokat elhurcolták és soha nem jöttek vissza, csak egy magyar katonával üzentek, hogy nincs hol lakniuk, és az éhhalál küszöbén vannak.”

1995. december 3.

Ickovics Ignác, Haifa Reh Nahlici

[...] 1941 nyarán összetertették falujában a zsidókat. [...] katlanba terelték őket a magyar katonák. [...] Akiben élet volt, abba belelőttek. Én halottnak tettem magam, s így menekültem meg.”

1995. november 10.

V. J- né Bp., Koszorú u.

„[...] 1941 augusztus elején Ukrajnába Bucsás vidékre deportáltak. A templomban voltunk egy éjszaka. [...] Kamenyec-Podolszkban sajnos mind megölték őket.”

1995. november 11.

Dr. V. Gy., Bp., Sallai u.

„[...] Kőrösmező, Kamenyec-Podolszk, Grat Jenő, felesége, gyermekei.”

1995. november 27.

Majsa Tamás szakértői véleménye a Fővárosi Főügyészségnek

(A Szirtes Zoltán panasza tárgyában hozott, 1995. november 1-jén kelt Határozatban foglaltakkal kapcsolatban.)

Történelmi fikciók és torzítások; módszer erejű felszínesség és szelektivitás a bizonyító anyag áttekintésében és értékelésében; következetesen jelentkező egyoldalúságok és ideologikus szemléletmód a történetek interpretálásában - ezek azok a címszószerűen megfogalmazható ismérvek, amelyek az ügyészi irat legfontosabb jellemzőinek számíthatnak.

Meglehet, véleményünk némiképpen talán szigorúnak tetszik, a határozat szövegének gondos áttanulmányozása azonban aligha enged meg más következtetést. Előljáróban hadd utaljunk mindjárt azokra az általánosabb érvényű, szemléleti erejű jellegzetességekre, amelyek e minősítést indokolják.

Először is arra, hogy a határozat (és nem különben az ORFK nyomozást megszüntető 1995. június 27-ei iratának) szerzője világos egyértelműséggel fektet nagy hangsúlyt álláspontjának olyan felépítésben való megfogalmazására, amely oda konkludál, hogy ignoráljon vagy eljelenítéltelenítsen minden szempontot, aminek bármilyen jelentősége is lehet a történetek Szirtes Zoltán beadványában kérték szerinti minősítésében.

A vizsgálандó kérdéskörhöz való eme alapviszonya magyarázza, hogy az irat szerzője jószerével kísérletet sem tesz azoknak az érdemi ellenvetéseknek a megtárgyalására, amelyekkel Szirtes Zoltán kritika alá vette az ORFK említett határozatának indoklási részében foglaltakat (azaz a jelen határozat alapját képező beadványt). Sőt, egy sajátos fordulattal, a historizáló eszmeifuttatásnak (ami az eddigi ügyészi és nyomozati érvelésekben inkább csak periférikusan jutott szerephez) a vezérlő módszerré tételével Szirtes Zoltán észrevételeit kiforgatja eredeti kontextusukból, majd pedig újabb kiindulópontokat jelölve ki, ismételt kísérletet tesz a nyomozati eljárás korábbi állomásai során elfoglalt álláspont változatlan fenntartására.

A historizáló filozófálás természetesen nem ötletszerű, hanem egy nagyon is jól átgondolt stratégia következménye. Jelesül annak, hogy a tények és a belőlük jövő következmények szigorúan szakmai elemzése helyett, a teoretikus eszmeifuttatás eszköztárával tegyen eleget - a vittem is ajándékot, meg nem is mesebeli paradigma szerint - a rokon tartalmú végkövetkeztetéssel zárult korábbi (1994. május 20-ai) határozat nyomán új eljárás lefolytatását elrendelő legfőbb ügyészégi döntvényben kifejezésre juttatott kívánalmaknak. Másként fogalmazva, hogy feloldja azt a dilemmát, hogy egyfelől a Legfőbb Ügyészség Nyomozás Felügyeleti Főosz-

tálya - a tárgyi indokok alapján - valóban komolyan vette és komolyan veendő feladattá is tette a Szirtes Zoltán által vélelmezett tényállás plauzibilitását, azaz, hogy az 1941-es deportálás, az arról eddig rendelkezésünkre álló történelmi tudás alapján kimeríteni látszik az emberiségellenes bűncselekmény kategóriáját, s másfelől pedig, hogy a maga részéről nem kívánt (éspedig axiológikusan nem!) eltérni korábbi álláspontjától. Ilyen helyzetekben kínálkozik jó segítőként a rabulisztika.

Aktualizálására az ügyészi fogalmazvány a deklarációs technikát látta a legalkalmasabbnak. Bizonyosságai ennek a határozatban kijelentett, megfellebbezhetetlen történelmi igazságok. Megtudhatjuk például, hogy „történelmietlen” álláspont a fellebbező részéről összefüggést keresni az 1941-es deportálás és aközött, hogy Magyarország a 30-as évek második felétől mindinkább betagozódott a hitleri érdekszövetségbe. Értesülhetünk arról, hogy e deportálásnak nem voltak faji motívációi; illetve csak annyiban, amennyiben a múlt század végétől megfigyelhető liberális magyar bevándorlási politika - nagyvonalúan reagálva az északkeleti térségben uralkodó antiszemitizmus üldözötteinek magyarországi irányú immigrációjára - kaput nyitott előttük, egyszersmind azonban egy olyan, az elkövetkező évtizedek során sem megoldott állampolgársági problémát terhelve ezzel az utókorral aminek centrumában ugyan a zsidók álltak, ám nem ideológiai (ergo faji), hanem esetleges történelmi okok miatt.

Egy tradicionálisan tényérzékeny metodológiával dolgozni hivatott nyomozati szerv részéről, álláspontja kifejtéséhez, az interpretációs-elméleti okfejtés kanyargós és sokféle szubjektivizmusnak teret engedő ösvényeire lépni csak abban az esetben hathat meggyőzően, ha a „reáliák” útja bizonyítottan járhatatlan. Azaz, ha a valóság rekonstruálásához rendelkezésre álló mozaikkövek tényleg csak az elmélet túlsúlyos alkalmazásával állnak össze értelmezhető képpé. Tudja ezt az ügyészi irat szerzője is. Éppen ezért igyekszik is ilyen benyomást kelteni, hangoztatva a tények állítólagos elégtelenségét. A meggyőző bizonyosság felmutatásával azonban nem tud szolgálni.

Nem kell különösebb szakmai jártasság ugyanis annak felismerésére, hogy kiderüljön eljárás módjának prokrusztészi jellege. Az, hogy valójában az önkényesen és tévesen felfestett elméleti keretek értelmezési abróncai közé szorítva nyer benne kijelölést a tények összerendezésének mikéntisége. Amint azt a határozati szöveg nem is titkolja: „a történetek megítélésénél alapvetően az alábbiakból kell kiindulni.”

A módszertani szempontnál is súlyosabban esik azonban latba, hogy az érvelés logikájának sarokkövévé tett axióma, egy lényegét tekintve történetstatistikai megállapításokba konkludáló bevándorlástörténelmi okfejtés, így ahogy van, nem igaz. A század elejei liberális politika és a vizsgálat tárgyát képező deportálás kö-

zötti, a határozatban előadottak szerinti értelemben vett összefüggés ugyanis nem létezett. Magyarország újkori történelmének és az 1941-es deportálás mélyebb mozgatórugóinak, konkrét eseményeinek, illetve az ezekkel kapcsolatos szakirodalomnak akárcsak felületes ismerete is elegendő ennek belátásához. Mindamellett külön is rá kell azonban mutatnunk arra a szemfényvesztően jól palástolt (azaz egyidejűleg különféle tárgyi látszatot keltő konkrétumokkal elkendőzött) szemléleti sajátosságra, hogy az ügyészi irat valamilyen ki nem fejtett előfeltevés alapján (ami az elméleti jellegű eszmefuttatás területén tanúsított előbbi beszédes készség után kevésbé magától értetődő) implicite helyénvalónak látja ennek az évtizedekkel korábbi döntésnek a későbbi korrekcióját, és következésképpen akceptábilisnek is nyilvánítja azokat a - maga részéről - szintén csak nem különösen megnevezett okokat, amelyek annak idején az akciót kiváltották.

Az alábbiakban, rövid utalások formájában, igyekszünk valamivel részletesebben is szemügyre venni az ügyészi indoklás tarthatatlanságára utaló ama legfontosabb momentumokat, amelyek meggyőződésünk szerint elégségesen érzékeltetik, hogy a korabeli forrásokat szemléleti „kell”-ek nélkül tanulmányozó vizsgálódás mindenben éppen ellentétes konkrétumokra bukkan, mint ami az iratban olvasható, s egyúttal jelzik azt is (ti. a történeti kritika rostáján való „megfelelés” eredménye adta indirekt logika útján), hogy valójában hol és miben is keresendőek a szóban forgó deportálást az ügyészi felfogás szerint kiváltó (és legitimáló), ám szemérme-sen elhallgatott igazi motívumok.

1) Az „akkori döntési pozícióban lévő személyek felelősségének vizsgálatára” irányuló nyomozati szándék nehézségeit felmentő jelleggel kihangsúlyozó megállapítás nemcsak a forráskritika, de a logikus gondolkodás próbáját sem állja ki.

A hosszan elnyúló vizsgálati szakasz ellenére sem került sor ugyanis számos elemi fontosságú, részben Szirtes Zoltán által is jelzett levéltári irategyüttes felkutatására. Helyette kapott - egyfajta hiánypótló értelemben - alternatív szerepkört az említett történeti filozofálgatás. - Amíg ez a méltán kifogásolható hiányosság és belső ellentmondás nem nyer orvoslást, addig az ügyészi-nyomozati tevékenységtől, fémjelezze azt bármily nyomatékkal is a megfellebezhetetlenség pecsétje, nem lesz elhárítható a felületesség és a prekonceptiozítás ódiuma.

2) Különös, hogy a „történészkedésre” úgymond rákényszerült ügyészi szerv a feladat elvégzéséhez elegendő kompetenciát érzett önmagában. Szó esik ugyan a határozatban szaktörténészek bevonásáról, ám ők, derül ki, csak két - az adott forráskörülmények között egyáltalán nem központi jelentőségű - kérdésben nyilvánítottak véleményt. Önmagában véve is feltűnő persze, hogy az ügyészi (és a megelőző nyomozati) felfogás maradéktalanul magáévá teszi a hivatkozott szakértőknek azt a ténnyel csak felszínesen találkozó álláspontját, miszerint a „levéltári dokumentumok alapján nem lehet egyértelműen megállapítani azt, hogy a kitele-

pítésben részes személyek mikor, milyen módon szereztek tudomást arról, hogy a kitelepítettekre tömeges lemeszárlás vár, és nincs adat arra, hogy ezen gyilkosságban magyar közegek részt vettek volna." Feltűnő ez márcsak azért is, mert ugyanakkor minden kézzel fogható érv nélkül és kifejezetten is mellőzi az ezen megállapítással (és más határozatbeli tételekkel) ellentétes, vagy azokat vitató véleményyt képviselő történész kutatók vizsgálódásait. (Nem erősíti a határozat meggyőző erejét az sem, hogy a hivatkozott szakértők véleményét nem lehet tételesen megismerni.)

Ennél is különösebbnek tekinthető azonban két további körülmény:

Egyfelől egy logikai ellentmondás. Ennek lényege, hogy az ügyészi érvelés, amely az ORFK Vizsgálati Osztályának ama kitételét illető fellebbezői kritikát, hogy a deportálás kivitelezésében a magyar honvéd alakulatok nem vettek részt, a hallgatás bölcs taktikájával ügyesen (bár távolról sem meggyőzően) kikerülte ugyan (ezért a mostani hivatkozás csak a „gyilkosságokban való részvételük” vitatásá-
ra!), egyidejűleg nem vette észre, hogy az ORFK-irat ezt a teljességgel tarthatatlan megállapítást ugyanazoknak a szakértőknek az umbrellája alatt tette meg, akik a jelen iratban is a szakmaiság garantálójaként tűnnek fel.

A másik kirívó hiba pedig az, hogy leginkább éppen a levéltári dokumentumok alapján tudhatjuk teljes egyértelműséggel, hogy a magyar hadvezetés, illetve a magyar honvédség igenis részt vállalt a deportálásban, s hogy a hadügyi kormányzat a német katonai és rendfenntartó közegeknek a hadszíntéren és a megszállt területeken gyakorolt brutális zsidóellenes magatartása ismeretében is szorgalmazta a deportálást. Mi több, vannak olyan hitelt érdemlő források is, amelyek arról tájékoztatnak, hogy a magyar katonaság a galíciai területeken (is) követett el kegyetlenségeket a deportáltakkal szemben.

Meglehet, ez utóbbi két problématerületet illetően valóban számolnunk kell a konkrétumok egyfajta hiányával. Hangsúlyozzuk azonban, hogy nem a szükség-szerű hiány tényével, hanem csak azzal, hogy az eddigi felszínes nyomozati tevékenység és a civil kutatás lehetőségeinek módszeres akadályozása következtében mégcsak megközelítően sem tudhatjuk sem azt, hogy az említett kérdésekkel kapcsolatos adatok köre pontosan milyen volumenű, sem pedig azt, hogy az ilyen jellegű további adatok jövőbeni feltalálhatóságának valószínűségéről miként vélekedjünk. (A várható perspektívát illetően legalábbis jelzésértékűnek tekinthető azonban az, hogy a történetek felderítése érdekében zajló kutatások előtt emelt gátak frissen bekövetkező leomlásának köszönhetően folyamatosan juthatunk újabb és újabb, az eddigi tudásunkat érdemileg módosító információk birtokába.)

Közbevetőleg jegyezzük meg, hogy ha valahol, akkor az ilyen és hasonló módszertani nehézségek felmerülésekor van helye annak az érveléstechnikai megoldásnak, amely a tágabb történelmi összefüggésekből próbál meg a helyzetre vonatko-

zó érvényes következtetéseket levonni. Érdekes, hogy az ügyészi okfejtés itt nem talál rá erre a logikai-módszertani evidenciára. Márpedig igencsak fontos lett volna. Hiszen ezzel hozható kapcsolatba például az is, hogy nem fordít semminemű figyelmet azokra a levéltári aprómunkával meggyőzően kimutatható igen jelentős közvetett forrásokra, amelyek világosan jelzik egyfelől, hogy nemcsak a hadügyi, de a belügyi kormányzat magas rangú, a deportálás végrehajtásában döntéshelyzetben lévő illetékesei is gyakorta megfordultak a hadművelleti területeken, és Magyarországon is rendszeresen találkoztak a Szovjetunió elleni hadjáratban vezető beosztásban lévő katonai tisztségviselőkkel, másfelől pedig azt, hogy egyedül az előbb említett körülményből fakadóan sem lehet minimális valószínűsége annak, hogy a nevezettek nem tudták, de legalábbis ne sejtették volna igen világosan, milyen bánásmódnak teszik ki általában véve is a deportált személyeket, különösképpen akkor, ha azok kizárólag zsidók.

A „mit tudtak és tudhattak” kérdéskörnek természetesen más egyéb megközelítési módjai is vannak.

Így például annak figyelembevétele, hogy a deportálás mögött elsősorban ott álló katonai kormányzat - és ezenkívül és rajta keresztül természetesen a belügyi és kormányzati vonal egésze is - bőséges információkkal rendelkezett a Harmadik Birodalom általános értelemben követett zsidópolitikájáról.

Mindezek olyan szempontok is egyúttal, amelyek fényében a panaszos beadványban vélelmezett állítás eldöntése akkor sem lenne függvényévé tehető annak (amint arra a határozati indoklásban kísérlet tétel), hogy a magyar közegek részt vettek-e, avagy sem a kitelepítetteket sújtó gyilkosságok végrehajtásában, ha az ügyészi megállapítás helyénvalóságát nem tudnánk érdemileg vitatni.

Sajnálatos és hihetetlen is, hogy az ügyészi reflexió Szirtes Zoltán e körülményt felvető szempontjait mégcsak figyelemre sem méltatja.

Furcsán hat azonban a szóban forgó ügyészi állítás folyamatos hangoztatása azért is, mert a kordokumentumok tanúsága szerint még a deportálás alsó szintű végrehajtói körében sem volt ismeretlen vélekedés a kitelepítettek Galíciában váró szomorú vég. Az összegyűjtésük és eltávolításuk során tapasztalható irgalomnélküliség pedig - bizonyos értelemben külön is alátámasztva e vélekedés komolyságát - maga is ennek volt tudatos, vagy „csak” tudattalan tartalmi elővételezése.

3) Az állampolgárság korabeli érvényes szabályai mégcsak véletlenül sem kínálnak semmilyen fogódzót a deportálás jogi minőségének legitimálásához.

Egyszerűen azért nem, mert annak ilyen alapja soha nem is volt. Amennyiben „igen”, úgy legfeljebb igen sokadlagos értelemben, s leginkább csak formális-plakatív - a deportálás kitervelői és végrehajtói részéről is elvétel hangoztatott - hivatkozási esetekben. Erre enged következtetni már az is, hogy miközben az állampolgársági bizonyítvány hiánya okán egészen a 30-as évek végéig gyakorlatilag

senkit nem (legfeljebb elenyésző számú keveseket) távolítottak el az országból és senki olyanak a tartózkodási jogát nem kérdőjelezték meg, aki külhonosként érvényes munkavállalási vagy lakhatási engedéllyel rendelkezett, ez a közigazgatási-idegenrendészeti tradíció 1941 júliusában, a Szovjetunió elleni háború első heteiben hirtelen és drasztikusan megtört. Mégpedig éppen és kizárólag a zsidókkal szembeni eljárás területén. Amint azt a július 30-án kelt KEOKH-utasításban olvashatjuk: „Az eltávolítás nemcsak a kiutasítottakra vonatkozik, hanem a lakhatási engedéllyel rendelkezőkre és a személyes jelentkezésre kötelezettekre is, tekintet nélkül arra, hogy a lakhatási engedély érvényessége csak későbbi időpontban jár le.” És ezzel együtt megtört persze az a hagyománya is az országnak, hogy kormányzata eladdig igenis természetesnek tekintette a toloncolási következményeket implikáló állampolgársági ügyeknek kultúrnépek között szokásos módon való megoldását (beleértve ebbe az ország területéről való eltávolítás törvényesen rögzített, jogállami feltételeket tükröző részletes szabályozását).

De nem mutat másra a kérdés elméleti oldalról való megközelítése sem. Hiszen nem kell-e merő abszurdumnak tekintenünk az ügyészi érvelés ama - egyik legfontosabb - indirekt állítását, mintha Magyarország évtizedeken át olyan mértékben nélkülözte volna a jogállamiság ismérveit és eszköztárát, hogy ezek hiányában egyszer csak olyan mértékben és minőségben zuhanhatott rá egy állampolgársági természetű problémahalmaz, hogy annak megoldása érdekében szinte rákényszerült - egyébkénti humanitárius menekültpolitikai gyakorlata ellenében is és az évtizedekkel korábbi nagyvonalúságát hirtelen megtagadva - az *ex lex* állapotok uralta hadművelleti területre történő, a civilizált világ normáinak ellentmondó deportálásra. (Az események eme szemléleti megközelítése magyarázza egyébként azt is, hogy az ügyészi álláspont nem elsősorban a jogállamiság meglétének magától értetődő minimumát látja meg abban a máskülönben erősen vitatható érvényességű „ténymegállapításban”, hogy a deportáltak vagyonát rendeletileg biztonságba helyezték, hanem a deportálás jogszerűségének egyik ismervét.)

4) Nem látom itt értelmét a nyomozati eljárás során tett vallomással kapcsolatos ügyészi vélemény részletesebb értékelésének. Csak utalok rá, hogy Szirtes Zoltán fellebbezésének azt a részét, amelyben rám hivatkozással jelezte, hogy fel fogásom - ellentétben az ORFK-határozatban említettekkel - semmiképpen nem lehet egybecsengő a nyomozást megszüntető indoklásban foglaltakkal, az ügyészi irat nem vitatja. Helyette most egy konkrét, az állampolgársági kérdéssel kapcsolatosan tett kijelentésemet kritizálja, egyértelműen, „tévesnek” nyilvánítva azt a véleményemet, hogy „a korabeli jog szerint mindenki magyar állampolgárnak volt tekinthető, aki az ország területén született”.

Miután nem vagyok jogi szakember, s nem is szakértői minőségben kértek fel nyilatkozattételre, az ügyészi értékelés még akkor is problematikus (lenne), ha tar-

talmaz(na) igazságmozzanatot. Igénytelen nézetem szerint ugyanis a határozat meghozójának, akinek a törvényt hivatalból kell ismernie, látnia kellett volna, hogy a tanúi véleménynyilvánításnál legfeljebb a teljes körű árnyaltság hiányának (netalán csak szavai pontatlan rögzítésének; a jegyzőkönyv sajnos nem áll rendelkezésemre), esete áll fenn, ami azonban az ügyészi tevékenységet még nem mentesíti az abban implicite foglaltak tárgyi tartalmának körültekintő mérlegelése alól. Mert miről is van szó? Lássuk ehhez mindenekelőtt a probléma megválaszolása szempontjából elsőképpen érdemes forrást, a deportáláskor érvényben lévő és a határozatot hozó részéről is relevánsnak tekintett 1879: L. tc. vonatkozó szövegrészeit. E szerint a magyar állampolgárság megszerzésének értelemszerűen első számú alapja, ha valaki „magyar állampolgár gyermeke” (2-3. §.) Van azonban a törvénynek két olyan további paragrafusa is (a 19. és 48.), amelyek fényében az adott probléma szempontjából teljesen indifferenssé válik az ügyészi határozatban lefegyverző felhanggal „fő szabály”-ként aposztrofált szakasz. A 19. §. azt mondja ki, hogy „mindaddig, míg idegen honosságuk be nem bizonyíttatik, magyar állampolgárnak tekintendők: 1. akik a magyar korona országai területén születtek.” A 48. §. szerint pedig „magyar állampolgároknak tekintendők azok is, akik a magyar korona országai területén a jelen törvény hatályba lépte napjáig legalább öt év óta megszakítás nélkül, habár több helyen laktak, s valamely belföldi közösségben az adózók lajstromába be vannak vezetve.”

Így nézve mindenesetre másként áll a helyzet, mint azt a „fő szabályra” koncentrálok, s annál továbblátni nem törekvő ügyészi érvelés szuggerálja.

Meglehet, aki végigolvassa az állásfoglalást, gyorsan megszokja az egyoldalú látásmód és interpretációs attitűd majd minden soron átsugárzó jelenlétét, az ilyen és hasonló hibapontokba bukkanva mégis meghökken. Elképedése pedig csak fokozódik, ha - mint a jelen esetben is - azt kell tapasztalnia, hogy a jogforrási bizonytalanság furcsa történelmi tájékoztatlansággal is társul. A határozatban ugyanis halvány utalás sem történik arra a ma már közismertnek tekinthető körülményre, hogy az 1941-es deportáláshoz vezető hatósági praxis egyik eleme az a megelőző évek során egyre elburjánzóbb visszaélés volt, hogy a „külföldi” egyéneket (amennyiben zsidókról volt szó!) kétes esetben (a fentebb citált törvényi helyek semmibevételével) egyszerűen külhonosként vélelmezték, s az ebből levezethető eréllyel léptek is fel velük szemben. Ez történt 1941 nyarán is, amikor az állampolgársági igazolvány hiánya esetén minden vélelmezési eljárás, illetve az erre szolgáló lehetőség megadása nélkül (az érvényes rendelkezések szerint az egyébként maguknak a hatósági közegeknek lett volna feladatuk) toloncoltak ki ezer számra embereket az országból. Vagyis olyanokat, akik nem szerepeltek a KEOKH külhonosokat regisztráló idegenrendészeti nyilvántartásaiban, tehát magyar állampolgárok, de legalábbis annak vélelmezhető jogállással bírók voltak.

Nyomatékkal kell itt ismételten is figyelmeztetnünk arra, hogy az ügyészi érvelés most sem valamilyen véletlenszerűség következménye. Nem. Az események értékelését illetően előre adott koncepció megszabta, módszererejű funkciója van. Így, és kizárólag csak ekként lehet ugyanis arról a képtelenségről elterelni a figyelmet, így és egyedül ezen a módon lehet csak negligálni azt a tárgyi kérdést, hogy a „történeszi” szempontokat követő közigazgatási-idegenrendészeti akcióban érintett kiutasítottak száma miként léphette át bő háromszorosan is azt a határt, amelyen belül - legalábbis egy szélsőségesen formális szemlélettel - a kitelepítés úgy-mond még magyarázható lenne. (Meglehet azt, hogy a jelen iratban a szerző immár nem látja igazán megfelelőnek korábban képviselt álláspontjának ama részét, amelyben a deportálás jogszerűségét egyedül az relativizálta, hogy a korabeli hatóságok a kitelepítést „valóban nem jól megválasztott időpontban látták végrehajthatónak”, akár a problémacentrikus fejlődés jeleként is értékelhetjük.) Innen érthető továbbá a határozat logikájának az a belső vonulata is, amely azt a tényt van hivatva elkendőzni, hogy a deportálás leállítása (a cca. 18 000 kiutasítottnál) egyáltalán nem a belügyminiszter vagy más kormányzati tényezők humanitárius döntésének volt köszönhető, hanem a német katonai vezérkar saját érdekeket követő, pragmatikus megfontolásainak. De ugyanezt a célt szolgálja végsőképpen az a bagatellizáció is, amelyben a deportálás széles körűen ismert embertelen körülményei olyan kivételes jellegű anomáliáknak minősítettek csak, amelyek könnyed elintézésel írhatóak le a „túlkapások” és „antihumánus visszaélések” kategóriáival. Hogy jól értsük: e túlkapások egyik elemét az a legalább tízezernyi deportált jelenti, akiről semmilyen oka nem volt azt vélelmezni a hatóságoknak, hogy nem rendelkeznek a magyar állampolgársággal. (Megjegyezzük: Az utóbb említett szám annak megfelelően pontosul felfelé mutató irányban, hogy hány zsidó származású „valódi” orosz és lengyel külhonosnak sikerült elkerülnie a deportálást.)

5) Nem igaz az, mégcsak részben sem, hogy a külhonosok állampolgársági helyzetének rendezése úgy-mond lépéshátrányban lett volna a bevándorlás előidézte államrendészeti-közigazgatási feladatokhoz képest. És hasonlóképpen nem igaz az sem, hogy az állampolgárság felvétele egyike lett volna a 40-60-80 évvel korábban végbemenő zsidó bevándorlás okozta - állítólagosan elemi jelentőségű - államrendészeti-közigazgatási kuszaság felszámolásának. (Lévén a bevándorlás problémakörének történelmi összefüggései túlontúl is közismertek, itt csak arra utalunk, hogy mérvadó államigazgatási fórumokon ilyen értelmű problémák sehol nem is fogalmazódtak meg. Minden másnál meggyőzőbb példa erre, hogy az 1938-tól kezdve e tekintetben hírhedtté vált KEOKH létrehozásában a modernizációs és az államszervezés idegenrendészeti hatékonyságának előmozdítását, korszerűsítését szolgáló - természetes - megfontolások voltak a meghatározóak.)

S végül nem igaz - sem történelmi, sem jogi értelemben - az ügyészi álláspontnak

az a direkt és indirekt állítása sem, egy különben igencsak groteszk gondolat, hogy az érintettek azzal, hogy helyzetük ambivalenciáinak nyilvánvaló észlelése ellenére úgymond elmulasztották tisztázatlan jogi státusuk normalizálását, maguk is felelősek az őket mintegy e hanyagság következtében - logikusan - utoléró 1941-es tragédiáért.

Az utóbbiakat illető valós tény először is az, hogy Magyarországon egészen a 30-as évek utolsó harmadáig semmilyen idegenrendészeti, államigazgatási vagy egyéb körülmény nem utalt az állampolgárság felvételének ilyen értelmű fontosságára, s hogy semmilyen érvényes rendelet nem írta elő az állampolgársági bizonyítvány beszerzésének kötelezőségét. (Annál kevésbé, mert ez az okmány nem jogszerű, hanem csak jogot megállapító minőséggel bírt. Jellemző e tekintetben, hogy azokban a - többnyire munkavállalási - esetekben, amikor az érvényes rendelkezések az állampolgárság valószínűsítését követelték meg, a hatóságok, bevett gyakorlatként, általában véve megelégedtek az ezt megfelelő bizonyossággal dokumentáló illetőségi és/vagy anyakönyvi kivonatok bemutatásával.) A levéltári dokumentumok, valamint a forrásértékkel bíró egyéb feljegyzések, népbírószági vallomások és a visszatekintő helyzetelemzések széles köre egyértelműen tanúsítja, hogy az állampolgársági bizonyítvány megkövetelése csak 1938-tól kezdve vált általános úzussá, mégpedig szinte kizárólag csak a zsidókkal szemben és - élesen ellentmondva e ponton is a határozatban foglaltaknak - szoros összefüggésben az ismeretes kül- és belpolitikai változásokkal (így nem utolsósorban a menekülő zsidók távoltartására és az ország zsidó lakosságának a gazdasági-közeleti szférák-ból való kiszorítására irányuló törekvésekkel). Tény továbbá, hogy az említetteknek (a zsidó származású honosoknak és külhonosoknak) minden igyekezetük ellenére is alig volt módjukban mit tenni ezekkel az ez időtől kezdve mind inkább elszaporodó vegzatúrákkal, valamint a szigorodó idegenrendészeti megnyilvánulások egyéb válfajaival szemben, amelyek részint kimondottan is jogellenesek voltak (az érvényben lévő jogi szabályozáshoz képest is), részint pedig a jogrendszerben felfedhető rések között kutatva (elsősorban a belügyi kormányzat adminisztrációs apparátusa részéről), célzatosan ellenük irányuló szándékkal meghozott rendeletek nyomán érték őket, teljesen kiszámíthatatlan önkényességgel.

Mellesleg megemlítve, igen furcsa, hogy az ügyészi állásfoglalás, amely nyomaték-kal emeli ki a zsidók fenti értelmű „felelősségét”, ezzel párhuzamosan semmit nem akart tudni a dokumentumok száza által tükrözött egészen másfajta tényekről. Legkevesbé arról, hogy:

a) jogi vonatkozásban: a II. zsidótörvény óta zsidó személy honosítás által állampolgárságot nem szerezhettek (az olyan történelmi látás esetében persze, amely szerint az 1941-es deportálásnak semmi köze nincs a náciizmus zsidóellenességéhez, mindez nagyon is természetes); hogy

b) történelmi vonatkozásban: eltekintve néhány kedvezőbb hangulatú esztendő-től, zsidók honosításának a megelőző évtizedekben gyakorlatilag a törvényes til-tás hiányában is alig volt meg a lehetősége.

Kimerítően lennének sorolhatóak itt azonban még egyéb további körülmények is. Az például, hogy az illetékes tényezők - fentiekén túlmenően is - milyen mérték-ben emeltek tudatosan gátat az előtt (az ügyintézkést fékező különféle adminiszt-ratív diszkriminációktól kezdve egészen az egzisztenciális-fizikai terrorizálásig), hogy a zsidók a megkérelmezett, biztonságot adó jogi státust akár abban az eset-ben is elnyerhessék, ha az állampolgársági törvény szerinti alanyi jogosultságot egyébként dokumentálták. Illetve még egy példa erejéig: hogy az 1941-es deportá-lás után a KEOKH lajstromot készített a kitelepítettekéről, eljuttatva azt a rendőr-hatóságokhoz is, amelynek alapján, belső bizalmas instrukció szerint, gondosan ügyeltek arra, nehogy valaki olyan szerencsés visszaszökni tudó nevére is kiállít-sák - folyamatban lévő kérvénye alapján - az őt megillető állampolgársági igazol-ványt, akit közben már eltávolítottak az országból, de akit még e későn elkészült dokumentum is megmenthetett volna az ismételt kitoloncolástól és az így tovább-ra is rá váró életveszedelemtől.

Külön is hangsúlyozzuk: azt, hogy ezek csak azért nem tudták felmutatni az élet-mentő erejű papírt, mert a fenti jogszerű (!) ok és az évtizedes gyakorlat alapján vagy nem tartották fontosnak azt beszerezni, vagy azért, mert kiállítatását nem látták annyira sürgetőnek (a fontosságára utaló politikai-hangulati vészjelzés el-lenére sem), hogy - mint azt dokumentumok tucatjai tanúsítják - a hatóságok tu-datosan késleltetett ügyintéző gyakorlata mellett minden energiájukat vagy éppen minden vagyonukat erre áldozzák, avagy azért nem rendelkeztek vele, mert a ha-tósági rosszindulat megakadályozta őket ebben, szintén csak nem létező szem-pontként kezelni, s helyette inkább az érintettek állítólagos mulasztásáról beszél-ni, az előbbieket fényében olyan eljárás, ami enyhén szólva, minősíthetetlen.

Nem kevésbé bizarr azonban az ügyészi érvelésben az sem, hogy miközben nyo-matékkaival hivatkozik a menekülteket befogadó, háború alatti magatartás történel-mi tényére (szemmel láthatóan nem igazán törődve persze ennek számos, kevésbé magasztos motívumával), semmit nem akar tudni arról, hogy a zsidó menekültek és külhonosok vonatkozásában mindez csak lényeges töredékességgel mondható el (mi több, hogy a zsidó származású menekültekkel szembeni, erőteljesen eluta-sító hatósági magatartás már jó ideje kormánypolitikai szintre emelt praxisnak számított), illetve, hogy ez a méltatott kormányzati-politikai akarat az 1941-es de-portálás áldozatait tekintve bizony nem aggályoskodott amiatt, hogy a náci Né-metország megszállta orosz földeken már alsó szintű közhivatali látókör mellett sem volt feltételezhető a zsidókra váró emberi életlehetőségek propagandisztiku-san hirdetett pozitív perspektívája. És hasonlóképpen érthetetlen persze az is,

hogy az ország menekültpolitikájának hivatkozott humándimenziója az ügyészi irat történetfilozófiájára érzékeny szerzőjét elsősorban nem gondolkozóba ejti, hanem inkább arra indítja, hogy további nyomatókat kölcsönözzön az úgymond esetlegesen éppen zsidókat sújtó kitelepítés objektív, emberies indítékú intenciójáról vallott meggyőződésének. Végül pedig különösképpen is feltűnő a „mintegy történeti vizsgálati” metódust alkalmazó eljárás eredményét összegző állásfoglalásban az éppen taglalt kérdéskört illetően az a nagyon durva, és egyúttal önmagának is ellentmondó egyoldalúság, amelynek következtében figyelmen kívül hagyja, hogy a jelen deportálás érintettjei között bizony ott voltak a hivatkozott humanitárizmus következményeként nem sokkal korábban az országban menedéket nyert zsidók is, de bizonyos értelemben azok a magyar humanisták is, akiknek köszönhetően az említettek (a „raison” ellenében) azilumhoz juthattak.

(Mellesleg: Az ilyen és a határozat más helyein is előbukkanó, hasonló logikát követő érveléssel akár az 1944-es deportálás sem tekinthető emberiségellenes cselekménynek és viszonylag egyszerűen minősíthető legitim és természetes aktusnak!) Hogy Keresztes-Fischer Ferenc belügyminiszternek a deportálás leállításában tanúsított magatartását a konkrét kérdés elbírálása szempontjából nem tekinthetjük relevánsnak, különösen is jogi értelemben nem, annak világos tárgyi-módszertani okai vannak. Egyszerűség kedvéért, mindenekelőtt is a saját maga és a miniszterelnök e tárgyban tett megnyilatkozásai.

6) A kitelepítésnél tekintetbe vett állítólagos egészségügyi és egyéb humanitárius szempontokra való hivatkozás nélkülöz minden komolyságot.

Rövidre zárva érvelésünket, elég itt hivatkoznunk azoknak a dokumentumoknak a széles körére, amelyek nem hagynak kétséget afelől, hogy a kibocsátott rendelkezések egy szerény részében periférikusan valóban felbukkanó ilyen irányú utalások tárgyi súlya még ideális esetben is csak minimális lett volna, s hogy a bennük foglaltakat leginkább éppen a rendelkezést kibocsátók, és az azoknak érvényt szerezni hivatott közegek hagyták elsősorban figyelmen kívül.

7) A deportálás faji alapokon nyugvó motivációja olyan, napnál világosabb tény, történettudományi evidencia, aminek vitatása kizárólag csak a jogi szituáció, a tények és összefüggések teljes félreismerésének vagy azok szándékos félremagyarázásának esetében értelmezhető.

Meggyőzően tükrözi ezt az az egyszerű vizsgálódás is, ha felütjük a Képviselőházi Naplónak a történetekkel kapcsolatos passzusait, továbbá ha számba vesszük, maradván itt mindössze a lengyel és orosz külhonosok tárgyilag indokolt példájánál, hogy az érvényes kimutatások alapján ez idő szerint mennyire tehető az e kategóriába sorolhatók száma Magyarországon, illetve, hogy mennyi volt közülük az izraelita vallású, vagy zsidó, s hogy mindez miként viszonyul ahhoz a faktumhoz, hogy nem zsidó egyének jószerevével még elvélve sem kerültek a transzportokba. (A

„jószerével” megengedő kitétel arra a néhány nagyon ritka esetre utal, amikor ilyenre, alsóbb szintű „tévedés” folytán mégis sor került, ám amit a leghatározottabb lépésekkel igyekeztek is a lehető mértékben korrigálni megfelelő helyekről.)

8) Miután jogi értelemben aligha lehet mellékesnek tekinteni, külön is célszerűnek tartjuk felhívni a figyelmet az ügyészi határozatnak arra a meglepő hiányosságára, hogy mégcsak nem is érzékeli, hogy az állampolgársági alapokon történő kitoloncolásról azért sem lehetett szó, mert a „fogadó” területek ez idő szerint immár nem létező, illetve súlyosan sérült állapotban lévő államjogi képződményeknek számítottak csak. Azaz az ügyészi érvelés nem látja meg (nem akármilyen hibaként), hogy ennek a kitelepítésnek a során - kizárólag a technikai egyszerűség kedvéért alkalmazva itt a határozati vélekedésben foglaltakat: - valójában nem külhonosokat, hanem 18 000 hontalant deportáltak. (És ebbe érdemes valamivel jobban is belegondolni: a határozat „történelmiség” felett biztos látással ítélező szerzője ténylegesen azt a látens állítást kockáztatja e vonatkozásban, hogy a zsidók, akik a korábban érvényben lévő „zárt határok” miatt „eredeti lakóhelyükre nem térhettek vissza”, most, a Szovjetunió elleni náci invázió hatására, hazaindulhattak - az „Einsatzgruppé”-k benépesítette, hadszínterré lett galíciai-ukrajnai területekre!) Nem észleli azonban az irat készítője azt sem, hogy ha okkal említjük is fel a menekültekkel szemben korábban és közben gyakorolt befogadó magatartást, mint az ország humánus gesztusainak a megnyilvánulását, súlyos önbecsapás és hiteltelen szellemi magatartás elkendőzni közben azt, hogy az 1941-es deportálás pedig az ország vézskorszak alatti politikájának első, immár egyértelműen az **embeberiséggellenes holocaust** ismérveit felmutató mélypontja, annak szerves részét alkotó prelúdiuma volt.

Legvégül pedig szóba hozzuk még a történetek ama momentumát is, lévén az nézetünk szerint úgyszintén egyik mellőzhetetlen eleme a Szirtes-féle eredeti kereset elbírálásának (különösképpen a szándékszerűség és a célzatosság fennforgása vonatkozásában), amelyet azoknak a számottevő tényezőit képező köröknek a hadvezetésen, továbbá elsősorban is a külügyi diplomácia szféráin belüli meglete jelentett, amelyek még akkor is deportáltak volna, amikor már napnál világosabban állt előtük, mint persze még sokak mások előtt is, hogy milyen sors vár a kitelepítettekre. Hangsúlyozzuk: nem a magyar kormányzat érdeme és ismerhető szándékainak következménye, hogy a hadügyi vonalnak - karöltve persze más, nem jelentéktelen súlyú egyéb kormányzati erővel - 1941 augusztusa után „csak” annyit állt módjában elérnie, hogy a visszaszökni tudók döntő többségét a határon elfogják és visszatoloncolják a massacrék világába.

9) Összegezve:

- az ügyészi argumentációnak a fentiekben körvonalazott jellegzetességei, a külföldi direkt és látens előfeltevései, egyoldalúságai, a források elégtelensége;

- az interpretációs-ideologikus elemzés értékeinek nyílt előtérbe állítása az empirikus tények rovására;
- az évtizedekkel korábbi bevándorlás és az 1941-es deportálás, valamint a holocaust más szakaszai közötti összefüggés és összefüggésnélküliség körüli eszmei zűrzavar;
- a történelmi eseményekről ápolt sajátos felfogás további jelei;
- az állampolgársági törvény szerepének és következményeinek félremagyarázása stb.) és az ezek nyomán meghozott határozat nemcsak hogy körültekintő vizsgálati alaposagra nem vall, de egyenesen felveti a kérdést, kellő mértékben volt-e tudatában munkája során a határozathozó szerv feladata lényegének és súlyának, s hogy komolyan vette-e munkájában a kötelező objektivitás alapelvét.

1995. november 28.

LEGFŐBB ÜGYÉSZSÉG

Panasz Dr. Györgyi Kálmánnak

Tisztelt Legfőbb Ügyész Úr!

Az ún. Kamenyec-Podolszk-ügyben mint érintett kértem vizsgálatot és annak ki mondását, hogy az 1941-es deportálás és zsidók ezreinek ennek következtében való elpusztítása a magyarországi holocaust első szakasza és el nem évülő bűncselekménye volt.

Kérésemet elutasította a Fővárosi Főügyészség. Helyt adott viszont fellebbezői panaszomnak a Legfőbb Ügyészség Nyomozás Felügyeleti Főosztálya és 1994 decemberében határozatot hozott a további vizsgálatra. Előbb az ORFK, majd 1995 novemberében a Fővárosi Főügyészség másodszor is elutasította feljelentésemet. Panasszal fordulok Legfőbb Ügyész Úrhoz. Mellékelem Majsai Tamás történész kutatónak az elutasító határozattal kapcsolatban felkérésemre megfogalmazott szakvéleményét. Megemlítem továbbá, hogy egy e tárgyban közreadott nyilvános felhívás nyomán mintegy száz olyan személy jelentkezett, akik ma is élő tanúi a történeteknek.

Kérem ez ügyben szíves segítő intézkedését.

Teljes tisztelettel:

SZIERTS ZOLTÁN

1075 Budapest,

Károlyi krt. 13-15. IV/26.

T.: 322-1070

[Melléklet: 1 db.]

1995. december

ELLENÁLLÓK ÉS ANTIFASISZTÁK

Emlékek, emléklapok, 1941

A toloncházban

Zuhanyfürdő, fertőtlenítés (valójában a ruha megfertőzése tetvekkel). Tömegszállítás. Tolongás a szűk, bűdös teremben, híg étel, kübli. Bizonytalanság hetekig, majd Garany.

A „kis” holocaust

Egy ügyész megjegyzései: „Az antihumánus túlkapások elkövetői” nem népellenes, hanem valamely egyéb bűncselekményt (pl. hivatali visszaélést stb.) követtek el, amelyek már elévültek.

1941. augusztus közepétől összesen 23 600 zsidó vallású embert deportáltak - embertelen körülmények között - Magyarországról Kárpát-Ukrajnába, Kamenyec-Podolszk környékére, ahol megölték őket.

Garanyi emlékek

Minszki Mikit, a nagyváradi ifjú munkást (akinek testvérbátyját még a román rendőrségen gyilkolták meg) civil zsaruk elhurcolják 41 június közepén. Azután semmit nem hallottunk felőle.

Szüleimet elhurcolják Újpestről Kamenyec-Podolszkba, s azóta senki, semmit nem tud róluk. Garanyt is majdnem teljesen kiűrtik, mire leállítják a deportálásokat.

Garanyból több száz embert hurcolnak el, családokat, egyedülállókat. Ausztriából, Németországból menekült polgári személyeket, Lengyelországból menekült volt katonákat egyaránt.

A „kis” holocaust előtt, a Szovjetunió megtámadását megelőzően, a Nemzetközi Vásár idején a közeli szabadulás reménye is felcsillant a garanyiak körében. Megtudtuk, hogy a Szovjetunió is pavilont nyitott a vásárban, s pavilonja előtt hosszú sorok kígyóznak bebocsátást várva. E remény azonban nem sokáig élt. Feldörögtek az ágyúk, s dörgésük egyre távolodott.

Emlékhelyek

A „kis” holocaust emlékét a sok százezres nagy holocaust emléke eltakarta. Ezért illene gondoskodni arról, hogy az 1941-ben meggyilkolt tízezrek emlékére kortársaik, utódaik egy-egy koszorút vagy virágot lerakhassanak valahova.

Optimista epilógus

Azok az erők, amelyeket Hitler, Mussolini, Horthy és társaik oly galádul kihívtak maguk ellen - ha nagy harcok árán, igen nagy ember- és anyagi áldozatok árán is - győzelmet arattak. Ehhez a győzelemhez igyekezett a magyar nép is a maga szerény erejével, s eléggé megkésve, hozzájárulni. E tény, talán kissé szerénytelenül, a nekem is adományozott emléklapokkal támasztom alá. Az első emléklapot Székely vezérőrnagytól kaptam, a volt Magyar 6. Honvéd Gyaloghadosztály parancsnokától. „Az új magyar honvédségben, a harcoló alakulatokhoz önként” jelentkezésem, s e minőségemben történt szolgálatteljesítésem emlékére. Emléklappal ismerte el a nemzeti ellenállásban és az antifasiszta mozgalomban való részvételemet - az 50. évforduló alkalmából - Horn Gyula miniszterelnök úr is.

DR. SEBESTYÉN SÁNDOR

1995. december 10.

SZÍNES VASÁRNAP

„Napokig hullámozott felettük a föld”

[A legfőbb ügyész előtt a magyar „előholocaust” ügye]

„A nürnbergi háborús dokumentumok szerint Jaeckeln SS-alezredes vállalkozott a Magyarországról átdobott zsidók kivégzésére, megígérvén, hogy szeptember elsejére az utolsó szálig likvidálja őket. Az ígéretet az Einsatzgruppe C váltotta be, és Kamenyec-Podolszknál, valamint a környező városokban... nemegyszer az áldozatok által előbb megásatott sírgödrökbe vagy bombatölcsérbe, általában meztelenre vetköztetve légépfegyverezték vagy tarkólövéssel lemészárolták őket. Menekültek beszámolói szerint a halomra lőtt tömeg felett sokszor napokon keresztül hullámozott még a föld.” A részlet Majnai Tamás tanulmányából való, amelynek címe: A „kőrösmezei zsidódeportálás 1941-ben.”

Igen, 1941 nyarán már indultak deportálónatonok Magyarországról, pedig hol volt még akkor 1944 apokalipszise? Hol volt még a német megszállás? Csak hát annak a több mint húszezer embernek az emlékét, akiket földi útjuk utolsó előtti álmomására, Kőrösmezőre vittek a vagonok, elmosta a holocaust, amelynek füstje után szinte meg is szűnt a kelet-európai zsidóság.

A húszezer - vagy pontosabb számítások szerint 23 600 - áldozat lelke azonban azóta is temetetlenül bolyong... Úgy látszik, nemcsak életükben nem találtak nyugalmat, de holtukban sem. Pedig azt hitték, Magyarország a „béke szigete” lesz számukra. Azt hitték Németországban az 1935-ös nürnbergi törvények által súj-

tottak, azt hitték Ausztriában az Anschluss után, majd a megszűnt Csehszlovákia területén, 1939 ősze után pedig Galíciában... És sok zsidó „került” Magyarországra a Felvidék visszacsatolásakor is, s noha 1938-ban már megkezdődött a „zsidótörvények” sora, kívülről nézve azonban legalább a biológiai létbiztonság garantálva látszott.

A viszonylagos biztonság azonban rövid ideig tartott. 1941 tavaszától egyre szaporodtak a razziák, mígnem Németország megtámadta a Szovjetuniót, 1941. június 22-én. A magyar csatlakozásért cserébe a Kárpátokon túli terület egy részén magyar katonai közigazgatás szerveződött, s - a kutatások szerint - ezzel vált lehetővé „a Magyarországon élő lengyel és orosz zsidóságnak korábbi származási helyére való kitelepítése”. A döntést a Külföldiek Ellenőrző Országos Központi Hatóság hajtotta végre, Siménfalvy Sándor miniszteri osztálytanácsos „az ország területének elhagyására kötelezett külhonosok összeírása” tárgyában szigorúan bizalmas körlevelet intézett valamennyi rendőrhatalóság vezetőjéhez „fontos nemzetpolitikai szempontokra” hivatkozva. „A jelenlegi külpolitikai körülményekre tekintettel megnyílt a lehetősége annak, hogy az ország területén tartózkodó alkalmatlan idegenek, illetve külföldi állampolgárok, akik ellen a jogerős kiutasító, illetve lakhatási engedélyt megtagadó véghatározat mindez ideig eredményesen végrehajtva nem lett, a közeljövőben az ország területéről eltávolíttassanak”.

Kivégzőosztagoknak kiszolgáltatva

Az érintetteket ezután menekülttelepekre zsúfolták össze, Budapesten és vidéken egyaránt, majd elindultak a vonatszerelvények végéhez kapcsolt zárt vagonok és a teherautók az akkori határtelepülés Kőrösmező felé. Kiszolgáltatva a német kivégzőosztagoknak...

A kamenyec-podolszki „előholocaust” abban is rokonítható a majdani deportálásokkal, hogy az érintettek többsége nem képzelte volna: a biztos pusztulás vár rájuk. Bár megpróbáltak menekülni a kitoloncolás elől. Hazájukban akartak maradni...

Igen, hazájukban, hiszen az ominózus KEOKH-körlevélben érintettek java része - az itt menedéket kereső külföldi zsidóktól eltekintve - Magyarországon született, magyarul beszélt... Csak éppen papírja nem volt róla.

- 1941 nyarán értesültem róla, hogy összegyűjtik a nem magyar állampolgárokat, s akkor szüleimmal és testvéreimmal együtt elhagytuk lakásunkat. Akkor is itt éltünk a VII. kerületben, kimentünk a Városligetbe, s padokon aludtunk éjszakákon át - emlékszik vissza Szirtes Zoltán, aki hosszú évek óta egy Kohlhaas Mihály makacsságával ostromolja a hatóságokat. - Nem az egykori bűnösök el-

leni eljárás lefolytatásáért, nem kárpótlásért, csak magának a történelmi ténynek az elismeréséért. Annak megállapításáért, hogy Magyarországon nem 1944. március 19-ével, a német megszállással kezdődött a holocaust, hanem az 1941-es kőrösmezei deportálással, amelyet az 1938-ban hozott zsidótörvények sorozata előzött meg.

Szirtes Zoltán, akinek édesapja 1900-ban érkezett Magyarországra Galíciából, édesanyja családja viszont évszázadok óta Egerben élt, nem tudja elfelejteni azokat az ezreket - köztük rokonait -, akik ott veszttek Kamenyec-Podolszokban. A deportálásokat később részben Schlachta Margit közbenjárására - aki Horthy Miklósnét is megnyerte az ügynek - leállították. Néhány százan túléltek a borzalmat, de a többségről több mint 50 év eltelte után sem lehet semmit tudni. Olyan volt az, mint amikor a Dunába lőtték az embereket, bírói ítélet nélkül. Meg kell legyen az a névsor, amelyet a KEOKH állított össze, kell hogy nyomuk maradjon azoknak, akiket elvittek. Hogy emlékművet, vagy legalább emléktáblát lehessen állítani nekik Budapesten, Kőrösmezőn és Kamenyec-Podolszokban. Szirtes Zoltán ezért - rögtön az új kormány megalakulása után - levelet írt Antall József miniszterelnöknek, egyúttal a Magyar Országos Levéltárhoz is fordult a dokumentumokért, a Belügyminisztérium Igazgatási Főosztálya pedig kérése nyomán széles körű kutatást rendelt el. Nem sok sikerrel: a Magyar Országos Levéltár szerint a régi Belügyminisztériumi Levéltárnak a háborús pusztítások következtében csak hiányosan megmaradt iratanyagában a halállista nem lelhető fel, a Belügyminisztérium Adatfeldolgozó Hivatala szerint viszont jogszabályi rendelkezések alapján nem teljesíthető Szirtes Zoltán kérése.

Antall József miniszterelnök igazgatási helyettes kabinetfőnöke, Dr. Szentgyörgyvölgyi András pedig, bár, mint írja „őszinte emberi megértéssel” osztozik mély fájdalomában, „tragikus, ám történelmi aspuktusból szemlélve kétséges eseményekről” beszél, „megbocsáthatatlan helyi túlkapásokról”, noha azt elismeri, „a már átadott zsidókat valóban kivégezték Kamenyec-Podolszokban.”

Nem lelhető fel a halállista

Szirtes Zoltán a továbbiakban Balsai István igazságügyminiszterhez fordul. Kahler Frigyes, a büntetőelvi és kegyelmi ügyosztály vezetője azonban - illetékesség okából - a Fővárosi Főügyészségre továbbítja a kérést. Már 1994 májusát írjuk. A Fővárosi Főügyészség válasza: a feljelentett cselekmény nem emberiség elleni bűncselekmény, a kétségtelenül megtörtént „antihumánus túlkapások elkövetői nem népellenes bűncselekményt, hanem valamely egyéb bűncselekményt - például hivatali visszaélést - követtek el, mely cselekmények elévültek”. Újabb felleb-

bezés, mikor is a Legfőbb Ügyészség elrendeli a nyomozást az ügyben - ez már 1994 decembere - megállapítván: Majsai Tamás és Randolph L. Braham munkája nyomán már a Főügyészség határozatának meghozatala előtt több évvel ismertté vált, hogy az 1941-es deportálás a magyarországi holocaust első szakasza volt. „Szükségtelen ezek után elemezni azt, hogy miért nemzetközi, el nem évülő bűncselekménnyel állunk szemben - áll a határozatban -, nem pedig kizárólag a belső jog által szakcionált cselekményekkel, amelyek büntethetősége már elévült.” A Legfőbb Ügyészség a nyomozás lefolytatására a Fővárosi Főügyészséget kéri fel, ők az Országos Rendőr-főkapitányságra továbbítják az ügyet. És kezdődik minden előlről: az ORFK - mivel a nyomozás adatai alapján nem állapítható meg bűncselekmény elkövetése - megszünteti az eljárást. Még egy kör a Fővárosi Főügyészségre és vissza: a végeredmény 1995 novemberének elején végleges elutasítás, amellyel szemben nincs helye panasznak.

Ötvenöt év elteltével

Majsai Tamás, akinek 1986-ban megjelent tanulmánya alapmű a témában, a Fővárosi Főügyészséghez eljuttatott szakértői véleményében - érthető indulattal - azt írja: „Az eddigi felszínes nyomozati tevékenység és a civil kutatás lehetőségeinek módszeres akadályozása következtében még csak megközelítően sem tudhatjuk sem azt, hogy az említett kérdésekkel kapcsolatos adatok köre pontosan milyen volumenű, sem pedig azt, hogy az ilyen jellegű további adatok jövőbeni feltehetőségének valószínűségéről miként vélekedjünk.”

Ez ügyben egyébként Majsai Tamás református lelkész a másik Kohlhaas Mihály, aki fanatikusan keresi az igazságot, azaz ez esetben egyszerűen tovább szeretne kutatni. Persze Majsai is megjárta a maga Canossáját. Ő Boross Péter akkori belügyminisztertől kért kutatási engedélyt, aki lehetővé is tette a betekintést a kutatási korlátozás alá eső iratokba és a KEOKH-dokumentumokba, a Magyar Országos Levéltár azonban további engedélyeket kért a BM Igazgatási Főosztályától, amely szervezet - immár Kónya Imre minisztersége idején - ezt elutasította: „A levéltár őrzetében lévő KEOKH-iratanyagban a kőrösmezei deportálásra vonatkozó adat nem volt felkutatható”. Majsai, a maga dörögdelmes stílusában akkor azt mondta: „Felettebb érdekes lenne megismerni azokat - a következtethetően igen fontos - érdekeket, amelyek miatt még a belügyminiszter kabinetfőnökének is megérni látszik vállalni egy vaskos valótlanág melletti kompromittáló asszisztálást.”

Ez persze még 1994 tavaszán volt, azóta a Belügyminisztériumban is változtak az idők, Majsai a korábbiánál több lehetőséget kapott a kutatásra.

Szirtes Zoltán pedig nem hiszi el, hogy a Fővárosi Főügyészség határozatával szemben nincs apelláta - különösen azután, hogy a Legfőbb Ügyészség egyszer már állást foglalt az ügyben -, ezért november végén Györgyi Kálmán legfőbb ügyészhez fordult. Abban reménykedik, lassan ötvenöt évvel azután, hogy megtörtént a magyar „előholocaust”, lesz Magyarországon fórum, amely ezt elismeri. Hiszen, ha büntetés nincs is, a bűnöket azért előbb-utóbb meg kell vallani.

GYÉMÁNT MARIANN

1996. február 27.

LEGFŐBB ÜGYÉSZSÉG

Határozat

NF. 3726/1994/12-I.

H A T Á R O Z A T

A nemzeti, népi faji vagy vallási csoport elleni bűncselekmény miatt ismeretlen tettesek ellen az Országos Rendőr-főkapitányság Központi Vizsgálati Osztályán 2/1995. bü. számon indított bűnügyben Szirtes Zoltán feljelentőnek a nyomozás megszüntetését sérelmező újabb panasza folytán a nyomozati iratokkal és a levéltári dokumentumokkal együtt felülvizsgáltam az 1995. június 27-én hozott nyomozást megszüntető határozatot, valamint az ellen bejelentett panasz elbírálásáról a Fővárosi Főügyészség által hozott NF.3157/1994. számú határozatot.

Az újabb panasznak helyt adok.

Az Országos Rendőr-főkapitányság 2/1995. bü. számú nyomozást megszüntető határozatát, valamint a Fővárosi Főügyészség NF.3157/1994. számú határozatát hatályon kívül helyezem, és a Fővárosi Főügyészséget az ügyben pótnyomozás elrendelésére hívom fel.

A határozatom ellen további panasznak nincs helye.

I N D O K O L Á S:

A Legfőbb Ügyészség Nyomozás Felügyeleti Főosztályának az 1994. december 13-án hozott NF. 3726/1994/6-I. számú határozata alapján a Fővárosi Főügyészség 1994. december 27-én nyomozást rendelt el a Btk. 156. §-ába ütköző nemzeti, népi, faji vagy vallási csoport elleni bűncselekmény alapos gyanúja miatt.

A nyomozás fogantatásával megbízott Országos Rendőr-főkapitányság Központi Vizsgálati Osztálya a nyomozást a Be.139. §-a (1) bek. b/ pontjának I. for-

dulata alapján - mivel a nyomozás adatai alapján nem állapítható meg bűncselekmény elkövetése - megszüntette. A Fővárosi Főügyészség ezt követően Szirtes Zoltán feljelentőnek a nyomozás megszüntetését sérelmező panaszát történelmietlennek minősítve elutasította.

Az újabb panasz a következők miatt alapos.

A hat hónapon át tartó nyomozás a Belügyminisztériumnak, az Országos Levéltárnak, a Fővárosi Levéltárnak és a Hadtörténelmi Levéltárnak címzett megkeresésekben, az Országos Levéltár egyik főlevéltárosának szaktanácsadói kirendelésében és Majsai Tamás lelkész-történész tanúként kihallgatásában merült ki.

Nem történt meg Szirtes Zoltán tanúkénti kihallgatása, s kísérlet sem történt továbbí olyan személyek felkutatására, akiknek a feljelentés tárgyát képező bűncselekménnyel kapcsolatban ismereteik lehetnek.

Elmaradt a Népbíróság iratainak vizsgálata is, amely annak megállapítását célozta volna, hogy az 1941-ben történt deportálásokkal összefüggésben, mely bizonyítékok alapján, milyen tényállást állapítottak meg az ítéletekben, s kiket vontak felelősségre. Elmaradt annak tisztázása is, hogy a deportálás tényleges végrehajtására kiadott rendelkezés előkészítésében valószínűsíthetően közreműködő személyek esetében - nevüket a nyomozó hatóság több helyen felsorolja -, a büntetőjogi felelősségre vonás lehetősége egyáltalán vizsgálható-e (Btk. 32. § a/ pont, Be. 13 § d./ pont).

Majsai Tamás tanúvallomásának tartalmával összefüggésben, valamint arra vonatkozóan, hogy a deportálást követően a német rendfenntartó erők rablásairól értesülve a „repatriálásokat” rövid időn belül leállították, a nyomozást megszüntető határozat iratellenes megállapításokat tartalmaz.

A szaktanácsadói véleményből kitűnően - amelynek mellékletét 1599 oldal terjedelmű levéltári dokumentummásolat képezi - a szaktanácsadó, a büntető ügyekben eljáró hatóságok feladatkörébe tartozó kérdésekben nyilvánított véleményt. (Pl. „Az Országos Levéltárban lévő iratok alapján a feljelentés több inkriminált pontja nem bizonyítható egyértelműen: nem bizonyítható, hogy a Kamenyec-Podolszk környékére került... 23 600 embert... meggyilkolták volna” stb.)

E „szakvéleményt” átvéve, a sérelmezett határozatok eltértek a nyomozás tárgyától, amely kifejezetten az volt, hogy 1941 nyarán a deportálások megindításáért kiket és milyen felelősség terhel, nem pedig annak vizsgálata, hogy az Ukrajnába deportált tömegeket valóban meggyilkolták-e, ugyanis ez utóbbi kérdést mind a történelemtudomány, mind az igazságszolgáltatás már több évtizede tisztázta!

A felsorolt hiányosságok, a téves ténybeli következtetések, az iratellenes megállapítások, a nyomozás tárgyától történt eltérés és a tények szigorú vizsgálata helyett alkalmazott „történelmi megközelítés”, szükségszerűen eredményezték a sérelmezett határozatok megalapozatlanságát.

Mindezek alapján az ügy megnyugtató lezárása érdekében pótnyomozás szükséges, amelynek elrendelése iránt intézkedtem.

A Fővárosi Főügyészség határozatában foglalt, a büntető jogalkalmazásban szokatlan okfejtés miatt kell felhívni a figyelmet a következőkre:

A bűnügyekben eljáró hatóságok feladata, hogy az eljárás minden szakaszában a tényállást alaposan és hiánytalanul tisztázzák, a valóságnak megfelelően állapítsák meg, a terhelő és mentő, valamint a büntetőjogi felelősséget súlyosító és enyhítő körülményeket egyaránt figyelembe vegyék. Fel kell deríteni azokat az okokat és körülményeket is, amelyek a bűncselekmény elkövetését közvetlenül lehetővé tették (Be. 5. §. /1/ bekezdés). Az ún. historizáló okfejtés nem helyettesítheti az imént említett törvényi kötelezettséget. Ha a megalapozott döntéshez a történelemtudomány segítsége szükséges, akkor erre az adott korszakról szóló kutatási eredmények szigorú figyelembevételével, a források pontos megjelölésével kerülhet sor. Történelmi eseményekről kialakított egyéni véleményeknek ügyészi határozatokban nincs helye.

[Körpecsét: A kiadmány hitelül: 8. a Legfőbb Ügyészség]

DR. LÁNG LÁSZLÓ SK.

1996. április 14.

SZÍNES VASÁRNAP

Magyar előholocaust

Hogy múlik az idő... 1986-ot írtunk, amikor Majsai Tamás református lelkész-történész megjelentette tanulmányát a magyar előholocaustról, az 1941-es kame-nyec-podolszki deportálásról. Azóta történt egy rendszerváltás, belügyminiszterek jöttek és mentek, kutatási engedélyeket adtak ki és vontak vissza, s az ügy talán csak most érkezett el abba a szakaszba, hogy a múltat végre be lehessen vallani... A Legfőbb Ügyészség egy immár 55 éve történt és csaknem 20 ezer ember halálát okozó deportálás körülményeinek feltárása és „megnyugtató lezárása” érdekében nemrégiben pótnyomozást rendelt el, hatályon kívül helyezve ezzel a Fővárosi Főügyészség nyomozást megszüntető határozatát.

A menekültek egyike, Szirtes Zoltán, immár hetedik éve minden követ megmozgat, minden fórumot igénybe vesz, hogy legalább emléket állíthasson az áldozatoknak. A Magyar Országos Levéltárhoz fordult a halállistáért, amelynek meg kell lennie, aztán Antall József miniszterelnök kabinetjéhez, amikor a levéltár elutasította kérését, végül pedig a Fővárosi Főügyészség tagadta meg, hogy nyomozást

rendeljen el „nemzeti, népi, faji vagy vallási csoport elleni bűncselekmény miatt”. (A közbülső stációkat most nem részletezzük.) Az idő közben persze haladt, s elkövetkezett 1995 novembere, amikor más már nem maradt hátra: Szirtes Zoltán Györgyi Kálmán legfőbb ügyészhez fordult.

S a Legfőbb Ügyészség Nyomozás Felügyeleti Főosztálya ez év február 27-én el is rendelte a pótnyomozást.

Azt gondolná az ember: vajon mit tárhat még fel egy pótnyomozás 55 év után?

A Legfőbb Ügyészség határozatának indokolásában kimondja: „Nem történt meg Szirtes Zoltán tanúkénti kihallgatása, s kísérlet sem történt további olyan személyek felkutatására, akiknek a feljelentés tárgyát képező bűncselekménnyel kapcsolatban ismereteik lehetnek.

Elmaradt, a Népbíróság iratainak vizsgálata is.[...] Elmaradt annak tisztázása is, hogy a deportálás tényleges végrehajtására kiadott rendelkezés előkészítésében valószínűsíthetően közreműködő személyek esetében - nevüket a nyomozó hatóság több helyen felsorolja - a büntetőjogi felelősségre vonás lehetősége egyáltalán vizsgálható-e?”

A Legfőbb Ügyészség azt is nehezményezi, hogy a Fővárosi Főügyészség eltért a nyomozás tárgyától, téves ténybeli következtetéseket vont le, továbbá a tények szigorú vizsgálata helyett „történelmi megközelítést” alkalmazott. (Csak emlékeztetőül: a Fővárosi Főügyészség szerint „a kétségtelenül megtörtént ,antihumánus túlkapások’ elkövetői nem népellenes bűncselekményt, hanem valamely egyéb bűncselekményt - például hivatali visszaélést - követtek el.”)

Talán nem véletlen, s nem is túl gyakori, hogy a Legfőbb Ügyészség főosztályvezetője, Dr. Láng László szükségesnek tartja megjegyezni:

„A Fővárosi Főügyészség határozatában foglalt, a büntető jogalkalmazásban szokatlan okfejtés miatt kell felhívni a figyelmet a következőkre:

A bűnügyekben eljáró hatóságok feladata, hogy az eljárás minden szakaszában a tényállást alaposan és hiánytalanul tisztázzák, a valóságnak megfelelően állapítsák meg, a terhelő és mentő, valamint a büntetőjogi felelősséget súlyosbító és enyhítő körülményeket egyaránt figyelembe vegyék. Fel kell deríteni azokat az okokat és körülményeket is, amelyek a bűncselekmény elkövetését közvetlenül lehetővé tették. Az úgynevezett historizáló okfejtés nem helyettesítheti az imént említett törvényi kötelezettséget. [...] Történelmi eseményekről kialakított egyéni véleményeknek ügyészi határozatokban nincs helye.”

Talán nem véletlen, hogy a világirodalom nagy drámái a temetetlen holtakról szólnak. Akik nem nyugszanak addig, amíg a bűnös meg nem nevezetik. Ha 50 év múlva, akkor addig, ha még később, akkor tovább is. [...] Mert bizony „a multat be kell vallani”. Akármilyen sötét, akármilyen szégyenletes.

1996. április

ELLENÁLLÓK ÉS ANTIFASISZTÁK

Egy kormányrendelet nem „helyi túlkapás”

T. Szerkesztőség!

Lapjuk decemberi számának 18. oldalán a „KIS HOLOCAUST”-ról jelent meg néhány sor. A szörnyű esemény emléke azóta is elevenen él bennem, és ha olvasok róla, nem tudok hallgatni.

Az áldozatok között volt ifjú szerelmem, Bart Klári, aki 1925-ben Budapesten született, és magyar kultúrán nevelkedett. 1941-ben hozta tudomására a magyar hatóság, hogy ő „nem magyar”.

A Rumbach utcai templomban gyűjtötték össze őket, és vitték Kamenyec-Podolszkba - mint ahogy lapjuk írja - huszonháromezer hatszázad magával, szüleivel és testvérével együtt leggépuskázták őket. Az igazság kedvéért azt is meg kell mondani, hogy ebből tizennégyezer volt azok száma, akiket a magyar csendőrség Kolomeában átadott az SS-nek. [...]

[...] Engem mindig felbosszant, amikor azt igyekeznek bizonygatni, hogy csak a németek bűnösök a holocaustért. 1941-ben a németek meglepődve fogadták a nem várt „adományt”.

Ebben az ügyben 1992-ben levelet írtam Antall miniszterelnök úrnak, kérve, hogy a sok történészből álló kormány ismerje el a magyar felelősséget, mielőtt ezt más lesz kénytelen ránk olvasni. 1992.Me.K.-7932/1992. sz. alatt kaptam egy választ, amely az első részében egészen másról szól, majd elismeri a tényt, és azt „megbocsáthatatlan helyi túlkapás”-nak titulálja, amely a „határmenti igazgatási területeken” történt.

Azóta utánanéztem a levéltárban, és megállapítottam, hogy a Minisztertanács 1941. június 17-én tartott ülésén vitéz Leveldi Kozma Miklós (aki akkor ott meghívott vendég volt) javasolta az akciót Werth Henrik támogatásával. A 2220/1941. sz. rendelet 3. §-a intézkedett az ügyben. Ezt pedig nem tudom „helyi túlkapásnak” tekinteni.

SZIRT MIKLÓS

Epilógus

Történelmünk kevésbé ismert vagy hományban maradt fejezeteire az utóbbi évtizedekben többször, többféleképpen vetült fény. Tisztázó viták terméseként olvashatjuk, hogy a barbár gondolatmenet, a szégyenteljes kirekesztés térnyerése vezett a zsidótörvényekhez, Magyarország - történelmileg igazolt - jó szokásainak megsértéséhez. Aztán a nemzettudat repedéseihez, brutális lábbal tiprásához, a magyar nemzet széteséséhez. A könnyörtelen következetességhez, hogy 1941-ben csak az lehetett magyar, akit a hatóság annak nyilvánított!

A második világháború tragédiáinak láncolatába illeszkedik a hivatalszobák, a lélek-telen végrehajtók uralmához, az internálótáborokhoz, Kőrösmezőhöz és Kamenyec-Podolszkhöz fűződő, teljes feltárást de lezárást is igénylő 1941. nyári megrázó eseménysor. Szirtes Zoltán túlélő küzdelme, tényekben gazdag összeállítása a holocaust egyik előtörténetére összpontosít. Az ország keresztény és humanista értékeit sértő, csorbító csapást érzékelteti, felelős szembenézésre, a megismétlődés lehetőségének kizárására szólít.

SZITA SZABOLCS

Auschwitz (részlet)

A könnyem egyre csak szivárog,
ma még gyűlölni sem tudok.
De holnap a sebbe mélyre vájok,
a gyűlölet újra felbuzog,

soha nem alvad, el nem apad,
örökre átítatja a vérem.
Soha nem felejttem a holtakat.
Az életem érettük is élem.

PÁKOZDY FERENC
(1903-1992)

Gyümölcsös ősz c. verseskötetéből

„Aznapi egész éjjel vitték a teherautók a deportáltakat a határon át, Galíciába. Az állomáson a helyzet ilyen szállítványok átvételénél a következő: megérkezik a 20 vagy annál is több zsúfolt marhavagonból álló vonat. Az 'utásokat' kieresztik a mindenféle szeméttel, ételhulladékkal és emberi ürülékkel telített kocsikból és a vonat mellett sorakoztatják őket. Ott várnak ezek a szerencsétlenek, didegelve a hideg éjszakában, esőben, sárban, míg rájuk kerül a sor. Aki valaha látta azt a kétségbeesést, amely ezeknek az otthonukból kiragadott, barmokként odaszállított és a határon túli ismeretlenbe és valószínűleg az éhhalálba továbbbszállítandó emberek arcán ül, aki hallotta az asszonyok jajgatását, az apró gyermekek sírását és azt, hogy mindez nem használ, menni kell tovább a kijelölt végzet felé, annak emlékezetében örökké megmarad ez a Dante Infernójába kíváncsozó kép.”